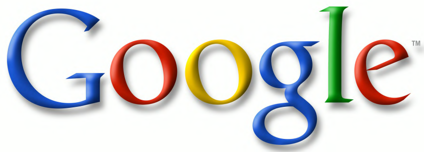
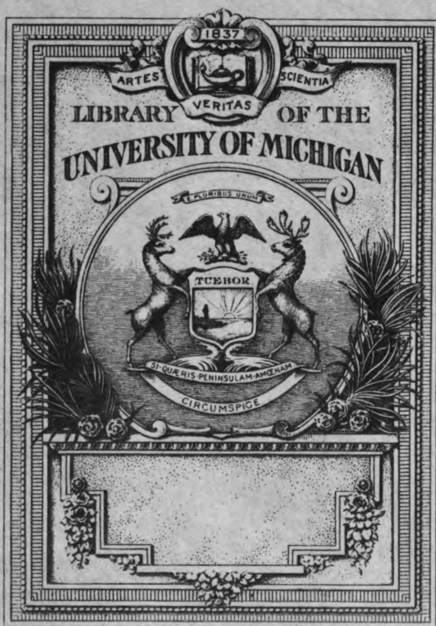
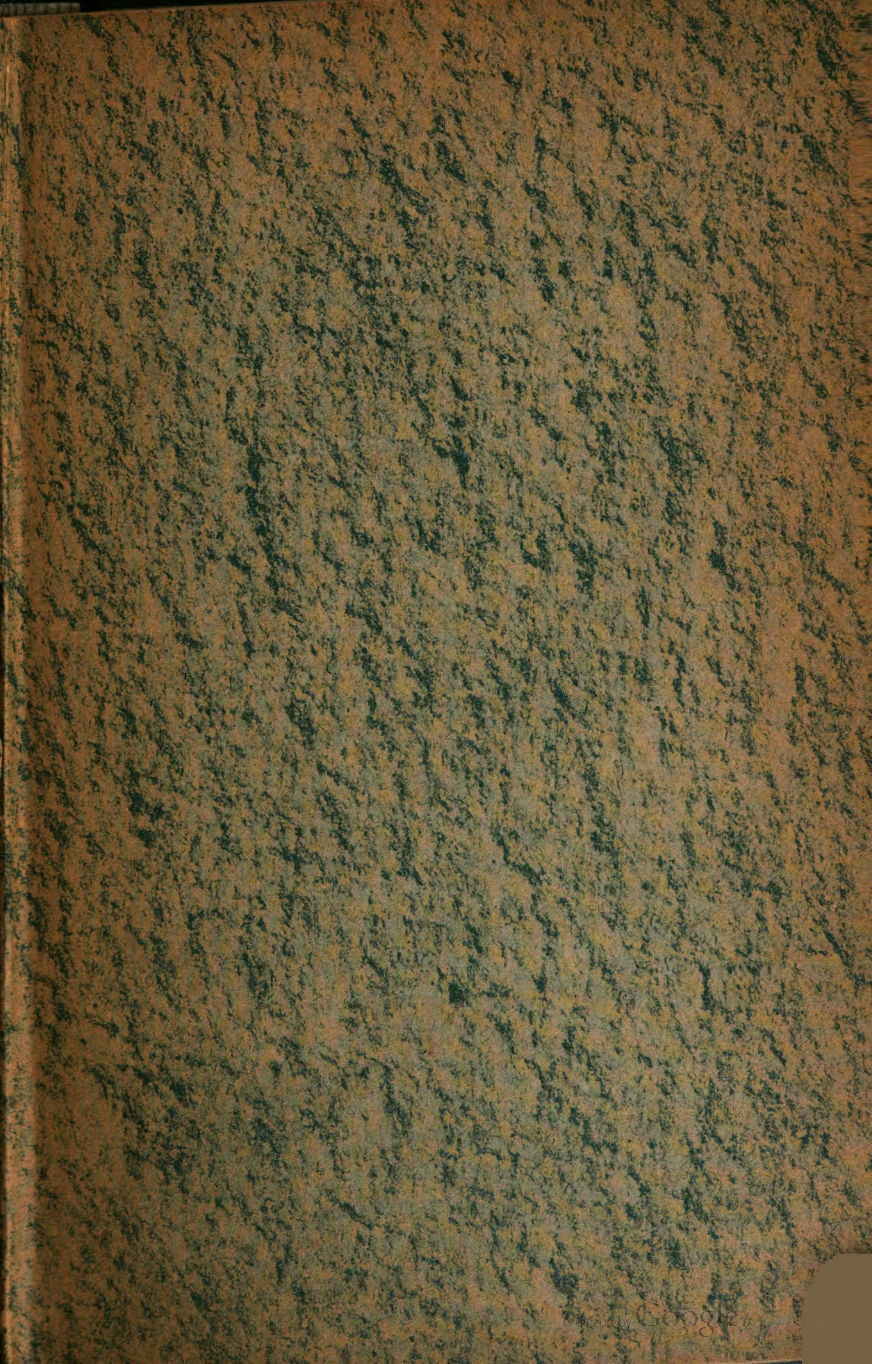

August Strindberg.

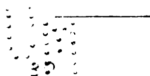

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

SAMLADE SKRIFTER

AV

AUGUST STRINDBERG

TRETTIONDE DELEN

VID HÖGRE RÄTT

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

VID HÖGRE RÄTT

TVÅ DRAMER

AV

AUGUST STRINDBERG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1919

ADVENT

ETT MYSTERIUM

PERSONER.

Lagmannen.
Lagmanskan.
Amalia.
Adolf.
Grannen.
Erik.
Thyra.
Den Andre.
Franciskanern (= Den Andre).
Lek-kamraten.
Häxan.
Prinsen.
Bifigurer. Skuggor.

SCENERIET.

AKT I: Vingården och mausolén.
AKT II: Förmaket.
AKT III: Vinkällaren; Trädgården.
AKT IV: Korsvägen; »Väntsalen»; Korsvägen; Tingssalen.
AKT V: Förmaket; »Väntsalen».

AKT I.

Fonden föreställer en vingård.

Till vänster mausolén: en vitrappad liten tegelbyggnad med dörr- och fönsteröppning i spetsbågstil utan bågar eller rutor; rött tegeltak; ovan på gaveln ett kors. Clematis med den violetta korsformiga blomman klänger på väggen. Vid murens fot åtskilliga blommor.

I förgrunden ett persikoträd med frukt, under vilket sitta LAGMANNEN och LAGMANSKAN.

Lagmannen är klädd i grön kachett och 1820-talets dräkt; gula knäbyxor, blå frack etc. Lagmanskan med duk över huvet, käpp, glasögon, snusdosa. Ser ut som »en häxa».

Till höger ett litet expiationskapell med madonnabild; staketet framför är behängt med kransar och buketter. Framför staketet en bönpall.

LAGMANNEN.

Livets afton har slutligen skänkt oss det solsken, som dess morgon lovade; arlaregn och särlaregn har välsignat åker och äng, och vintramparens visa skall snart ljuda kring bygden.

LAGMANSKAN.

Säg icke så; någon kan höra det!

LAGMANNEN.

Vem skulle lyssna här, och vad skulle det skada att jag tackar Gud för all god gåva?

LAGMANSKAN.

Man får icke tala om sin lycka; olyckan kan stå och lyss.

LAGMANNEN.

Vad skulle det göra; jag är ju född med segerhuva!

LAGMANSKAN.

Akta dig, akta dig! Vi ha många avundsmän och onda ögon lura på oss!

LAGMANNEN.

Så få de göra't; det har ju aldrig varit annat. Men jag har stått mig likafullt.

LAGMANSKAN.

Hittills, ja. Men grannen tror jag icke om gott; han går omkring i byn och säger att vi avhänt honom hans egendom med svek, och mycket mera sådant som jag inte vill nämna. Det gör visst ingenting när man har rent samvete och ett fläckfritt liv bakom sig. Mig gör förtalet ingenting; jag går i bikt och messa och är färdig lägga igen mina ögon när stunden kommer för att åter öppna dem en gång och skåda min domare i ansiktet. Då vet jag också vad jag skall svara!

LAGMANNEN.

Vad skall du svara?

LAGMANSKAN.

Så här: felfri var jag icke, Herre, men var jag ock en fattig syndig människa, så var jag dock en smula bättre än min granne.

LAGMANNEN.

Jag vet inte varför du kommit in på dessa tankar just nu, och de behaga mig ej. Är det kanske därför att mausolén skall vigas i dessa dagar?

LAGMANSKAN.

Kanske därför, ty jag har inga dödstankar eljes. Har jag icke alla tänder kvar i mun, är icke mitt hår lika tjockt som när jag stod brud...

LAGMANNEN.

Jo, jo, du har fått evig ungdom, du som jag, men vi måste ju i alla fall hädan, och som lyckan varit oss huld ville vi begagna oss av förmånen få ligga i egen jord, och därför byggde vi oss detta lilla gravhus här, där varje träd känner oss, där varje blomma skall viska om vårt arbete, våra mödor och våra strider...

LAGMANSKAN.

Ja strider, mot avundsjuka grannar och otacksamma barn...

LAGMANNEN.

Du sade't: otacksamma barn. — Har du sett till Adolf?

LAGMANSKAN.

Nej, jag har icke sett honom sedan han for ut i morse för att söka få ihop pengarne till arrendet.

LAGMANNEN.

Pengarne som han aldrig får... och jag ännu mindre. Men nu är nådatiden slut, det vet han, ty nu är tredje arrendekvartalet han underlåter betala.

LAGMANSKAN.

Ja, ut skall han, ut i världen och lära sig arbeta i stället för att sitta här och vara måg. Amalia och barnen behåller jag...

LAGMANNEN.

Tror du att Amalia låter skilja sig från Adolf...

LAGMANSKAN.

Åjo, när det gäller hennes barn och arvlöshet, så... Nej se! Nu är det där igen!

En solkatt synes på mausoléns vägg; den dallrar som om den reflekterats från ett rinnande vatten.

LAGMANNEN.

Vad är det? Vad är det?

LAGMANSKAN.

På mausolén! Ser du inte?

LAGMANNEN.

Det är solen som speglar sig i floden. Det betyder...

LAGMANSKAN.

Det betyder att vi skola se solen lysa ännu en lång tid...

LAGMANNEN.

Eller tvärtom. Men stor sak i det; ett gott samvete är en god huvudkudde och den rättfärdiges lön uteblir icke! — Se där är grannen.

GRANNEN in.

God afton lagman och frun.

LAGMANNEN.

God kväll granne; hur står det till? Var länge sen hade det nöjet. Hur går det med vinet? skulle jag frågat!

GRANNEN.

Ja vinet; jag har fått mjöldagg och så ä stararne här.

LAGMANNEN.

Å bevars! Jag har ingen mjöldagg på mina stockar och några starar har jag varken sett eller hört.

GRANNEN.

Ojämnt falla ödets lotter; den ena varder upptagen, den andra varder kvarlåten.

LAGMANSKAN.

Det har väl sina goda grunder det!

GRANNEN.

Jag förstår! Den rättfärdiges lön uteblir icke, och den orättfärdiges straff låter icke vänta på sig.

LAGMANNEN.

Inte så illa menat! Men erkänn i alla fall att det är besynnerligt: två skiften ligga invid varandra, det ena bär god frukt och det andra bär dålig...

GRANNEN.

Det ena bär starar och det andra bär icke starar; det tycker jag är ändå besynnerligare. Men det är icke alla som äro födda med segerhuva likt lagman.

LAGMANNEN.

Det är sant vad ni säger och lyckan har varit mig bevågen; jag är tacksam därför och har ögonblick då jag känner mig stolt däröver som om jag förtjänat det. — Men hör nu granne, ni kommer just som efterskickad... Här är nämligen arrendet blivet ledigt och jag vill fråga er om ni har lust övertaga det.

Lagmanskan har rest sig och går uppåt mausolén, där hon ordnar med blommorna.

GRANNEN.

Såå; arrendet är ledigt! Hm! När blev det?

LAGMANNEN.

Det blev i dag morse!

GRANNEN.

Hm! Jaså! — Mågen ska ut då?

LAGMANNEN.

Ja, den odågan kan inte sköta sig.

GRANNEN.

Säg en sak: har lagmannen inte hört ett rykte att staten ämnar dra fram en militärväg här över ägorna?

LAGMANNEN.

Ett löst rykte har jag hört, men det är väl bara prat.

GRANNEN.

Jag har däremot läst det tryckt i tidningen. I så fall bleve ju här expropriation, och den som förlorade bleve arrendatorn.

LAGMANNEN.

Det kan jag aldrig tänka mig; och det skulle jag aldrig finna mig i. Jag skulle lämna denna torva där jag ämnade sluta mina dagar i ro; där jag rett min vilostad för att slippa ligga på allmänningen...

GRANNEN.

Vänta nu! Var man kommer att ligga, det vet man aldrig, och min far, som ägde denna mark, hade också tänkt sig få vila där i egen jord, men det blev intet av. Vad åter arrendet beträffar, så måste jag avstå.

LAGMANNEN.

Som ni vill; oegennyttigt är förslaget från min sida då ni är en man med otur. Det är nämligen ingen hemlighet att ni misslyckas i allt vad ni företar er,

och folket har sina egna tankar om den, som går ensam och vänlös som ni. Inte sant: ni har ju faktiskt inte en vän?

GRANNEN.

Nej, det är sant! Jag har icke en vän; och det ser alltid illa ut! Det kan inte nekas!

LAGMANNEN.

Hör! nu, för att komma till annat, är det som sägnen berättar att denna vingård varit ett slagfält förr och att därför vinet skall ha sin egendomliga eld?

GRANNEN.

Nej, så har jag inte hört. Min far berättade att här varit en avrättsplats och att där mausolén nu är, stod galgen.

LAGMANNEN.

Det var otäckt! Varför skulle han berätta det?

GRANNEN.

Lagmannen frågade ju! — Och den sista som hängdes var en orättfärdig domare; och han ligger nedgrävd där jämte många andra, däribland hans oskyldigt dömda offer.

LAGMANNEN.

Nej, vad är det för historier! Ropar. Carolina!

GRANNEN.

Och därför går han igen och spökar... Har aldrig lagmannen sett honom?

LAGMANNEN.

Jag har aldrig sett någon.

GRANNEN.

Men jag har sett honom; och han brukar komma vid vinskörden, då man hör honom vid vinpressen ner i källaren!

LAGMANNEN ropar.

Carolina!

LAGMANSKAN.

Vad är det?

LAGMANNEN.

Kom hit!

GRANNEN.

Och han får ingen ro förrän han lidit igenom alla de kval hans offer utstått.

LAGMANNEN.

Gå er väg! Gå.

GRANNEN.

Javäl! Visste inte lagmannen var så känslofull.

Går.

LAGMANSKAN.

Vad var det?

LAGMANNEN.

Å, han berättade historier som altererade mig! Men, men... han har ont i sinnet också, den mannen!

LAGMANSKAN.

Det är vad jag sagt; men du ska alltid prata när du ser en människa... Vad hade han nu att skrocka om?

LAGMANNEN.

Det vill jag icke säga; jag blir sjuk bara jag tänker på't! Du ska få veta't en annan gång! — Se där är Adolf.

ADOLF.

God kväll!

LAGMANNEN efter en paus.

Nåå?

ADOLF.

Det går mig illa! Inga pengar har jag fått.

LAGMANNEN.

Det har väl sina goda grunder.

ADOLF.

Jag kan icke finna orsaken varför det går somliga väl och andra illa.

LAGMANNEN.

Inte det? Gå till dig själv, rannsaka dina handlingar och tankar och du skall se att du själv har skulden till dina missöden.

ADOLF.

Det är möjligt att jag icke är någon rättfärdig man, men några urbota handlingar bär jag icke på mitt samvete!

LAGMANSKAN.

Tänk efter noga...

ADOLF.

Det tror jag inte behövs, ty samvetet håller en nog vaken...

LAGMANNEN.

Samvetet kan sövas...

ADOLF.

Kan det det? Jag har visserligen hört talas om bovar som grånat i brott, men straxt före döden

har deras samvete vaknat, och jag har även hört berättas om brottslingar, vilkas samvete först vaknat efter döden.

LAGMANNEN skakad.

... Så att de gått igen, menar du. Har du också hört den historien? Det är besynnerligt att alla hört den utom jag...

LAGMANSKAN.

Vad talar ni om nu? Håll er till affärerna i stället.

ADOLF.

Ja, det finner jag klokare! — Och efter som vi äro där nu skall jag meddela svärfar mitt förslag...

LAGMANNEN.

Hör du, min gosse, jag finner det mera passande att jag meddelar dig mitt beslut; och det lyder: att du från och med i dag upphört vara min arrendator och att du redan innan sol går ned, ger dig av ut i världen och söker arbete!

ADOLF.

Skulle det vara allvar?

LAGMANNEN.

Skäms! Jag gycklar aldrig! Och beklaga dig kan du ej; ty du har fått uppskov två gånger.

ADOLF.

Och missväxt tre gånger; rår jag för det?

LAGMANNEN.

Det har jag icke sagt; men jag rår ändå mindre för det. Och det är icke jag som dömer dig. Här ligger kontraktet, och här den brutna

överenskommelsen. Har jag brutit överenskommelsen? Nej! Alltså är jag utan skuld och jag tvår mina händer!

ADOLF.

Detta är juridik, men jag hade trott att mellan fränder skulle finnas överseende, helst enligt naturens ordning denna egendom skall övergå på avkomman.

LAGMANSKAN.

Se där: naturens ordning! Han går och väntar livet ur oss! Men se på mig du, jag kan leva ännu i tjugo år; och jag skall leva bara för att förarga dig.

LAGMANNEN till Adolf.

Vilken råhet; vilken brist på mänsklig känsla, att säga gammalt folk i ansiktet: ska ni inte dö snart? Skäms! Skäms! Men nu har du brutit alla band, och jag säger endast: drag hädan och visa dig aldrig mer!

ADOLF.

Det var besked! Och jag skall gå, men icke ensam...

LAGMANSKAN.

Jaså! Du tror att Amalia, vårt barn, skall följa dig på landsvägarna, och att ni bara ska skicka hit den ena barnungen efter den andra! Det är redan förutsett och förhindrat...

ADOLF.

Var är Amalia? Var?

LAGMANSKAN.

Det är så gott du får veta det! Hon är på besök i Clarissornas kloster; bara på besök. Så nu vet du det inte är värt leta henne här!

ADOLF.

Denna grymhet att beröva en nödställd hans enda stöd, skall du umgälla en gång; och har du brutit mitt äktenskap skall du bära straffet för äktenskapsbrottet.

LAGMANNEN.

Blygs att kasta skulden på den oskyldiga, och gå, gå, hungra, törsta framför stängda dörrar tills du lärt dig tacksamhet!

ADOLF.

Jag önskar dig det samma i dubbelt mått igen! Låt mig nu blott säga farväl till mina barn så skall jag gå.

LAGMANSKAN.

Då du icke vill skona dina barn från avskedets smärta, så skall jag göra det; och har redan gjort det!

ADOLF.

Det också! Nu tror jag er om allt ont som ryktet burit; och nu förstår jag vad grannen menat när han sade att ni... inte tålde se solen!

LAGMANNEN.

Inte ett ord till; då skall du känna lagen drabba dig och rättvisans hand...

Han lyfter högra handen så att man ser hur pekfingret saknas.

ADOLF

nalkas och tar handen för att undersöka den.

Rättvisans hand, menedarens hand, som saknar fingret, vilket fastnade på bibeln när han svor falsk ed! Ve dig! Ve er! ty vedergällningens dag är inne, och era gärningar skola stå upp som lik ur backarne och anklaga er.

LAGMANSKAN.

Vad är det han säger? — Det är som om han blåste eld på oss! Gå lögnarande och må helvetet bli din lön!

ADOLF.

Må himlen löna er — efter förtjänst, och skydde Gud mina barn! Går.

LAGMANNEN.

Vad var detta? Vem var det som talade? Jag tyckte rösten kom nerifrån en stor sal under marken.

LAGMANSKAN.

Hörde du det också?

LAGMANNEN.

Gud hjälpe oss då! — Minns du vad han sa om solen! Det tyckte jag var det underligaste av allt? Hur kan han veta att... att det är så? Att jag är så egendomligt född att solen alltid bränner mig, det säger man beror därpå, att min mor fick solsting då hon bar mig, men att du också...

LAGMANSKAN skrämd.

Tyst! — När man talar om trollen, så... Säg, är inte solen nere?

LAGMANNEN.

Jo visst är han nere?

LAGMANSKAN.

Hur kan då solkatten sitta kvar på mausolén?

Solkatten rör sig.

LAGMANNEN.

Jesus Maria! Järtecken!

LAGMANSKAN.

Järtecken! säger du; och på graven. Det är inte alla dagar det händer... och endast vissa, få människor som levat i tron på de högsta tingen...

Solkatten slocknar.

LAGMANNEN.

Här är hemskt i afton; riktigt ohyggligt. Men vad som grep mig mest var att den odågan väntade livet ur oss för att komma till gården. Vet du att jag... ja, jag undrar om jag törs säga't...

LAGMANSKAN.

Säg du!

LAGMANNEN.

Jo, har du hört den sägen att denna mark varit en avrättsplats?

LAGMANSKAN.

Jaså, du har fått reda på det också?

LAGMANNEN.

Ja; och du visste det? — Nå, om vi skulle skänka marken till klostret så blir det vigd jord och då kan man vila i frid. Räntan kunde under barnens uppväxt gå ut till dem, så vore därmed också vunnet att Adolf bleve lurad på sin spekulation efter arvet. Det synes mig vara en särdeles lycklig lösning av det kvistiga dilemmat: giva utan att taga något ifrån sig.

LAGMANSKAN.

Ditt överlägsna förstånd har icke förnekat sig denna gång heller och jag delar din mening. Men antaget nu att expropriationen kommer till stånd... vad händer så?

LAGMANNEN.

Det blir tids nog tänka ut då. Emellertid: låt oss först och snarast inviga mausolén...

FRANCISKANERN in.

Guds fred, lagman och fru!

LAGMANSKAN.

Ni kommer alldeles lägligt, pater, för att höra ett meddelande rörande klostret...

FRANCISKANERN.

Det gläder mig.

Solkatten synes på mausolén.

LAGMANSKAN.

Och så ville vi fråga om mausoléns vigning, när den kunde ske.

FRANCISKANERN fixerar henne.

Jaså!

LAGMANNEN.

Nej se, pater, se järtecknet där...

LAGMANSKAN.

Ja, är icke det en helig plats...

FRANCISKANERN.

Det är en mareld...

LAGMANSKAN.

Är det icke ett gott förebåd; säger det oss icke något, och manar det icke ett fromt sinne till eftertanke; skulle icke denna plats kunna bli en samlingsort för ökenvandrare som söka...

FRANCISKANERN.

Fru lagmanska; låt mig säga er ett ord enskilt!

Han drar sig åt höger.

LAGMANSKAN går emot honom.

Pater!

FRANCISKANERN talar halvhögt.

Fru lagmanska! Ni åtnjuter ett anseende här i orten som ni ej förtjänar, ty ni är den största synderska jag känner. Ni vill köpa förlåtelsen och ni vill stjäla himmelriket. Ni som har bestulit Herren.

LAGMANSKAN.

Vad hör jag?

FRANCISKANERN.

När ni låg sjuk och döden nalkades, lovade ni Gud att skänka en monstrans av rent guld till klosterkyrkan om ni blev frisk. Ni fick hälsan åter och ni gav det heliga kärlet, men det var av silver, förgyllt. Icke för guldets skull, men för det brutna löftet och för bedrägeriet är ni redan dömd!

LAGMANSKAN.

Jag visste det icke; guldsmeden bedrog mig.

FRANCISKANERN.

Det ljuger ni, ty jag har guldsmedens räkning.

LAGMANSKAN.

Kan det icke förlåtas?

FRANCISKANERN.

Nej! ty det är dödssynd att bedraga Gud!

LAGMANSKAN.

O ve!

FRANCISKANERN.

Vad edra andra brott angår, får ni göra opp dem med er själv; men kröker ni ett hår på barnens

huvud så skall ni se vem som skyddar dem, och ni skall känna på järnriset!

LAGMANSKAN.

Tänk, den djävla munken står och säger mig sådana saker! Är jag fördömd så vill jag också vara fördömd. Ha! ha!

FRANCISKANERN.

Ja, välsignelse skall åtminstone icke falla över ditt hus, och frid skall du icke få förrän du lidit alla de lidanden du förorsakat andra!

Får jag säga ett ord åt lagmannen!

LAGMANNEN nalkas.

LAGMANSKAN.

Säg nu honom hans, så bli vi mera jämspelta.

FRANCISKANERN till Lagmannen.

Hur har ni kommit på den tanken att bygga er gravhus där galgbacken varit?

LAGMANNEN.

Djävulen har väl givit mig den idén!

FRANCISKANERN.

Liksom den idén att driva ut era barn på landsvägen och beröva dem arvet. Men ni har även varit den orättfärdige domaren, brutit ed och tagit mutor.

LAGMANNEN.

Jag?

FRANCISKANERN.

Och nu ville ni resa er ett monument, bygga er en oförgänglig hydda i himmelen! Hör nu på: denna mark blir aldrig vigd, och ni skall prisa er

salig om ni får ligga på allmänningen bland alla små syndare. Förbannelse vilar på denna jord, ty den bär blodskuld och den är orätt fången.

LAGMANNEN.

Vad skall jag göra?

FRANCISKANERN.

Ångra er, och återställ det stulna godset!

LAGMANNEN.

Jag har icke stulit; allt är lagligt åtkommet.

FRANCISKANERN.

Ser du, det är det värsta att du anser dina brott lagliga; ja, jag vet att du trott dig vara särskilt gynnad av himmelen för din rättfärdighets skull. Men nu skall du se vad sort du skall skörda; tistel och törne skall växa i din vingård; ensam och vänlös skall du gå, och din ålders ro skall bytas i kiv och strid!

LAGMANNEN.

Hå för djävulen!

FRANCISKANERN.

Ropa inte på honom, han kommer nog ändå!

LAGMANNEN.

Må han komma! här finns ingen fruktan! ty här finns tro!

FRANCISKANERN.

Djävlarne tro också, och bäva! — Farväl! Går.

LAGMANNEN till hustrun.

Vad sa han åt dig för slag?

LAGMANSKAN.

Det tror du jag talar om? Va sa han åt dig?

LAGMANNEN.

Och det tror du att jag talar om?

LAGMANSKAN.

Du tänker ha hemligheter för mig?

LAGMANNEN.

Och du? Det har du alltid haft för mig och jag skall nog uppdaga ditt smussel en gång.

LAGMANSKAN.

Vänta mig du, så får jag nog reda på var du gömt de pengar som saknas.

LAGMANNEN.

Jaså, du har gömt pengar också! Nu är det inte värt att hyckla längre; utan visa dig i all din ryslighet, häxa!

LAGMANSKAN.

Jag tror du förlorat förståndet; men det var icke mycket att hålla på! Bevara åtminstone anständigheten om du kan...

LAGMANNEN.

Och bevara din skönhet, om du kan! och din eviga ungdom — hahaha! — och din rättfärdighet. Du måtte ha kunnat häxa och förvända synen, ty nu ser jag hur rysligt ful och gammal du är.

LAGMANSKAN

som nu belyses av solkatten.

Ve! Han bränner mig!

LAGMANNEN.

Nu fick man se hur du ser ut!

Solkatten träffar Lagmannen.

Ve! nu bränner han mig!

LAGMANSKAN.

Och så ser du ut!

Båda draga sig ut till höger.

*

GRANNEN och AMALIA från vänster.

GRANNEN.

Jo, mitt barn, det finns rättvisa, både mänsklig och gudomlig, men vi måste ha tålamod.

AMALIA.

Jag vill tro att det går rättvist till, fastän det ser illa ut; men jag kan icke, jag har aldrig kunnat älska min mor. Det finns något inom mig som säger att hon är mig främmande och till och med fientlig.

GRANNEN.

Jaså! Ni har funnit det!

AMALIA.

Hon hatar ju mig, och det kan inte en mor göra.

GRANNEN.

Jaså! Jaså!

AMALIA.

Och jag lider av att jag icke kan uppfylla min barnaplikt och älska henne.

GRANNEN.

Nåväl, efter ni har lidit av det, så skall ni snart när vedergällningens stund kommit, få veta ert livs stora hemlighet.

AMALIA.

Ack, jag ville tåla allt bara hon vore snäll mot mina barn!

GRANNEN.

Var trygg för det, ty hennes makt är slut. Orättfärdighetens mått var rågat och rann över.

AMALIA.

Tror ni det! Men just i dag röck hon min Adolf ifrån oss, och som ni ser, har hon förnedrat mig och klätt mig till tjänstepiga för att jag skall göra sysslorna i köket!

GRANNEN.

Tålamod!

AMALIA.

Ja, säg det! Att lida rättvist det förstår jag, men utan skuld...

GRANNEN.

Mitt goda barn: att lida rättvist, det göra straffångarne, och det är ingen ära, men att få lida orätt, det är en nåd och en prövning som den ståndaktige hämtar gyllene frukter av.

AMALIA.

Ni talar så vackert att jag tycker sant allt vad ni säger! — Tyst, där komma barnen; men jag vill icke visa mig så här klädd!

De ställa sig så att de skymmas av en buske.

ERIK och THYRA
in; solkatten faller på barnen, omväxlande.

ERIK.

Se solkatten!

THYRA.

Å, den vackra solen! Men han hade ju gått och lagt sig nyss!

ERIK.

Han kanske fått vara oppe längre i kväll efter han har varit snäll i dag.

THYRA.

Inte kan solen vara snäll; så dum Erik är.

ERIK.

Visst kan solen vara snäll; det är ju han som gör vinet och persikorna.

THYRA.

Men då kan han ju ge oss en persika också, om han är snäll.

ERIK.

Det gör han också om vi bara kunna vänta. Ligger det ingen nerfallen där?

THYRA letar på marken.

Nej, men man kan komma åt trät.

ERIK.

Nej, det få vi inte för mormor.

THYRA.

Mormor har sagt att man inte får skaka på trät, men jag mente att vi skulle leka omkring trät så att det föll ändå, utav sig självt.

ERIK.

Så dum Thyra är, det blir ju detsamma!

Tittar upp åt trädet.

Ack om det ville falla en persika!

THYRA.

Det faller ingen utan att man skakar!

ERIK.

Thyra får inte säga så, för det är synd.

THYRA.

Ska vi be Gud att det faller en.

ERIK.

Man får icke be Gud om något gott — att äta förstås! — — — Ack! lilla persika, fall, fall! Jag vill att du skall falla!

En persika faller från trädet; Erik tar upp den.

Nej se, så snällt trädet var!

THYRA.

Men nu ska vi dela den rättvist, för det var jag som sa först att man skulle skaka på trät...

LAGMANSKAN in med ett stort ris.

Jaså, ni är där och skakar på trät... kom ni stygga ungar ska ni få av mig...

ERIK.

Nej, mormor, vi ha inte skakat på trät!

LAGMANSKAN.

Jaså, du talar osanning också! Hörde jag inte Thyra sa att man skulle skaka på trät. Kom nu ska jag låsa in er i källarn så ni varken ska se sol eller måne lysa...

AMALIA fram.

Barnen äro oskyldiga, mor!

LAGMANSKAN.

Tänk så vackert, att stå bakom busken och lyssna, och så lära sina egna barn tala osanning!

GRANNEN fram.

Här talas bara vad sant är, lagmanskan.

LAGMANSKAN.

Två vittnen bakom busken, det är alldeles som vid tinget. Men ser ni, jag känner knepen, och det jag hört och sett, det är full bevisning för mig! — Kom nu ungar!

AMALIA.

Mor, detta är synd och skam.

GRANNEN

lägger fingret på munnen tecknande åt Amalia.

AMALIA fram till barnen.

Gråt inte små barn! Lyd mormor, det är inte farligt! Heldre ont lida än ont göra, och jag vet att ni äro oskyldiga. Gud skydde er! Och glöm icke er aftonbön!

LAGMANSKAN ut med barnen.

AMALIA.

Det är svårt att tro, men det är ljuvt att kunna't.

GRANNEN.

Är det så svårt att tro Gud om gott, även när han vill oss aldra bäst?

AMALIA.

Säg mig ett gott och stort ord till natten att jag må sova på det som på en god huvudkudde.

GRANNEN.

Ni skall få det; låt mig tänka. — Så här: Isak skulle offras...

AMALIA.

Nej! Nej!

GRANNEN.

Sansa er! — Isak skulle offras — men han offrades icke!

AMALIA.

Tack! tack! och god natt! Går till höger.

GRANNEN.

God natt mitt barn!

Går långsamt inåt fonden.

Skuggornas procession

ut från mausolén, åt höger med fem stegs avstånd mellan varje figur; skrider ljudlöst fram.

DÖDEN med lie och timglas. VITA FRUN blond, hög, smärt; ring på fingret med en lysande grön sten. GULDSMEDEN med den falska monstransen. DEN HALSHUGGNE SJÖMANNEN med huvudet i handen. AUKTIONISTEN med klubban och anteckningsboken. SOTARN med lina, skrapa och viska. NARREN bärande sin mössa med åsneöron och bjällror på en stång med påskrift »Segerhuva». LANTMÄTAREN med bräda och stativ. DOMAREN lika grimerad och kostymerad som Lagmannen, med rep om halsen; lyftad höger hand visande att pekfingret saknas.

Det har mörknat vid processionens början. Scenen är tom medan tåget varar.

LAGMANNEN in från vänster.

LAGMANSKAN efter.

LAGMANNEN.

Vad gör du ute så sent och spökar?

LAGMANSKAN.

Vad gör du?

LAGMANNEN.

Jag kunde inte sova.

LAGMANSKAN.

Varför det då?

LAGMANNEN.

Vet inte! Tyckte höra barnskrik i källarn.

LAGMANSKAN.

Det är inte möjligt! Å nej! Du törs inte sova för du är rädd jag ska gå och leta i dina gömmor.

LAGMANNEN.

Och du fruktade att jag skulle rota i dina! Det blir en angenäm ålderdom för Philemon och Baucis.

LAGMANSKAN.

Åtminstone komma inga gudar på besök till dem.

LAGMANNEN.

Inte precis gudar!

Processionen

börjar om igen från mausolén, ut åt höger.

LAGMANSKAN.

Maria, Guds moder, vad är det?

LAGMANNEN.

Himlen bevare oss!

Paus.

LAGMANSKAN.

Bed! Bed för oss!

LAGMANNEN.

Jag har försökt, men jag kan inte!

LAGMANSKAN.

Och inte jag heller! Jag får inga ord, och inga tankar!

Paus.

LAGMANNEN.

Hur börjar Herrans bön?

LAGMANSKAN.

Jag har glömt den, men jag kunde den i morse.

Paus.

LAGMANSKAN.

Vem är den vita kvinnan?

LAGMANNEN.

Det är hon, Amalias mor, vars minne du ville döda.

LAGMANSKAN.

Är det skuggor eller spöken, eller våra egna sjuka drömmar?

LAGMANNEN tar upp sin fällkniv.

Det är djävulens bländverk! Jag ska kasta stål efter dem! — Tag opp knivbladet, Carolina; jag kan inte ser du väl!

LAGMANSKAN.

Nej, jag förstår, det är inte så lätt utan pekfinger! — Ja, jag kan inte heller för resten. Tappar kniven.

LAGMANNEN.

O ve! Här hjälper icke stål! Ve! Där är den avrättade sjömannen! Låt oss gå!

LAGMANSKAN.

Det är lätt att säga; men jag kommer ej ur fläcken!

LAGMANNEN.

Och jag är som fastlåst i marken! Nej, jag vill inte se mera!

Håller handen för ögonen.

LAGMANSKAN.

Men vad är detta? Är det dunster ur jorden, eller är det trädens skuggor?

LAGMANNEN.

Nej, det är vi som se i syne! Där går ju jag, men jag står här! Får jag bara sova en natt så räcker jag ut tungan åt allihop! -- Satan! tar det aldrig slut med upptåget?

LAGMANSKAN.

Varför ser du på't då?

LAGMANNEN.

Jag ser ju genom handen, jag ser i mörkret genom ögonlocken!

LAGMANSKAN.

Men det är slut nu!

Processionen är ute.

LAGMANNEN.

Lovad vare... tänk att jag kan inte säga det! — Hur ska man få sova i natt! Vi få skicka efter läkarn!

LAGMANSKAN.

Eller pater Colomba, kanske!

LAGMANNEN.

Han kan inte hjälpa, och den som kunde, han vill inte! — Så må den andre göra't då!

DEN ANDRE

fram från baksidan av Madonnans kapell. Han är ytterst mager och maläten; tunnt benat snusbrunt hår; glest skägg som blår; urvuxna dåliga kläder, utan linne; en röd yllehalsduk virad om halsen; glasögon och en rotting under armen.

LAGMANNEN.

Vem är där?

DEN ANDRE halvhögt.

Det är jag som är den andre!

LAGMANNEN till Lagmanskan.

Gör korstecknet! Jag kan icke, jag!

DEN ANDRE.

Korsets tecken skrämmer mig icke, ty jag genomgår just min prövotid för att kunna få bära det!

LAGMANNEN.

Vem är ni!

DEN ANDRE.

Jag blev den andre, emedan jag ville vara den förste; jag var en ond människa och har fått till straff att tjäna det goda!

LAGMANNEN.

Då är du icke den onde?

DEN ANDRE.

Jo; och jag har till uppgift att pina er fram till korset, där vi skola råkas en gång.

LAGMANSKAN till Lagmannen.

Hör icke på honom! Bed honom gå!

DEN ANDRE.

Det hjälper inte! Ni ha kallat på mig och nu få ni dras med mig!

LAGMANNEN och LAGMANSKAN
gå åt vänster.

DEN ANDRE följer dem.

AKT II.

Ett stort vitstruket rum med svart bjälktak, små djupa fönster med järnstänger för. Möbler av alla slag, skåp, chiffoniers, byråar, kistor och bord äro hopade. På möblerna äro placerade serviser av silver, kandelabrar, ljusstakar, kannor, borduppsatser, vaser, statyetter etc.

Dörr i fonden: på var sida om dörren hänga porträtt av lagmannen och lagmanskan.

Vid ett litet sybord med fåtölj står en harpa.

AMALIA står vid ett bord till höger och skurar en kaffeservis av silver.

Solen lyser in genom fondfönstren.

AMALIA vid sitt arbete.

GRANNEN in.

Nå barn, hur är det med tålamodet?

AMALIA.

Tack granne, det går an. Men det svåraste jag haft att göra med är denna servis av silver, som jag skurat en halv timme utan att den blir vit.

GRANNEN.

Det är sällsamt, men det har väl sina goda grunder, som lagmannen säger. Fick ni sova i natt då?

AMALIA.

Tack, jag sov gott! Men ni vet ju att far var ute i vingården hela natten med harskramlan...

GRANNEN.

Ja, jag hörde det... Vad var det för en befängd idé?

AMALIA.

Jo, han trodde sig höra stararne, som kommit för att äta opp vinet!

GRANNEN.

Arme man! Inte äro stararne ute om nätterna! — Nå, barnen!

AMALIA.

Ja, barnen! Hon har dem i källaren än; bara hon inte glömmer bort att ge dem mat.

GRANNEN.

Fru Amalia! Den, som föder fåglarne, han glömmer icke barnen! Och nu ska jag berätta er något, som man eljes icke får tala om. — Ser ni, ifrån min vinkällare finns en liten glugg in till lagmannens. I morse då jag var nere för att lufta ut, hörde jag röster. Och när jag tittade in genom gluggen såg jag Erik och Thyra lekande med en okänd liten gosse!

AMALIA.

Ni såg dem, granne? Och...

GRANNEN

De voro muntra och friska...

AMALIA.

Vem var lek-kamraten då?

GRANNEN.

Se, det kan jag inte gissa.

AMALIA.

Hela detta förfärliga hus är idel hemligheter.

GRANNEN.

Det är sant, men det tillhör icke oss att forska i dem!

LAGMANNEN in med en harskramla.

Grannen är här och konspirerar! Är det inte nog med att han satt stararne i min vingård, med sitt onda öga. Han har ett ont öga, men det ska vi snart sticka! Jag kan också göra konster.

GRANNEN till Amalia.

Är det lönt att upplysa honom? Han tror ju inte vad man säger! Går.

AMALIA.

Här förmå vi intet!

LAGMANNEN.

Amalia! Har du sett var mor mest går och letar när hon tror sig vara ensam?

AMALIA.

Nej, min far!

LAGMANNEN.

Jag såg på dina ögon att du visste det! Det var hitåt du tittade.

Han nalkas en byrå, men råkar i solen.

Den förbannade solen! som ska brännas.

Han går och släpper ner en rullgardin och återvänder till byrån.

Här ska det vara! — Låt nu se! Vi ska söka på det dummaste stället, för det är det listigaste; till exempel här i parfymkorgen! — Alldeles riktigt!

Han tar upp sedlar och värdepapper.

Vad är detta? Tolv engelska banknotor på ett pund vardera. Tolv! — Haha! Då kan man tänka sig resten!

Stoppar på sig papperen.

Men vad hör jag därute! — Det är stararne igen!

Går till öppna fönstret och skramlar med harskramlan.

Laga er dän!

LAGMANSKAN in.

Vad går du och spökar där?

LAGMANNEN.

Är du inte i köket?

LAGMANSKAN.

Nej, som du ser!

Till Amalia.

Har du slutat skura nu?

AMALIA.

Nej mor, detta slutar aldrig, ty silvret blir inte vitt; det måtte vara falskt.

LAGMANSKAN.

Falskt! Låt mig se, då! — Minsann är inte silvret svart!

Till Lagmannen som släppt ner en andra rullgardin.

Var har du fått den där servisen?

LAGMANNEN.

Den där? — Jo, den har jag fått av ett stärbhus.

LAGMANSKAN.

För att du upprättade bouppteckningen! Gåvan blev efter håvan!

LAGMANNEN.

Du ska inte begagna äreröriga uttryck som straffas enligt lag.

LAGMANSKAN.

Är han galen eller sade jag något galet?

LAGMANNEN.

För övrigt var det silver, kontrollerat silver.

LAGMANSKAN.

Då är det Amalias fel!

EN RÖST genom fönstret utifrån.

Lagmannen kan göra vitt till svart, men han kan inte göra svart till vitt!

LAGMANNEN.

Vem sa det?

LAGMANSKAN.

Jag tyckte det var en stare som talade!

LAGMANNEN
släpper ner den sista rullgardinen.

Nu är solen här, nyss tyckte jag han var där.

LAGMANSKAN till Amalia.

Vem var det som talade?

AMALIA.

Jag tror det var den främmande skolmästarn med röda halsduken.

LAGMANNEN.

Usch! Låt oss tala om annat!

EN PIGA in.

Bordet är dukat! Går.

Paus.

LAGMANSKAN.

Gå ner och ät, Amalia!

AMALIA går.

Tack, mor.

LAGMANNEN

sätter sig på en stol invid en kista.

LAGMANSKAN

drar sig åt byrån där parfymkorgen står.

Ska du inte gå och äta?

LAGMANNEN.

Nej, jag är inte hungrig. — Ska inte du gå?

LAGMANSKAN.

Jag har nyss ätit.

Paus.

LAGMANNEN

tar upp ett bröd ur fickan.

Då ursäktar du att jag äter!

LAGMANSKAN.

Du har rådjursstek på bordet!

LAGMANNEN.

Nej, vad du säger!

LAGMANSKAN.

Du tror att jag förgiftar maten?

LAGMANNEN.

Ja, ty den smakte kreosot i morse.

LAGMANSKAN.

Och det jag åt smakte metall...

LAGMANNEN.

Om jag nu försäkrar dig, att jag icke lagt något i din mat...

LAGMANSKAN.

Så tror jag dig inte! Och om jag bedyrar...

LAGMANNEN.

Så tror jag inte! Äter brödet. Rådjursstek är mycket gott, det osar ända hit, men bröd är icke dåligt!

Paus.

LAGMANSKAN.

Varför sitter du och vaktar kistan?

LAGMANNEN.

Av samma skäl som du bevakar parfymerna.

LAGMANSKAN.

Jaså, du har varit där, hustjuv.

LAGMANNEN.

Likplundrerska!

LAGMANSKAN.

Tänk, sådana ord, mellan oss! Oss! Gråter.

LAGMANNEN.

Ja, världen är ond, och människorna äro onda.

LAGMANSKAN.

Ja, det kan du med skäl säga, och otacksam framför allt! Otacksamma barn som bestjäla en på arrendet, otacksamma barnbarn som stjäla frukten av trät; du har så rätt: världen är ond...

LAGMANNEN.

Det vet nog jag bäst som sett all uselhet; och nödgats döma till döden. Men det är därför pöbeln hatar mig, liksom om jag skulle ha skrivit lagen...

LAGMANSKAN.

Vad folket säger betyder ingenting, bara man har ett rent samvete...

Det bultar tre slag i det största skåpet.

Vad är det? Vem är där?

LAGMANNEN.

Det var skåpet; och det knakar ju alltid mot regnväder.

Det bultar tre tydliga slag igen.

LAGMANSKAN.

Det är något spektakel, som den där vandrande charlatanen ställt till!

Locket på kaffepannan, vilken Amalia nyss skurat, glappar upp och smäller igen några gånger.

LAGMANNEN.

Vad är d e t då?

LAGMANSKAN.

Ja, det är den där trollkarlen, som kan konster, men inte skrämmer han mig inte.

Kannan smäller.

LAGMANNEN.

Du tror, att det är en sån där magnetisör?

LAGMANSKAN.

Ja, vad det nu kallas för...

LAGMANNEN.

Må vara, men hur kan han veta våra hemligheter?

LAGMANSKAN.

Hemligheter? Vad menar du?

Pendylen slår en oräknelig mängd slag.

LAGMANNEN.

Nu är jag rädd!

LAGMANSKAN.

Så må själva Den ta mig om jag stannar här!

Solkatten faller på Lagmanskans porträtt.

Ser du! Han vet den hemligheten också.

LAGMANNEN.

Du menar att det sitter ett porträtt av henne bakom ditt?

LAGMANSKAN.

Kom härifrån så gå vi ner och äta; sen få vi tala om hur vi ska kunna sälja gården och alltsammans på auktion...

LAGMANNEN.

Ja, du har rätt, sälja rubb och stubb, göra rent hus på det gamla och så börja nytt liv! — Låt oss gå att äta!

DEN ANDRE i dörren.

LAGMANNEN och LAGMANSKAN rygga.

LAGMANNEN.

Detta är icke en vanlig människa!

LAGMANSKAN.

Tala till honom!

LAGMANNEN till Den Andre.

Vem är herrn?

DEN ANDRE.

Det har jag sagt två gånger; men att ni icke tror mig, det är ett av era straff, ty om ni trodde skulle det förkorta era lidanden.

LAGMANNEN till Lagmanskan.

Det är nog — han! För jag fryser till is! Hur ska vi bli av med honom? Jo, man säger att orena andar icke lida musikens toner. Spela för honom på harpan, Carolina.

LAGMANSKAN
sätter sig förskrämd vid bordet, tar harpan och spelar ett allvarligt preludium i moll.

DEN ANDRE
åhör andaktsfull och rörd.

LAGMANSKAN till Lagmannen.

Har han gått?

DEN ANDRE.

Tack, min fru, för musiken; det dövar smärtan och väcker minnen om ett bättre, även hos en osalig... Tack, fru! — Vad nu auktionen beträffar tror jag ni handlar fullkomligt rätt, ehuruväl jag menar att en redlig konkurs varit bättre — ja, cedera bonis och låta var och en få sitt igen.

LAGMANNEN.

Konkurs? Jag har inga skulder...

DEN ANDRE.

Inga skulder!

LAGMANSKAN.

Min man har inga skulder!

DEN ANDRE.

Inga skulder! Den som vore så lycklig!

LAGMANNEN.

Ja, så är det! Men andra äro skyldiga mig...

DEN ANDRE.

Förlåt dem då!

LAGMANNEN.

Här är inte fråga om förlåtelse utan om betalning...

DEN ANDRE.

Gott! Då ska ni få betala! — Farväl för denna gång! Vi råkas ofta igen, senast vid den stora auktionen!

Går baklänges ut.

LAGMANNEN.

Han är rädd för solen, han också! Haha!

DEN ANDRE.

Ännu en tid, ja. Men när jag vant mig vid ljuset en gång, skall jag hata mörkret! Ut.

LAGMANSKAN till Lagmannen.

Tror du att det är... Den Andre?

LAGMANNEN.

Han lär ju icke se ut så, men tiderna förändras och vi med dem. Förr sas det att han gav guld och ära, men den här går ju och kräver...

LAGMANSKAN.

Det är en strunt och en charlatan, det är alltsammans; en mjäker som inte vågar bitas fastän han ville så gärna!

DEN ANDRE i dörren.

Akta er för mig! Akta er!

LAGMANNEN lyfter högra handen.

Akta er själv!

DEN ANDRE

lyfter sin hand och låtsas skjuta pistol med näven.

Hut!

LAGMANNEN

blir stående stel i gesten.

O ve!

DEN ANDRE.

Du har aldrig trott på det goda; nu skall du tro på Den Onde. Ser du Den Allgode kan icke göra ont, därför överlåter han det åt sådana uslingar som jag är! Men för säkrare resultat skull ska ni två få pina varandra och er själva!

LAGMANSKAN

på knä för Den Andre.

Skona oss! Hjälp oss! Nåd!

DEN ANDRE

som om han reve sina kläder.

Stig upp, människa! Ve mig! En är Den Ende du skall bedja till! Stig upp, eller... Nå, nu tron I, fastän jag inte har röd kappa och svärd och penningpung och kan säga lustigheter; men akta er ni för att ta mig skämtsamt. Jag är allvarlig som synden och sträng som vedergällningen! Icke har jag kommit för att locka er med guld och ära, utan för att tukta er med ris och skorpioner...

Klockan slår som förr, det mörknar.

Er tid hastar åt slutet, därför ställ om ditt hus, ty du skall dö!

Det hörs ett dån som av oväder.

Vems röst är det nu som talar? Säg det, och skräm den med harskramlan när han blåser fram över din vingård! Storm och hagel, heter han, och

han bär förödelsen under sina vingar och straffet i i sina klor. Tag på dig segerhuvan nu och kläd dig i det goda samvetet...

Hagelskuren höres smattra.

LAGMANNEN.

Nåd!

DEN ANDRE.

Ja, om du lovar bättring!

LAGMANNEN.

Jag lovar och svär...

DEN ANDRE.

Du kan icke svära, ty du har redan svurit bort dig! Men lova att först av allt befria barnen... och sedan allt det andra!

LAGMANNEN.

Jag lovar! att innan solen gått ner skola barnen vara här!

DEN ANDRE.

Första steget framåt alltså, men vänder du dig om, så skall du se att jag gör skäl för mitt namn, ty jag heter: Legio!

Lyfter rottingen, varvid Lagmannen löses ur sin stelkramp.

AKT III.

En vinkällare med fat i en rad till höger, en rad till vänster. Järndörr i fonden.

Faten hava olika beteckningar; på de första närmast salongen äro små brickor anbragta över kranarne och på dessa stå glas.

Till höger i förgrunden en vinpress och ett par halmstolar.

Buteljer, trattar, sifoner, korgar etc. här och där.

ERIK och THYRA sitta vid vinpressen.

ERIK.

Jag tycker det är tråkigt.

THYRA.

Det är för att mormor är stygg.

ERIK.

Man får inte säga så!

THYRA.

Nej, det kan vara, men hon är stygg.

ERIK.

Thyra får inte säga så! för då kommer inte den lilla gossen och leker med oss igen.

THYRA.

Då ska jag inte säga så mera! Bara det inte vore så mörkt.

ERIK.

Minns inte Thyra att gossen sa vi inte skulle klaga...

THYRA.

Då ska jag inte göra så mera...

Solkatten syns på golvet.

Å! Se solkatten!

Hon springer upp och ställer sig på solkatten.

ERIK.

Thyra får inte trampa på solen, det är synd!

THYRA.

Nej, jag trampar inte på honom med flit, jag vill bara ha honom hos mig; se nu har jag honom i famnen, och nu klappar jag honom... Nej, se han kysser mig på mun!

LEK-KAMRATEN

in bakifrån ett vinfat; han är klädd i en vit blus som räcker nedanför knäna och ett blått skärp om livet; sandaler på fötterna; han är blond och när han inträder ljusnar det i källaren.

ERIK

går emot honom och hälsar.

God dag, du lilla gosse. — Kom och hälsa, Thyra! Vad heter du gosse, i dag skall du säga oss det!

LEK-KAMRATEN ser på honom.

THYRA.

Erik ska inte vara påflugen för då blir gossen blyg. — Men vad är din pappa, lilla gosse?

LEK-KAMRATEN.

Inte vara så nyfikna! När ni lärt känna mig bättre ska ni få veta allt det där! — Men nu ska vi leka något!

THYRA.

Ja, men inte något nyttigt, för det är så tråkigt! Det ska bara vara vackert!

LEK-KAMRATEN ler.

Ska jag tala om en saga?

THYRA.

Ja, men inte ur Bibliska historien, för den kan vi utantill...

LEK-KAMRATEN ler.

ERIK.

Thyra säger sådant, så att gossen blir ledsen...

LEK-KAMRATEN.

Nej, små vänner, jag blir icke ledsen... Men om ni nu äro riktigt snälla, så ska vi gå ut i det fria och leka...

ERIK.

Å ja! å ja! — Men det är ju sant, vi få ju inte för mormor...

LEK-KAMRATEN.

Jo, mormor har sagt att hon helst såge er fria, och därför gå vi nu innan hon åtrar sig. Kom då!

THYRA.

Å så roligt! Å...

Dörren i fonden öppnas; man ser utanför en solbelyst gulnad rågåker med blåklint och prästkragar.

LEK-KAMRATEN.

Kom barn! Ut i solen att fröjdas åt livet!

THYRA.

Få vi ta katten med oss; det är så synd att han skall stanna här i mörkret?

LEK-KAMRATEN.

Ja, om han vill följa med er! Locka på honom!

ERIK och THYRA
gå mot dörren, solkatten följer dem på golvet.

ERIK.

Nej, se så snäll han är!

Jollrar till solkatten.

Kisse Misse Plurre Murre!

LEK-KAMRATEN.

Tag honom på armen nu Thyra för annars kommer han inte över tröskeln.

THYRA får solkatten på armen.

ALLA
ut; dörren stänges av sig själv.

Paus.

LAGMANNEN in med en lykta. LAGMANSKAN med riset.

LAGMANSKAN.

Här är svalt och skönt, och så är man inte plågad av solen.

LAGMANNEN.

Och tyst är det också. Men var äro ungarne?

De söka efter barnen.

Jag tror att de tagit oss på orden!

LAGMANSKAN.

Oss? Märk att jag lovade ingenting, för han — du vet — talte bara till dig på slutet.

LAGMANNEN.

Det kan vara, men den här gången måste vi lyda, för jag vill inte ha något spektakel mera med

hagelskurar och sådant. — Emellertid här finns inte barnen, och de komma nog igen när de bli hungriga.

LAGMANSKAN.

Och då gratulerar jag dem!

Riset ryckes ur hennes hand och dansar bort bakom ett fat.

Nu spökar det igen!

LAGMANNEN.

Nå, men så foga dig då, och gör som han — du vet! — säger. Jag för min del törs inte göra något orätt mer. Vinet på marken är förstört, och man får vara glad åt det man har under tak. Kom hit, Carolina, ska vi stärka oss litet med ett glas gott!

Han knackar på ett fat, och tappar i ett glas.

Detta är kometåret, anno 1869, då stora kometen kom och man sa att det betydde krig. Det vart ju krig också.

Bjuder Lagmanskan ett fyllt glas.

LAGMANSKAN.

Drick först du!

LAGMANNEN.

Nej, vet du; tror du det är gift i detta också?

LAGMANSKAN.

Det trodde jag nu inte... men, ja vi få aldrig någon frid mer och ingen lycka.

LAGMANNEN.

Gör som jag: foga dig! Dricker.

LAGMANSKAN.

Jag vill nog och försöker också, men när jag tänker på hur illa andra behandlat oss, så känner jag

mig liksom lika god som de andra — Dricker. Det var ett riktigt gott vin! Sätter sig.

LAGMANNEN.

Vinet är gott och lättar på sinnet. — Ja, den vise säger ju att vi äro lika goda kålsupare och då kan jag inte förstå varför den ena ska gå och mästra den andra. Dricker. Jag för min del har alltid handlat lagligt, det vill säga efter gällande lagar och författningar; om andra varit okunniga om lagen, så är det deras fel, ty ingen får vara okunnig om lagen! Alltså om Adolf icke betalar sitt arrende, så är det han som brutit lagen och icke jag.

LAGMANSKAN.

Och du får skulden likafullt, och går där som en brottsling; men är det inte som jag säger: det finns ingen rättvisa till i världen. Om du gjorde rätt skulle du processat mot Adolf och vräkt familjen, men det är inte för sent än... Dricker.

LAGMANNEN.

Ja, ser du, om jag ville gå fullt lagligt till väga, så skulle jag yrka upplösning av hans äktenskap, och då vore han arvlös...

LAGMANSKAN.

Men så gör det då!

LAGMANNEN ser sig omkring.

Njaa! — Det vore nog radikalmedlet! Skilsmässa beviljas väl ej, men man kunde få äktenskapet förklarat ogiltigt på grund av formfel...

LAGMANSKAN.

Om det inte finns något då?

LAGMANNEN något ankommen.

Det finns alltid formfel, bara man ser efter.

LAGMANSKAN.

Nå, då så! Tänk den odågan, som väntar livet ur oss, men nu ska han få se på naturens ordning hur den driver ut drönare på landsvägen...

LAGMANNEN.

Haha! Du har så rätt, rätt! Och vet du när jag tänker noga på saken, vad är det vi ha att förebrå oss, vad ha vi gjort för ont? Det där med monstransen, det är småaktigt att tala om och det har icke skadat en människa, och att jag skulle avlagt mened, det är helt enkelt lögn. Jag fick ett fulslag i fingret, det var alltsammans och helt naturligt...

LAGMANSKAN.

Det vet väl jag bäst... och jag vill lägga det till att det där med hagelskuren det var lika självklart som om det stått i almanackan!

LAGMANNEN.

Ja, se där! Det menar jag också. Och därför, vet du Carolina, att vi gjorde bäst i att glömma det här sista pratet, och tycker du som jag så vända vi oss till en annan präst och låta viga in mausolén.

LAGMANSKAN.

Varför skulle vi inte göra det?

LAGMANNEN.

Varför skulle vi inte göra det? Kanske därför att den där magnetisören går omkring och skrockar?

LAGMANSKAN.

Säg mig, tror du att det är en magnetisör bara?

LAGMANNEN skroderar.

Det? Det är en första rangens charlatan! En chiar-la-tan!

LAGMANSKAN ser sig omkring.

Jag är inte säker jag!

LAGMANNEN.

Men jag är säker! Sä-ker! Och om han kom inför mina ögon en gång till, nu till exempel, skulle jag dricka honom till och säga: skål, gamle skämtare!

Hans lyftade glas ryckes ur handen och svävar ut genom kulissen.

Vad är det?

Lyktan slocknar.

LAGMANSKAN.

Hjälp oss!

En stormil höres och så blir det tyst.

LAGMANNEN.

Gå efter tändstickor bara, så skall jag klara det här. Ty numera fruktar jag intet. Intet!

LAGMANSKAN går.

Jaja. Kommer du ifrån det här med livet, så...

LAGMANNEN.

Tyst du! Tyst du!

DEN ANDRE
stiger fram bakifrån ett fat.

Nu ska vi tala enskilt.

LAGMANNEN skrämd.

Var kommer ni ifrån?

DEN ANDRE.

Det rör dig inte.

LAGMANNEN rätar på sig.

Vad är det för språk?

DEN ANDRE.

Det är ditt! — Av med mössan!

Blåser på Lagmannen, vars mössa lyftes av och faller till golvet.

Hör på nu hur domen avkunnas: du har velat skilja vad den, vars namn jag icke får nämna, har förenat. Nu skall du varda skild från din ålderdoms stöd och ensam skall du löpa ditt gatlopp; ensam skall du lida den sömnlösa nattens kval.

LAGMANNEN.

Är det barmhärtigt det?

DEN ANDRE.

Det är rättvisan, det är lagen: öga för öga och tand för tand! Evangelium låter på annat sätt, men det vill du inte höra talas om! Opp och löp nu!

Slår med rottingen i luften.

*

Scenen är en trädgård med cypresser och klippta taxus i form av obelisker, kandelabrar, vaser etc.; därunder rosor, stockrosor, digitalis. Mitt i en källa, över vilken lutar sig en jättestor fuchsia (»Kristi bloddroppar») med blommor. Fonden en gul rågåker i ax med blåklint och prästkragar; i mitten en fågelskrämma; längst i fjärran vinberg och klippor av ljusgula skiffrar med bokskog och ruiner av riddarborgar.

Landsväg löper i fonden; till höger en täckt valvgång i götisk stil. Framför en madonna med barnet.

ERIK och THYRA in hållande LEK-KAMRATEN i hand.

ERIK.

Nej, så vackert! O!

THYRA.

Vem bor här?

LEK-KAMRATEN.

Den som trivs här, är hemma här!

THYRA.

Få vi gå och leka här då?

LEK-KAMRATEN.

Överallt, utom i den allén till höger.

ERIK.

Och vi få plocka blommorna också?

LEK-KAMRATEN.

Ni få plocka av alla blommorna, men icke röra trädet vid källan, små vänner!

THYRA.

Vad är det för ett träd?

ERIK.

Det är ju — Sänker rösten. — Kristi blodsdroppar, vet jag!

THYRA.

Erik skall göra korstecknet, när han nämner Guds namn.

ERIK gör korstecknet.

Säg, lilla gossen, varför få vi inte röra det trädet?

THYRA.

Erik ska inte vara frågvis utan lyda bara! — Men säg, lilla gosse, varför ska den fula fågelskrämman stå där; kan vi inte få ta bort den?

LEK-KAMRATEN.

Tag gärna bort den, så kommer fåglarne hit och sjunger för oss!

ERIK och THYRA
skynda mot fonden och rycka ner fågelskrämman.

ERIK.

Bort du fula fågelskrämma! Kom små fåglar och ät nu!

Guldfågeln kommer flygande från höger och sätter sig i fuchsian.

Nej, se guldfågeln, se, Thyra!

THYRA.

Å, nej så vacker den är! Kan den sjunga också?

Guldfågeln ropar som göken.

ERIK.

Kan gossen förstå vad fågeln sjunger?

LEK-KAMRATEN.

Nej, barn, det är fåglarnes små hemligheter och dem ha de rätt att behålla för sig.

THYRA.

Ja visst, ser Erik, annars skulle ju barnen gå och tala om var deras bo var och så skulle de gå och ta bort äggen, och då blev ju fågeln så ledsen och kunde inte få några ungar mer!

ERIK.

Thyra är så snusförnuftig, så!

LEK-KAMRATEN
med fingret på munnen.

Tst! Det kommer någon! Låt oss nu se om han trivs hos oss eller inte.

SOTARGOSSEN
in, stannar förvånad och tittar.

LEK-KAMRATEN.

Nå gosse, vill du inte komma och leka med oss.

SOTARGOSSEN
stryker av mössan; förlägen.

Inte vill ni leka med mig.

LEK-KAMRATEN.

Varför inte det?

SOTARGOSSEN.

Jag är ju så sotig så; och för övrigt kan jag inte leka, jag vet inte vad det är.

THYRA.

Tänk den stackars gossen han har aldrig lekt.

LEK-KAMRATEN.

Vad heter du då?

SOTARGOSSEN.

Heter? De kalla mig Olle... men...

LEK-KAMRATEN.

Vad heter du mer, då?

SOTARGOSSEN.

Mer? Jag heter inte mer.

LEK-KAMRATEN.

Din pappa då?

SOTARGOSSEN.

Det har jag ingen.

LEK-KAMRATEN.

Din mamma då?

SOTARGOSSEN.

Det vet jag inte.

LEK-KAMRATEN.

Han har ingen pappa och mamma! Kom hit min gosse till källan, så skall du bli vit som en liten prins.

SOTARGOSSEN.

Om någon annan sa det, skulle jag inte tro't...

LEK-KAMRATEN.

Hur kan du tro mig då?

SOTARGOSSEN.

Jo, jag vet inte, men jag tycker du ser ut så som det vore sant!

LEK-KAMRATEN.

Thyra, ge gossen din hand! — Vill du ge honom en kyss också?

THYRA tvekar först, sedan.

Ja, när du ber mig!

Kysser Sotargossen.

LEK-KAMRATEN

doppar handen i källan och stänker i gossens ansikte, hans svarta mask faller omärkligt.

Se, nu är du vit; gå nu bakom den där rosenbusken, får du nya kläder!

SOTARGOSSEN.

Varför får jag allt detta, som jag icke förtjänat?

LEK-KAMRATEN.

Därför att du tror dig icke ha förtjänat det!

SOTARGOSSEN

går bakom rosenbusken.

Då tackar jag fastän jag icke förstår vad det menas.

THYRA.

Har gossen varit stygg efter som han blivit sotare?

LEK-KAMRATEN.

Nej, det har han inte varit; men han hade en stygg förmyndare, som tog alla hans pengar från honom och då måste han ut i världen och försörja sig... Se så fin han är nu!

SOTARGOSSEN
in i ljus sommardräkt.

LEK-KAMRATEN till Sotargossen.

Gå nu in i valvgången där, så möter du någon som är dig kär... och håller av dig!

SOTARGOSSEN.

Vem kan hålla av mig?

LEK-KAMRATEN.

Se efter!

SOTARGOSSEN
går mot valvgången, där han mötes av en vit dam, som tar honom i famn.

THYRA.

Vem bor därinne?

LEK-KAMRATEN
med fingret på munnen.

Nyfiken! — Men vem kommer där?

LAGMANSKAN
på landsvägen med påse på ryggen och käpp i handen.

ERIK.

Det är mormor! O, nu äro vi olyckliga.

THYRA.

O ve! Det är mormor!

LEK-KAMRATEN.

Sansa er barn! Jag skall ta skulden på mig.

ERIK.

Nej, det får du inte, för då slår hon dig.

LEK-KAMRATEN.

Nå, kan jag inte få ta stryk för mina vänner?

ERIK.

Nej! Det vill jag!

THYRA.

Och jag med!

LEK-KAMRATEN.

Tyst! Och kom hit bakom, så slipper vi bannor!

De dölja sig.

LAGMANSKAN fram till källan.

Se här är den berömda källan, som ska bota för allt! sen ängelen har rört om förstås! — Men det är nog bara lögn! Nå, man kan ju alltid släcka törsten, och vatten som vatten!

Hon lutar sig över källan.

Men vad ser jag för slag! — Erik och Thyra med en främmande gosse! Vad betyder det? För de äro icke här. Det måtte vara en spåkälla.

Hon tar bägaren och fyller samt dricker.

Fy, så det smakar koppar... tänk han har varit här och förgiftat vattnet också! Allt är förgiftat! Allt! Allt! — Trött är jag fastän åren eljes icke tagit på mig...

Hon speglar sig och kråmar sig inför källan.

Jag ser ju tvärtom rätt ung ut... men tungt är att gå, och ändå tyngre att resa sig...

Hon gör ansträngningar att komma på benen.

Min Gud, min Gud hav förbarmande, eljes blir jag liggande...

LEK-KAMRATEN

tecknar åt barnen att bli stående; går fram och torkar svetten ur pannan på Lagmanskan.

Stig upp och var icke ond längre!

LAGMANSKAN reser sig.

Vem är det? — Jaså, det är gunstig herrn, som lockar mina barn på orätta vägar!

LEK-KAMRATEN.

Gå, otacksamma kvinna! Jag torkar ångestsvetten ur din panna och reser upp dig när du dignat, och du lönar mig med bannor. Gå, gå!

LAGMANSKAN

ser häpen på honom; därpå slår hon ner ögonen, vänder sig bort och går ut.

ERIK och THYRA fram.

ERIK.

Men det är synd om mormor i alla fall, fastän hon är stygg!

THYRA.

Det här är tråkigt, och jag vill gå hem!

LEK-KAMRATEN.

Vänta litet! Inte vara otåliga! — Se där kommer en annan bekant.

LAGMANNEN på landsvägen.

LEK-KAMRATEN.

Han får icke komma hit och orena källan!

Han vinkar med handen; solkatten faller på Lagmannen så att han vänder och går ut.

Det är vackert att ni tycker synd om de gamle, barn, men ni måste tro att jag handlar rätt. Tror ni det?

ERIK och THYRA.

Ja, vi tro, vi tro!

THYRA.

Men jag vill gå hem till mamma!

LEK-KAMRATEN.

Du ska få gå!

Den Andre synes i fonden och går bakom buskarne.

Ty nu måste jag gå; det ringer snart Angelus...

ERIK.

Vart ska gossen gå då!

LEK-KAMRATEN.

Jag har andra barn att leka med, långt borta dit ni ej få följa! Men när jag nu lämnar er här, så glöm icke vad jag sagt er att ni inte få röra trät!

ERIK.

Vi ska lyda! Vi ska! Men gå inte bort, för det blir mörkt straxt.

LEK-KAMRATEN.

Nåå! Den som har gott samvete och kan läsa sin aftonbön har intet, intet att vara rädd för.

THYRA.

När kommer du igen till oss, gosse?

LEK-KAMRATEN.

Jag kommer igen till julen, och alla jular! — God natt, små vänner!

Han kysser dem på pannan och går åt fonden mellan buskarne; när han blir synlig i fonden har han ett litet kors med en fana på liknande det, som Jesusbarnet plägar avbildas med när det står invid lammet. Det ringer Angelus. Nu lyfter han fanan vinkande åt barnen, och han omvärves av ett starkt vitt ljus, samt går ut.

ERIK och THYRA
på knä; göra tyst bön medan ringningen pågår.

ERIK korsar sig.

Vet Thyra vem gossen var?

THYRA.

Det var Frälsarn!

DEN ANDRE träder fram.

THYRA
skrämd; flyr till Erik, som skyddar henne med sina armar.

Hu!

ERIK till Den Andre.

Vad vill ni oss? Otäcka!

DEN ANDRE.

Jag ville blott... Se på mig!

ERIK.

Jaha.

DEN ANDRE.

Så ser jag ut därför att jag en gång rörde vid trädet; sedan var det min lust att narra andra göra

detsamma. Men nu sedan jag är gammal har jag ångrat mig, och nu går jag omkring bland människorna och varnar dem, men nu tror ingen mig mer, ingen, därför att jag en gång ljugit.

ERIK.

Oss behöver du icke varna, för oss kan du ändå inte narra!

DEN ANDRE.

Ty-ty-ty-ty! Inte så högmodigt, lilla vän! Eljes är det bra.

ERIK.

Gå er väg då, för jag vill inte höra på er en gång! Och ni skrämmer ju min syster.

DEN ANDRE.

Jag skall gå, ty jag trivs inte här, och jag har göromål på annat håll! Farväl barn!

AMALIAS röst från höger.

Erik och Thyra!

ERIK och THYRA.

O, det är mamma! lilla mamma!

AMALIA in.

ERIK och THYRA
springa i hennes famn.

DEN ANDRE
rörelse, vänder sig bort.

AKT IV.

En korsväg i en granskog. Månsken.

HÄXAN står och väntar.

LAGMANSKAN in.

Nå äntligen! där är ni!

HÄXAN.

Ni har låtit mig vänta; varför har ni kallat på mig?

LAGMANSKAN.

Hjälp mig!

HÄXAN.

Med vad?

LAGMANSKAN.

Mot mina fiender.

HÄXAN.

Mot dina fiender finns bara en hjälp: gör dem gott.

LAGMANSKAN.

Vet någon: jag tror världen är vorden opp- och nervänd.

HÄXAN.

Ja, så synes.

LAGMANSKAN.

Själva den andre — du vet — har blivit omvänd.

HÄXAN.

Nå, då kan det vara på tiden för dig också!

LAGMANSKAN.

På tiden; du menar att mina år skulle trycka mig. Men det var inte mer än tre veckor sen, så dansade jag på bröllop.

HÄXAN.

Och det är sällheten för dig. Är det intet annat så skall du få ditt lystmäte, ty här skall bli bal i natt, fastän jag inte kan deltaga.

LAGMANSKAN.

Här?

HÄXAN.

Just här; den börjar när jag vill...

LAGMANSKAN.

Så skada att jag inte har min urringade klädning med mig.

HÄXAN.

Det kan du få låna av mig och dansskor med röda klackar.

LAGMANSKAN.

Kanske det finns handskar och solfjäder också?

HÄXAN.

Allt! Och många unga kavaljerer i synnerhet, som komma att utnämna er till balens drottning.

LAGMANSKAN.

Nu skämtar ni med mig!

HÄXAN.

Nej, jag skämtar icke; och jag vet att just på dessa baler man har nog smak att välja den rätta

baldrottningen — med den rätta menar jag den värdigaste...

LAGMANSKAN.

Den skönaste, menar ni...

HÄXAN.

Nej, det gör jag inte, utan den värdigaste! Vill ni, så blåser jag in balen genast?

LAGMANSKAN.

Hjärtans hjärna för mig!

HÄXAN.

Gå då åt sidan litet, så råkar ni er kammarjungfru, medan salen ställs i ordning...

LAGMANSKAN
går ut i en höger kuliss.

Tänk, jag får kammarjungfru också... vet frun, att det var min ungdomsdröm, som aldrig blev uppfylld.

HÄXAN.

Ser ni, att »vad man önskar sig i ungdomen, det får man på ålderdomen».

Blåser i en pipa.

Changemang à vue.

Scenen förvandlas till botten av en kitteldal; fond och sidor, branta svarta bergväggar utan vegetation. Till vänster i förgrunden Baldrottningens tron. Till höger musikestraden.

Mitt på scenen en Pan-stod, omgiven av krukväxter: bolmört, kardborre, tistlar, rödlök etc.

MUSIKANTERNA in; klädda i grått, med kritvita, sorgsna ansikten och trötta åtbörder; de synas stämma sina instrument, som ej ge någon ton.

KAPELLMÄSTARN.

BALGÄSTERNA bestående av krymplingar, tiggare, nattmän, alla komma in dragande på sig svarta handskar. Långsamma rörelser, begravningsminer.

DEN ANDRE } samma person: en sjuttioårig
CEREMONIMÄSTAREN }

sprätt med svart peruk, som är för liten så att det gråa håret synes inunder; vaxade mustascher, enkel-lorgnett; urväxt frackkostym, skaftstövlar. Han är trist och synes lida av sin roll.

De sju DÖDSSYNDERNA in och ställa sig kring tronen. HÖGMOD. GIRIGHET. VÄLLUST. VREDE. DRYCKENSKAP. AVUND. LÄTTJA.

PRINSEN in: puckelryggig, solkig sammetsjacka med blanka knappar, värja, spetskragar, stövlar med sporrar.

Hela följande scen spelas med ett oryggligt trist allvar, utan ett drag av ironi, satir eller humor; alla figurerna hava ett tycke av dödsmask, gå ljudlöst och göra enkla besvärade gester såsom inlärda.

PRINSEN till Ceremonimästaren.

Varför stör du min ro vid denna midnattstimma?

CEREMONIMÄSTAREN.

Du frågar alltjämt, broder, varför. Har ljuset ej gått upp för dig ännu?

PRINSEN.

Till hälften blott; jag ser ett sammanhang mellan mitt lidande och min skuld, men jag fattar ej varför jag skall lida evigt, då Han lidit i mitt ställe.

CEREMONIMÄSTAREN.

Evigt! Du dog i går; då upphörde tiden för dig och därför förefalla dig några timmar som eviga.

PRINSEN.

I går?

CEREMONIMÄSTAREN.

Ja! — Men när du var stolt och icke ville ha hjälp att lida, så får du dras med det själv.

PRINSEN.

Vad har jag gjort då?

CEREMONIMÄSTAREN.

Sublima fråga!

PRINSEN.

Nå, men säg då!

CEREMONIMÄSTAREN.

Efter som vår uppgift är att plåga varandra med sanningen — vi voro ju så kallade sanningshjältar i livet! — så skall jag säga dig en del av din hemlighet. Du var ju och är ännu en puckelrygg...

PRINSEN.

Vad är det?

CEREMONIMÄSTAREN.

Ser du! Du vet icke det, som alla andra visste. Men alla andra hade medlidande med dig, och därför fick du aldrig höra ordet, som är namnet på ditt lyte...

PRINSEN.

Vad är det för lyte? Du menar kanske det att jag har »dåligt bröst», men det är intet lyte.

CEREMONIMÄSTAREN.

»Dåligt bröst»; ja, det är ditt namn på saken. Emellertid: människorna dolde ditt kroppsfel, och de sökte att mildra din olycka genom barmhärtighet och vänlighet; men du tog deras nåd som en skyldig tribut, deras uppmuntrande ord som beundran av

dina kroppsliga företräden, och du kom slutligen så långt i självkärlek att du ansåg dig vara en manlig skönhet; när slutligen kvinnan gav dig sin gunst av medlidande, trodde du dig vara en oemotståndlig erövrare.

PRINSEN.

Med vad rätt står du här och säger mig dessa grovheter?

CEREMONIMÄSTAREN.

Rätt? Jag uppfyller den ondskefulles sorgliga plikt att straffa en ondskefull; och du skall straxt få uppfylla samma grymma plikt mot en till galenskap fåfäng kvinna, vilken liknar dig så nära som möjligt.

PRINSEN.

Det vill jag inte!

CEREMONIMÄSTAREN.

Försök att göra annat än det du måste, och du skall erfara en disharmoni, som du icke skall kunna förklara.

PRINSEN.

Vad är det?

CEREMONIMÄSTAREN.

Det är: att du icke straxt kan upphöra att vara vad du är; och du är vad du velat bliva!

Slår i händerna.

LAGMANSKAN

in: samma åldriga otympliga figur men sminkad och i pudrad roccocoperuk; klädd i urringad rosenröd klädning, röda skor, solfjäder av påfågelsfjädrar.

LAGMANSKAN något osäker.

Var är jag? Har jag gått rätt?

CEREMONIMÄSTAREN.

Ni har gått alldeles rätt, och ni är i Väntsalen vi kallar. Den kallas så emedan vi — Suckar. — tillbringa vår tid här i väntan... i väntan på något som skall komma en gång...

LAGMANSKAN.

Ja, det är ju ganska nätt... och där är musiken... och där är en byst... vem är den av?

CEREMONIMÄSTAREN.

Det är en hednisk avgud, kallad Pan, emedan han utgjorde de gamles allt i allom; och som vi här äro gamla eller mer och mindre gammalmodiga, så ha vi fått honom hit att se på!

LAGMANSKAN.

Inte äro vi gamla...

CEREMONIMÄSTAREN.

Jo, min drottning; när nya tiden bröt in — Suckar. — så kunde vi inte följa med, utan blevo efter...

LAGMANSKAN.

Nya tiden... vad är det för tal... när började den tiden?...

CEREMONIMÄSTAREN.

Det är lätt uträknat när år ett gick in... Det var en natt för övrigt, som var stjärnklar, och mild måtte den ha varit, då herdarne gingo ute...

LAGMANSKAN.

Så, så, så... Är det icke bal här i kväll?

CEREMONIMÄSTAREN.

Jo visst är det det. Prinsen väntar bara på att få bjuda opp.

LAGMANSKAN till Ceremonimästaren.

Är det en riktig prins?

CEREMONIMÄSTAREN.

En riktig, min drottning, det vill säga han har full verklighet på ett visst sätt...

LAGMANSKAN
till Prinsen som bjuder opp.

Ni ser icke glad ut, min prins.

PRINSEN.

Nej, jag är icke glad!

LAGMANSKAN.

Jag kan inte heller skylla att här är så muntert... och så luktar det kitt som om glasmästarn varit här nyss. Vad är det för en underlig doft av linolja?

PRINSEN fasar.

Vad säger hon? Menar hon liklukt?

LAGMANSKAN.

Jag sade visst något oartigt, men det tillhör ju icke damen att säga artigheter, utan det är kavaljerens sak...

PRINSEN.

Vad skall jag säga som ni icke vet förut?

LAGMANSKAN.

Som jag icke vet förut? Låt mig tänka... Nej, då är det bättre jag säger er att ni är skön, min prins...

PRINSEN.

Nu överdriver ni, min drottning; skön är jag icke, men jag har alltid ansetts vad man kallar ett gott utseende...

LAGMANSKAN.

Det är alldeles som jag... någon skönhet var jag icke... jag menar är jag icke, men för mina år... Så dum jag är; vad var det jag skulle säga?

CEREMONIMÄSTAREN.

Spela opp, musik!

MUSIKANTERNA
synas spela, men ej ett ljud höres.

CEREMONIMÄSTAREN till Prinsen.

Nåå? Skall ni icke dansa?

PRINSEN sorgsen.

Nej, jag har icke lust att dansa.

CEREMONIMÄSTAREN.

Men ni måste: ni är ju den enda presentabla kavaljeren.

PRINSEN.

Det är nog sant... — Eftertänksam. — men är det sysselsättning för mig?

CEREMONIMÄSTAREN.

Hur så?

PRINSEN.

Jag tycker ibland att jag har något annat att tänka på, men så, så glömmer jag bort det.

CEREMONIMÄSTAREN.

Inte grubbla... njut medan ungdomen ännu är kvar och livsglädjen slår rosor på kinden. Så, rak i ryggen och flinka ben...

PRINSEN
ler brett; bjuder handen åt Lagmanskan; de dansa ett par menuettsteg contra.

LAGMANSKAN avbryter dansen.

Hu! Hans händer äro ju kalla som is!

Går mot tronen.

Varför dansa icke de sju damerna där?

CEREMONIMÄSTAREN.

Vad tyckte drottningen om musiken?

LAGMANSKAN.

Jo, den är superb, men kunde ha spelat lite mer forte...

CEREMONIMÄSTAREN.

Ja, de äro solister allihop och ville förr ligga över varann i stämmorna, därföre måste de moderera sig nu...

LAGMANSKAN.

Men jag frågade varför de sju systrarne inte vill dansa. Kan inte ceremonimästaren obligera dem.

CEREMONIMÄSTAREN.

Nej, det lär icke löna, ty de äro envisa som synden... Men vill icke drottningen intaga sin tron! Vi ha ett litet skådespel att uppföra dagen till ära...

LAGMANSKAN.

Å så roligt! Men prinsen måste leda mig...!

PRINSEN till Ceremonimästaren.

Måste jag det?

LAGMANSKAN.

Å skäms, puckelrygg!

PRINSEN spottar henne i ansiktet.

Vet du hut, din gamla käringdjävel!

LAGMANSKAN slår Prinsen en örfil.

Där har du för det!

PRINSEN
flyger på och slår omkull henne.

Och här har du!

ALLA
hålla händerna för ansiktet.

PRINSEN
river peruken av Lagmanskan så att hon synes kal i huvet.

Här är lösskalpen; nu ska vi ta ut tänderna!

CEREMONIMÄSTAREN.

Nog! Nog!

Lyfter upp Lagmanskan och ger henne en duk över huvet.

LAGMANSKAN gråtande.

O ve! Att jag låtit narra mig så, så; jag förtjänar inte bättre om jag skall tillstå det!

PRINSEN.

Nej, du förtjänar mycket värre; men du skulle inte röra vid min puckel, för då flyger fan lös. — Det är eländigt se en gammal kvinna så narraktig och så förnedrad; det är synd om dig, liksom det är synd om oss alla.

ALLA.

Synd om oss alla!

PRINSEN hånfullt.

Dronningen!

LAGMANSKAN likaledes.

Prinsen! — Men ha inte vi sett varann förr?

PRINSEN.

Jo kanske; i vår ungdom, ty även jag är gammal. Du var utspökad nyss, men nu när vi se varann så här oförställt... börja vissa drag stiga fram...

LAGMANSKAN.

Säg icke mer... säg icke mer... O, var är jag kommen... vad händer mig?

PRINSEN.

Nu vet jag: du är min syster!

LAGMANSKAN.

Men... Min bror är ju död. Har man ljugit för mig? Eller gå de döda igen?

PRINSEN.

Allt går igen.

LAGMANSKAN.

Är jag då död eller är jag levande?

PRINSEN.

Det må du fråga, ty jag vet av ingen skillnad. Men lik dig är du, som jag lämnade dig en gång: lika fåfäng och lika tjuvaktig.

LAGMANSKAN.

Tycker du, att du är bättre då?

PRINSEN.

Kanske! Jag har de sju dödssynderna, men du har uppfunnit den åttonde... att bestjäla de döda.

LAGMANSKAN.

Vad är det nu då?

PRINSEN.

Jag sände dig tolv år i rad pengar till en krans åt mors grav; du behöll pengarna och köpte ingen krans.

LAGMANSKAN.

Hur vet du det?

PRINSEN.

Hur jag vet det, är det enda intresse du kan utfinna av ditt brott.

LAGMANSKAN.

Bevisa det!

PRINSEN tar upp sedlar ur fickan.

Här äro sedlarne!

LAGMANSKAN faller till marken.

Det ringer i en kyrkklocka; alla böja huvudet mot bröstet, men ingen faller på knä.

VITA FRUN

in; fram till Lagmanskan och reser henne upp.

Känner du mig?

LAGMANSKAN.

Nej.

VITA FRUN.

Jag är Amalias mor. Du hade stulit mitt minne från henne. Du hade utplånat mig ur hennes liv, men nu skall du utstrykas, och jag skall återvinna mitt barns kärlek och de förböner, som jag behöver.

LAGMANSKAN.

Jaså, man har skvallrat för den slynan; då ska jag sätta henne att vakta svina...

PRINSEN slår henne på munnen.

VITA FRUN.

Slå henne icke!

LAGMANSKAN.

Du ber för mig!

VITA FRUN.

Ja, så har jag lärt.

LAGMANSKAN.

Hycklerska, du skulle önska mig så långt under jorden som det är till solen, om du bara vågade!

CEREMONIMÄSTAREN

rör vid Lagmanskan med sin stav; hon faller till marken.

Couche! fördömda hynda!

Scenförändring för öppen ridå; Panstatyn sjunker genom marken; Musikanterna och tronen jämte Dödssynderna döljas av nedfallande dekorationer och försvinna. Slutligen är korsvägen i skogen återställd och LAGMANSKAN ligger vid vägvisaren. HEXAN står bredvid.

HÄXAN.

Stig upp!

LAGMANSKAN.

Jag kan icke, jag är stelfrusen...

HÄXAN.

Solen går straxt upp, hanen har galit och morgonbönen ringer just in.

LAGMANSKAN.

Jag bryr mig inte om solen.

HÄXAN.

Då skall du få vandra i mörkret!

LAGMANSKAN.

Ve! mina ögon; vad har du gjort?

HÄXAN.

Jag släckte ljuset bara, efter som det plågar dig. Upp och gå nu; i köld och mörker, tills du stupar!

LAGMANSKAN.

Var är min man? — Amalia! Erik och Thyra! Mina barn!

HÄXAN.

Var äro de? Var de äro, du skall icke se dem mer förrän din vandring är fullbordad. Så, upp och gå! Annars löser jag mina hundar!

LAGMANSKAN

trevar för sig och går.

*

Tingssalen. I fonden ordförandens tribun i vitt och guld med rättvisans emblemer. Mitt på golvet framför tribunen dombordet med skrivdon, bibel, ringklocka, klubba.

På väggen i fonden skarprättarens bila; därunder handklovar; ovanom ett stort svart krucifix.

LAGMANNEN

in; smyger sakta framåt.

Klockan lyftes och ringer; klubban slår ett slag; stolarne skjutas på en gång mot bordet; bibeln slås upp; stearinljusen tändas.

LAGMANNEN

står slagen av fasa; därpå nalkas han skåpet.

Skåpdörren slås upp; papper kastas ut emot Lagmannen, som tar upp dem.

LAGMANNEN lugnad.

Nå, nu hade jag tur! Där är förmyndarräkningarne; där är arrendekontraktet och bouppteckningen... ja!

Handklovarne på väggen skramla.

Skramla ni! Så länge bilan inte rör sig är jag inte rädd!

Han lägger handlingarne på dombordet samt går tillbaks att stänga skåpet, vars dörr dock oupphörligt slår upp.

Allt har sin orsak: ratio sufficiens. Denna skåpdörr har en fjäder, som jag icke känner, och därför att jag icke känner den förvånas jag, men jag fruktar icke.

Bilan rör sig på väggen.

Bilan rör sig; det har alltid betytt halshuggning, men i dag betyder det bara att den deplacerats ur jämviktsläget. Nej, när jag får se min vålnad, då ska jag börja på att reflektera, för det kan inte den där charlatanen trolla.

VÅLNADEN

fram bakifrån skåpet; han är alldeles lik Lagmannen, men har ögon utan pupiller, helt vita som gipsstatyers.

LAGMANNEN rädd.

Vem är du?

VÅLNADEN.

Jag är icke, jag har varit. Jag har varit den orättfärdige domaren, som kommit hit att få min dom.

LAGMANNEN.

Vad har du gjort då, stackars man?

VÅLNADEN.

Allt vad en orättfärdig domare kan ont göra... Bed för mig, du som har rent samvete...

LAGMANNEN.

Skall jag... bedja för dig?

VALNADEN.

Ja, du som icke låtit utgjuta oskyldigt blod...

LAGMANNEN.

Det är sant, det har jag verkligen icke gjort, och för övrigt har jag följt lagens bokstav, så att jag kan med skäl mottaga titeln den rättfärdige domaren... jaja, utan ironi!

VALNADEN.

Ögonblicket vore verkligen illa valt för att skämta, då de osynlige sitta till doms...

LAGMANNEN.

Vad menar du? Vilka sitta till doms?

VALNADEN pekar åt dombordet.

Du ser dem icke; men jag ser dem!

Det ringer i bordsklockan. En stol skjutes från bordet.

Bed för mig!

LAGMANNEN.

Det vill jag inte, och rättvisan skall ha sin gång. Du måtte vara en stor brottsling som sent kommit till medvetande om sin skuld.

VALNADEN.

Du är sträng som det goda samvetet.

LAGMANNEN.

Du sade ordet! Sträng, men rättvis!

VALNADEN.

Ingen barmhärtighet alltså?

LAGMANNEN.

Ingen!

VÅLNADEN.

Ingen nåd?

LAGMANNEN.

Ingen nåd!

Klubban faller; stolarne skjutas från bordet.

VÅLNADEN.

Nu föll domen! Hör du icke?

LAGMANNEN.

Jag hör ingenting!

VÅLNADEN pekar åt bordet.

Och ser ingenting? Ser du icke den halshuggne sjömannen, lantmätaren, sotargossen, vita frun, arrendatorn...

LAGMANNEN.

Nej, jag ser absolut ingenting!

VÅLNADEN.

Ve dig då, när du en gång får ögonen öppnade som jag! Nu föll domen: skyldig!

Ljusen på bordet släckas.

LAGMANNEN.

Skyldig!

VÅLNADEN.

Du sade't! själv! Och du är allaredan dömd! Nu återstår blott den stora auktionen!

AKT V.

Samma rum som i första scenen av andra akten. Det är ordnat till auktion med bänkar mitt i rummet. På auktionistens bord står silverservisen, pendylen, vaser, armstakar etc.

Lagmannens och Lagmanskans porträtt äro nedtagna och stå på lut mot bordet.

GRANNEN och AMALIA.

AMALIA i skurdräkt.

Innan mor gick bort befallde hon mig skura farstu och trappor; nu är det vinter och kallt, och jag kan icke säga att jag utfört befallningen med nöje...

GRANNEN.

Såå, du har icke haft nöje av det; vet du mitt barn att du ställer väl stora fordringar på dig. Men efter som du lytt och bestått provet skall dina prövningars tid vara till ända, och jag skall säga dig ditt livs hemlighet.

AMALIA.

Tala granne, ty jag kan icke längre lita på min goda vilja.

GRANNEN.

Nåväl: denna kvinna du kallar mor är din styvmor! Din far gifte sig med henne då du var ett år. Varför du aldrig har sett din mor, beror därav att hon dog då du föddes.

AMALIA.

Det var detta alltså! — Tänk så underligt att ha haft en mor men aldrig ha sett henne! Säg mig, har ni sett henne?

GRANNEN.

Jag har känt henne!

AMALIA.

Hur såg hon ut!

GRANNEN.

Ja, hur hon såg ut? — Som linets blomma voro hennes ögon blå, och som vetehalm hennes hår så gult...

AMALIA.

Och högväxt och smärt; och hennes hand så liten och vit som om den endast sytt silke i all sin dar, och hennes mun såg ut som ett hjärta och som om endast goda råd gått över dess läppar...

GRANNEN.

Hur vet du allt det där?

AMALIA.

Jo, det är henne jag brukar drömma om när jag varit ond... och då lyfter hon handen varnande, och handen bär en ring med en grön ädelsten, som kastar ut ljus. Det är hon! — Säg, granne, fanns ingen bild av henne här på gården?

GRANNEN.

Jo, det fanns förr; men om den är kvar vet jag ej!

AMALIA.

Detta är således min styvmor. Gud är god, som lät mig behålla min mors bild oskärad, och jag skall

hädanefter finna det i sin ordning att den gamla är stygg mot mig.

GRANNEN.

Stygga styvmödrar äro till för att ge snälla barn. Och du var icke snäll, Amalia, men du har blivit, och därför skall du nu få en julklapp i förskott.

Han tar Lagmanskans porträtt och löser ramen; en akvarell av Modren synes liknande den beskrivning, som ovan givits.

AMALIA på knä för bilden.

Min mor, mina drömmars moder! Reser sig. Men icke får jag den bilden, då den skall gå på auktionen.

GRANNEN.

Jo, du får den, ty auktionen är redan hållen.

AMALIA.

Var och när hölls den?

GRANNEN.

Den hölls någon annan stans, som du icke får veta, och i dag skola sakerna hämtas bara!

AMALIA.

Så underligt allt går till! Och så mycket hemligheter här i huset! — Men säg: var är styvmor, som jag icke sett på länge?

GRANNEN.

Ja, det måste ju sägas: hon är där varifrån man icke kommer tillbaka.

AMALIA.

Hon är död?

GRANNEN.

Hon är död; anträffades ihjälfrusen i ett träsk, där hon gått ner sig.

AMALIA.

Barmhärtige gud, förbarma dig över henne!

GRANNEN.

Det gör han nog i sinom tid! i synnerhet om du beder för henne!

AMALIA.

Visst vill jag göra det!

GRANNEN.

Ser du barn, så god du blivit! Därför att hon blev så ond!

AMALIA.

Säg icke så, när hon är död...

GRANNEN.

Riktigt! Må hon vila i ro!

AMALIA.

Men var är far?

GRANNEN.

Det är en hemlighet för oss alla! Men det är vänligt av dig att fråga efter honom, innan du frågar efter din Adolf.

AMALIA.

Adolf? Ja, var är han? Barnen ropa efter honom, och julafton är när! O, vilken jul oss förestår!

GRANNEN.

Låt var dag hava sin plåga, och tag nu din julklapp och gå! Här skall utredas efter auktionen och sedan får du höra nyheter!

AMALIA tar Modrens porträtt.

Jag går, numera icke ensam, och jag tror mig skall hända något gott, men jag vet icke vad!

Går till höger.

GRANNEN.

Jag vet, jag! Men gå nu, ty det som skall ske här är icke för barn att åse.

Han öppnar fonddörren och ringer i auktionsklockan.

Folket samlas i salen i följande ordning: DE FATTIGE en hel skara; SJÖMANNEN; SOTARGOSSEN; GRANNEN står främst; ÄNKAN och DE FADERLÖSE; LANTMÄTAREN.

DEN ANDRE med auktionsklubban och en hög papper.

DEN ANDRE
vid auktionsbordet: slår med klubban.

Vid konkursauktion, förrättad i tingshuset efter häradets lagman inropades av domstolen för frånvarande borgenärer följande poster, som av vederbörande nu torde avhämtas eller tagas i besittning.

LAGMANNEN in: åldrig och eländig.

Håll, i lagens namn!

DEN ANDRE
låtsas kasta något på Lagmannen, som blir stående häpen och stum.

Tyst med lagen, här förkunnas evangelium, dock icke för dig, som ville köpa himmelriket med stulna pengar!

Först: änkan och de faderlösa; där han I den silverservis som lagmannen tog av er i arvode för den falska bouppteckningen; silvret blev något svart under hans orena händer, men jag hoppas det skall bli vitt igen under edra!

Sedan ha vi myndlingen, som fick gå i sotarlära emedan han bedrogs på sitt arv. Där har du dina förmyndarmedel och kvitterade räkningar. Förmyndaren behöver du icke tacka!

Där ha vi så lantmätaren, som på utlämnade falska kartor upprättade ett olaga skifte, så att han fick två års tukthus och oskyldigt. Vad kan du göra åt det lagman? Kan du göra det ogjort eller ersätta honom för hans förlorade anseende?

LAGMANNEN.

Ge honom en hacka, den lumpen, så blir han nöjd! Hans anseende var inte värt två styver förut.

DEN ANDRE

slår Lagmannen på munnen. Folket spottar åt Lagmannen och mumlar, med knutna nävar.

Här ha vi den oskyldigt halshuggne sjömannens broder. Kan du ge honom hans broders liv igen? Nej! Och du kan icke böta det med ditt eget liv, ty det är icke så mycket värt som hans!

Slutligen är grannens tid kommen, och han har fått igen sin egendom, som lagmannen avnarrat honom på fullt laglig väg! Men som grannen är oerfaren i juridiken har han mot all bestående lag insatt lagmannens måg som arrendator på livstid, strukit hans skuld och gjort honom till sin arvinge!

LAGMANNEN.

Jag vädjar till högre rätt!

DEN ANDRE.

Det här har gått igenom alla rätter utom den Allrahögsta, och dit når du ännu icke med dina

stämplade papper! Ty om du försökte skulle alla dessa fattige, som du bestulit på underhåll, ropa: skyldig!

Detta är vad som kunnat utredas, men allt det outredda som står kvar här tillfaller de fattiga: pendyler, vaser, bijouterier och annat mer, som utgjort mutor, bestickningar, handtryckningar, souvenirer, allt tillkommet på rättslig väg, då vittnen och bevis saknas. Fattige! tan edert igen; edra tårar ha tvättat skulden av det orättfångna godset!

De Fattige plundra.

DEN ANDRE.

Och nu den sista posten jag har här att ropa ut till försäljning. Fattighjonet, förre lagmannen, utbjudes till den minstbjudande för att njuta socknens understöd! Hur mycket bjudes? Tystnad. Intet bud! Tystnad. Första, andra och tredje gången? — Intet bud! — Hör du, ingen vill ha dig! — Nå, då skall jag ta dig! och befordra dig till välförtjänt straff!

LAGMANNEN böjd.

Finns ingen försoning!

DEN ANDRE.

Jo, straff är försoning! Ut med honom i skogen och stena honom! efter Mose lag! Någon annan lag känner icke lagmannen! Ut med honom!

Folket kastar sig över Lagmannen och knuffar ut honom.

*

»Väntsalen.» Samma sceneri som i fjärde aktens andra scen: En kitteldal med höga svarta berg omsluten.

I fonden en stor våg, där nykomna vägas.

LAGMANNEN och LAGMANSKAN
sitta mitt emot varandra vid ett litet bord.

LAGMANNEN
stirrar framför sig som i en dröm.

Tyst, jag drömde något! Man kastade stenar på mig... och jag känner ändå ingen smärta... därpå blev något svart och tomt ända tills nu... huru länge det varat kan jag icke säga... Men nu börjar jag höra igen... och känna. Nu känns det som om man bar mig... hu så kallt, man tvättar mig, tror jag... Jag ligger inne i en sexhörning som i en bicell och det luktar snickare... man bär mig och det ringer i en klocka... vänta nu, nu åker jag, men icke i en spårvagn fastän det ringer oupphörligt... Nu sjunker jag ner, ner som om jag drunknade... bom, bom, bom, det bultar tre slag i taket... och så börjar lektionen... magistern läser före... och nu sjunga gossarne... Vad är detta för slag?... Och så bultar det igen i taket, oupphörligt, oupphörligt... bom bom bom bom bom bom bom... Tyst och slut!

Vaknar upp.

Var är jag? Jag kvävs; det är så kvavt och trångt! — Är det du? — Var äro vi? Vems är bysten där?

LAGMANSKAN.

Det skall vara den nye Guden!

LAGMANNEN.

Han ser ju ut som en get!

LAGMANSKAN.

Det är kanske getternas gud.

LAGMANNEN.

»Getterna på den vänstra sidan»... Vad är det jag sitter och minns för slag?

PRINSEN.

Det är guden Pan!

LAGMANNEN.

Fan?

PRINSEN.

Densamme! Alldeles densamme! Och när herdarne om natten — jaja inte de herdarne — få se ett hår av fällen intagas de av en panisk förskräckelse...

LAGMANNEN reser sig.

Ve! Här vill jag icke vara! Ve! Kan man icke komma ut härifrån? Jag vill ut!

Irrar omkring, förgäves sökande en utgång.

DEN ANDRE
klädd som Franciskaner.

Här finns endast ingångar, men inga utgångar!

LAGMANNEN.

Är det pater Colomba?

DEN ANDRE.

Nej, det är Den Andre...

LAGMANNEN.

Som munk...?

DEN ANDRE.

Ja, vet du inte det, att när Den Andre blir gammal blir han munk, och det är ju väl det, icke sant, att han någon gång blir det. Men allvarligt talat, ty här är endast allvar; detta är min högtids-

dräkt, som jag endast får bära denna dag på året, att jag må minnas vad jag ägt en gång, och vad jag förlorat.

LAGMANNEN rädd.

Vilken dag på året är det i dag?

DEN ANDRE
suckar och böjer huvudet.

Det är julafton!

LAGMANNEN
närmar sig Lagmanskan.

Det är julafton du! Vet du, jag törs icke fråga var vi äro... jag törs icke, men låt oss gå hem, hem till barnen, till oss... Gråter.

LAGMANSKAN.

Ja, låt oss gå härifrån hem till oss och så i frid och sämja börja ett nytt liv...

DEN ANDRE.

Det är för sent!

LAGMANSKAN förtvivlad.

Kära, goda, hjälp oss, hav misskund förlåt oss!

DEN ANDRE.

Det är för sent!

LAGMANNEN
tar Lagmanskans hand.

Jag har en sådan ångest! Fråga honom icke var vi äro; jag vill icke veta det! Men ett ville jag ha reda på: blir det aldrig slut på detta!

DEN ANDRE.

Aldrig! — Ordet slut känna vi ej här!

LAGMANNEN krossad.

Aldrig slut!

Ser sig omkring.

Kommer aldrig solen ner här i detta fuktiga, kalla rum?

DEN ANDRE.

Aldrig, ty de, som bo här, ha icke älskat solen.

LAGMANNEN.

Det är sant: jag har bannat solen. Får jag bikta mig?

DEN ANDRE.

Nej! Du skall bära dina synder i dig tills de svälla ut och kväva dig opp i halsen.

LAGMANSKAN faller på knä.

O!... tänk, jag kan icke bedja!

Reser sig, går orolig och vrider händerna.

DEN ANDRE.

Därför att det icke finns någon för dig att bedja till!

LAGMANSKAN förtvivlad.

Mina barn, sänd någon hit att han säger ett ord till hopp och förlåtelse.

DEN ANDRE.

Nej, det kommer icke att ske. Dina barn ha glömt dig och sitta nu och glädjas åt att du är borta.

På bergväggen synes i ljusbild: Hemmet med Adolf, Amalia, Erik, Thyra kring julgranen; i fonden Lek-kamraten.

LAGMANNEN.

De sitta vid julbordet och glädjas åt vår olycka? Nej, det ljuger du! ty de voro bättre än vi!

DEN ANDRE.

Nya toner! Jag hade hört att du var en rättfärdig man...

LAGMANNEN.

Jag? Jag var en stor syndare... den största som någonsin varit!

DEN ANDRE.

Hm! hm!

LAGMANNEN.

Och om du säger något ont om barnen så syndar du! Jag vet att de bedja för oss!

LAGMANSKAN på knä.

Jag hör dem läsa rosenkransen: tyst, jag hör dem!

DEN ANDRE.

Du misstager dig fullkomligt; ty det du hör, det är arbetarnes sång när de bryta ner Mausolén.

LAGMANNEN.

Mausolén! Där vi skulle ha vilat i ro!

PRINSEN.

Under skuggan av tolv kransar!

LAGMANNEN.

Vem är det?

PRINSEN visar på Lagmanskan.

Detta är min syster, alltså är du min svåger.

LAGMANNEN.

Jaså; det är den odågan!

PRINSEN.

Hör nu: här i lokalen äro vi alla odågor!

LAGMANNEN.

Men icke alla pucklar!

PRINSEN *slår honom på munnen.*

Rör inte vid puckeln för då flyger fan lös!

LAGMANNEN.

Tänk så man behandlar en förtjänt man i min höga samhällsställning! Vilken julafton!

PRINSEN.

Du kanske väntar dig julfisk och tårta...

LAGMANNEN.

Inte just det, men något skulle ju man kunna få till livs...

PRINSEN.

Här hålles julfasta ser du...

LAGMANNEN.

Hur länge hålles den?

PRINSEN.

Hur länge! Här mätes icke tiden, emedan tiden har upphört, och en minut kan vara en evighet...

LAGMANSKAN.

Vi lida det våra gärningar värda äro... klaga därför icke...

PRINSEN.

Försök att klaga så ska ni få se på annat... Här kinkas inte, utan här klämmes till utan laga former...

LAGMANNEN.

Piskar man kläder därute, på en dag som denna?

PRINSEN.

Nej, det är extra förplägning över lag med käppen, till en påminnelse för dem, som glömt dagens betydelse.

LAGMANNEN.

Förgriper man sig på ens person? Är det möjligt att uppfostrade människor bära hand på varandra?

PRINSEN.

Här uppfostras illa uppfostrade; och de, som uppfört sig som lymlar, bli behandlade som sådana!

LAGMANNEN.

Det övergår ju alla gränser!

PRINSEN.

Ty här är gränsen överskriden! — Gör dig i ordning du; jag har redan varit ute och fått mitt.

LAGMANNEN fasar.

Denna förnedring! Men det är ju att beröva en allt människovärde!

PRINSEN.

Haha! Människovärde! — Haha! Se på vågplatsen därborta; där väges människovärdet, och alla befinnas för lätta!

LAGMANNEN sätter sig vid bordet.

Aldrig hade jag trott...

PRINSEN.

Nej, du trodde endast på din rättfärdighet och din segerhuva! Och ändå hade du Mosen och profeterna och mera till, ty de döda gingo igen till dig!

LAGMANNEN.

Barnen! barnen! Kan ingen komma fram till dem med en hälsning och en varning?

PRINSEN.

Nej! för evigt nej!

HÄXAN

fram med en stor korg full med tittskåp.

LAGMANNEN.

Vad är det?

HÄXAN.

Det är julklappar till de rättfärdiga! Det är tittskåp!

Lämnar ett tittskåp.

Var så god! Kostar ingenting!

LAGMANNEN.

Se det var då en vänlig människa åtminstone; och en liten uppmärksamhet vid min ålder och åt en man av mitt stånd hedrar er goda smak och ert goda hjärta...

HÄXAN.

Lagmannen är allt för artig, men misstyck inte att jag tänkt litet på de andra också!

LAGMANNEN snopen.

Satans käring, driver du med mig?

HÄXAN spottar honom i ansiktet.

Hut! Lagvrängare.

LAGMANNEN.

Tänk, vilket sällskap man råkat i!

HÄXAN.

Duger det inte åt dig, gamla menedare, mutkolv, förfalskare, arvtjuv, skälavrängare. Titta i skåpet där får du se den stora tablån: »Från vaggan till graven». Där har du hela biografin och alla offren... titta du; så!

LAGMANNEN

ser i tittskåpet; reser sig med fasa.

HÄXAN.

Hoppas den lilla uppmärksamheten skall bidraga till julglädjen!

Hon ger Lagmanskan ett tittskåp, och fortsätter så utdelningen åt de andra.

LAGMANNEN

har satt sig vid bordet; Lagmanskan sätter sig mitt emot.

Vad ser du?

LAGMANSKAN.

Allt är där; allt! — Och har du märkt att allt är svart? Det långa ljusa livet är mörkt och de stunder jag tyckte vara av oskyldig glädje stå också fram som något vämjeligt, stinkande, brottsligt nästan. Det är som om minnena, även de fagraste, skulle ha ruttnat...

LAGMANNEN.

Ja, du har rätt; icke ett minne kan lysa opp i detta mörker. När jag ser henne, min ungdoms första kärlek, ser jag ett lik; när jag erinrar den goda Amalia kommer där fram — en sköka; de små barnen grimasera mot mig som gatungar; min gård är ett svinstall, vinberget en sopbacke med tistlar och mausolén — hu nej — ett hemlighus! När jag tänker på den gröna skogen, så blir den snusbrun i lövverket och stammarne äro vita som maststrän; den blåa floden flyter fram som ur en lagårdsgrop och det blå valvet därovan är som ett sotigt tak... Solen själv minns jag ej mer än till namnet, och det som kallades månen och lyste som en vaklampa över vikar och lundar i ungdomens älskogsaftnar minns jag endast som... nej jag minns den ej mer! Men orden har jag kvar, fast

de blott äro klang utan betydelse... Kärlek, vin, sång! Blommor, barn, glädje! — Låta icke orden vackert? Och det är allt som är kvar! — Kärlek! Vad var det?

LAGMANSKAN.

Vad var det? — Två kattor på ett avträdestak.

LAGMANNEN fånigt.

Ja, så var det! Så var det. Och tre hundar på en trottoarkant! Det är ljuvt att minnas!

LAGMANSKAN trycker hans hand.

Ljuvt är det!

LAGMANNEN ser på sin klocka.

Uret har stannat. Jag är så hungrig; men jag är även törstig och längtar efter tobak. Men jag är trött också och vill sova. Alla begären vakna; de klösa mig och hetsa mig, men inte ett får jag tillfredsställa! Osälla äro vi! Osälla!

LAGMANSKAN.

Och jag längtar efter en kopp té, så att jag kan inte beskriva det!

LAGMANNEN.

Varmt, grönt té. Det är alldeles vad jag skulle vilja ha nu; och med lite, lite rom till.

LAGMANSKAN.

Nej, inte rom! Jag skulle föredraga sockerbröd...

PRINSEN som nalkats och åhört.

Med socker på! — Om ni sjunger, ja!

LAGMANSKAN.

Detta råa språk plågar mig mer än allt annat!

PRINSEN.

Det är därför att du inte vet hur det andra kommer att plåga dig.

LAGMANNEN.

Vad är det?

LAGMANSKAN.

Nej, tyst, vi vill inte veta't. Tyst!

PRINSEN.

Jo, jag skall säga't! Det börjar med... s.

LAGMANSKAN
håller för öronen och skriker.

Förbarmande! tig, tig, tig!

PRINSEN.

Nehej, jag tiger inte, och svåger är nyfiken, därför ska han få veta't. Andra bokstaven är v!

LAGMANNEN.

Denna ovisshet pinar mig mer än något... Säg ut, djävul, eller döda mig!

PRINSEN.

Döda, haha! Här äro vi alla odödliga, själ och kropp, det lilla som finns kvar. Emellertid: den tredje bokstaven är... nu får ni inte veta mer!

DEN GRÅKLÄDDE.
En liten mager man med grå dräkt, grått ansikte, svarta läppar och grått skägg och gråa händer. Talar halvhögt.

Får jag tala med lagmanskan lite!

LAGMANSKAN reser sig förskräckt.

Vad är det om?

DEN GRÅKLÄDDE
ler ett hemskt, elakt löje.

Det ska jag säga — därute!

LAGMANSKAN gråter.

Nej, nej, jag vill inte!

DEN GRÅKLÄDDE skrattar.

Det är inte farligt! Kom bara! Jag vill bara tala litet med er! Kom!

De gå åt fonden.

PRINSEN till Lagmannen.

Lite julklapp gör så gott.

LAGMANNEN.

Ämnar ni misshandla en kvinna?

PRINSEN.

Här äro alla orättvisor upphävda och kvinna behandlas som likställig med man!

LAGMANNEN.

Djävul!

PRINSEN.

Kalla mig så, men inte puckel, för det är min sista ambition!

DEN ANDRE fram till bordet.

Nå vad syns om den animala magnetismen? Den kan göra underverk på fähundar!

LAGMANNEN.

Jag förstår ingenting av allt detta!

DEN ANDRE.

Det är just meningen det, och det är ett vackert erkännande av dig att det finns saker som du icke förstår!

LAGMANNEN.

Antaget då att jag befinner mig i dödsriket...

DEN ANDRE.

Säg helvetet, du, för så heter det!

LAGMANNEN stammar.

Så, så vill jag erinra att den som nedersteg hit en gång för att förlossa osaliga...

PRINSEN
på en vink av Den Andre slår Lagmannen på munnen.

Inte räsonnera!

LAGMANNEN.

Man hör mig inte! Detta är den rena förtvivlan. Utan förbarmande, utan hopp, utan slut!

DEN ANDRE.

Sant! Här finns endast rättvisa och vedergällning, framför allt rättvisa: öga för öga, tand för tand! Alldeles som du ville ha det.

LAGMANNEN.

Men hos mänskorna finns det benådning, det finns inte här!

DEN ANDRE.

Det är endast förstarne som kunna benåda! Och som jurist bör du veta att nådeansökan skall inlämnas för att kunna beviljas!

LAGMANNEN.

För mig finns ingen nåd!

DEN ANDRE
ger ett tecken åt Prinsen att han går avsides.

Du tycker då att din skuld är för stor?

LAGMANNEN.

Ja!

DEN ANDRE.

Då skall jag tala vackert vid dig! Ser du: det finns ett slut bara det finns en början. Och du har gjort början! Men: fortsättningen är lång och svår!

LAGMANNEN.

Å! Gud är god!

DEN ANDRE.

Du sade't!

LAGMANNEN.

Men... det finns en sak som icke kan göras om... det finns en!

DEN ANDRE.

Du menar monstransen, som skulle varit av guld, men blev silver! Nåväl: tror du ej att den, som förvandlade vatten till vin, kan förvandla silver till guld!

LAGMANNEN på knä.

Men min missgärning är större, större än den kan förlåtas mig.

DEN ANDRE.

Nu överskattar du dig själv igen! Men stig nu upp; här skall firas jul på vårt sätt. — Solen når aldrig hit ner, som du vet och icke månen heller, men i denna natt, endast denna, stiger en stjärna så högt över bergen att hon synes härnerifrån. Det är den stjärnan som lyste herdarnes väg i öknen, och den är morgonstjärnan!

Han slår i händerna; Pan sjunker genom marken; Lagmanskan ut, ser lugn och stilla glad ut; går emot Lagmannen och räcker honom handen förtröstansfullt.

Scenen fylles med skuggor, som alla blicka upp mot berget i fonden.

Sång bakom fonden av två sopraner och alt, med ackompanjemang av endast stråkinstrument och harpa.

Puer natus est nobis;
Et filius datus est nobis,
Cujus imperium super humerum ejus;
Et vocabitur nomen ejus
magni consilii Angelus.

Kör av sopran, alt, tenor och bas.

Cantate Domino canticum novum
Quia mirabilia fecit!

Nu synes stjärnan över fondberget. Alla falla på knä. Ett klippstycke skjutes åt sidan. Tablå: Krubban med Barnet och Modren; Herdarne tillbedja till vänster, Tre Konungarne till höger.

Kör av två sopraner och altar.

Gloria in excelcis Deo
Et in terra pax
Hominibus bonæ voluntatis!

BROTT OCH BROTT

KOMEDI

PERSONER.

Maurice, dramatisk författare.
Jeanne, hans väninna.
Marion, deras dotter, 5 år.
Adolphe, målare, artist.
Henriette, hans väninna.
Emile, arbetare, Jeannes bror.
Madame Cathérine.
Abbén.

SCENERIET.

Kyrkogården.
Crêmeriet.
Auberge des Adrets.
Boulogneskogen.
Crêmeriet.
Auberge des Adrets.
Luxembourgträdgården.
Crêmeriet.

AKT I.

Övre cypressallén på kyrkogården Montparnasse i Paris. Man ser i fonden gravkapell och stenkors med inskriptionen O crux! Ave spes unica! samt den murgrönsklädda kvarnruinen.

En sorgklädd kvinna, välklädd, ligger på knä vid en blomsterprydd grav, och mumlar böner.

JEANNE
går fram och åter som om hon väntade någon.

MARION
leker med vissna blommor, som hon tager ur en skräphög på gången.

ABBÉN
går längst bort i allén och läser sitt breviarium.

VAKTEN in; till Jeanne.

Hör nu, det är inte någon lekplats här.

JEANNE undergivet.

Jag går endast och väntar någon, som snart måste vara här...

VAKTEN.

Det är möjligt, men man får icke ta några blommor...

JEANNE till Marion.

Lägg bort blommorna, mitt barn!

ABBÉN fram, hälsas av Vakten.

Får icke barnet leka med de bortkastade blommorna, vakt?

VAKTEN.

Reglementet förbjuder varje vidrörande även av de bortkastade blommorna, emedan de anses medföra smittämnen — om det så är sant eller ej.

ABBÉN till Marion.

I så fall återstår oss endast att lyda! Vad heter du, min lilla vän?

MARION.

Jag heter Marion.

ABBÉN.

Och din pappa, då?

MARION

tiger och biter sig i fingret.

ABBÉN.

Förlåt min fråga, fru; den var icke illa menad och jag pratade endast för att lugna den lilla.

Vakten har gått.

JEANNE.

Det förstod jag strax, ärevördige fader, och jag önskade ni ville säga något lugnande åt mig också, som är mycket orolig efter att ha gått och väntat här i två timmar.

ABBÉN.

I två timmar, och på honom! Tänk, vad människorna kunna plåga varandra. O crux! Ave spes unica!

JEANNE.

Ja, vad betyder det, som står skrivet här överallt?

ABBÉN.

Det betyder: O kors! Vårt enda hopp!

JEANNE.

Är det vårt enda?

ABBÉN.

Vårt enda, säkra!

JEANNE.

Jag tror snart ni har rätt, min fader!

ABBÉN.

Vågar jag fråga varför?

JEANNE.

Ni har redan gissat det. När han låter kvinnan och barnet vänta två timmar på en kyrkogård, då är slutet icke långt borta.

ABBÉN.

Och när han övergivit er, då...

JEANNE.

Få vi gå i floden!

ABBÉN.

Å nej, å nej!

JEANNE.

Jo jo!

MARION.

Jag vill gå hem, mamma, för jag är hungrig.

JEANNE.

Mitt älskade barn, litet tålamod till och vi ska straxt få gå.

ABBÉN.

Ve, ve dem, som kalla ont gott och gott ont!

JEANNE.

Vad gör kvinnan där vid graven?

ABBÉN.

Hon synes tala vid den döda.

JEANNE.

Inte kan man väl det?

ABBÉN.

Hon tycks kunna det.

JEANNE.

Det skulle således icke vara slut på eländet när det är slut en gång?

ABBÉN.

Och det vet ni icke?

JEANNE.

Var får man veta det!

ABBÉN.

Hm! När ni nästa gång känner er behöva upplysning om den bekanta saken, så sök mig i Saint-Germains Vår-Fru-Kapell. — Där kommer visst den ni väntar?

JEANNE generad.

Det är inte han, men jag känner honom ändå...

ABBÉN till Marion.

Farväl lilla Marion! Gud skydde dig!

Kysser barnet; går.

I Saint-Germain-des-Prés!

EMILE in.

God dag, syster; vad gör du här?

JEANNE.

Jag väntar Maurice.

EMILE.

Då får du nog vänta, för jag såg honom på boulevarden i frukostsällskap för en timme sedan. — God dag, lilla Marion! Kysser barnet.

JEANNE.

Det var fruntimmer med?

EMILE.

Ja, naturligtvis; men det får man icke tala på. Han är ju teaterförfattare och skall ha ny pjäs fram i denna kväll. Sannolikt var det några av hans aktriser.

JEANNE.

Kände han igen dig?

EMILE.

Nej; han vet inte vem jag är, och det kan vara onödigt också; jag känner min plats som arbetare och tycker inte om nedlåtenhet från dem, som äro över mig.

JEANNE.

Men om han lämnar oss på bar backe?

EMILE.

Ja, ser du, när den stunden kommer, så får jag nog lov att föreställa mig. Men sådant motser du ju icke, då han verkligen håller av dig, och framför allt är fästad vid den lilla.

JEANNE.

Jag vet inte, men jag anar att det förestår mig något förskräckligt!

EMILE.

Har han lovat dig äktenskap?

JEANNE.

Nej, han har icke lovat, men han har givit mig förhoppningar.

EMILE.

Ja, förhoppningar! Minns du, vad jag sa dig i början: hoppas intet, för de övre gifta sig icke nedåt!

JEANNE.

Men det har man sett förr.

EMILE.

Det har man visserligen; men skulle du själv trivas i hans omgivning? Det tror jag icke, ty du skulle icke förstå vad de säga ens. Jag äter ibland — i köket! — på hans matställe, och jag begriper inte ett ord av vad de talar.

JEANNE.

Jaså, du äter där?

EMILE.

Ja, i köket!

JEANNE.

Tänk, han har aldrig bett mig dit.

EMILE.

Det kan du hålla honom räkning för, och det betyder att han respekterar sin Marions mor; ty det är ett besynnerligt damsällskap där.

JEANNE.

Såå?

EMILE.

Men Maurice bryr sig aldrig om damerna; nej, det finns något juste hos den mannen.

JEANNE.

Det menar jag också, men när det kommer en kvinna i vägen, så blir ju en man galen.

EMILE ler.

Vad du säger! — Men hör på; behöver du pengar?

JEANNE.

Nej, inte det.

EMILE.

Då går det ännu an. — Se där! Se där! nere i allén! nu kommer han. Och då går jag! Farväl barn!

JEANNE.

Han kommer? Ja, det är han!

EMILE.

Gör honom icke galen nu — med din svartsjuka, Jeanne! Går.

JEANNE.

Visst inte!

MAURICE in.

MARION

springer emot honom och upptages i hans famn.

Pappa! Pappa!

MAURICE.

God dag, god dag, mitt älskade barn!

Hälsar Jeanne.

Jeanne! Kan du förlåta mig att jag låtit er vänta så, kan du?

JEANNE.

Visst kan jag det!

MAURICE.

Men säg det så, att det hörs du förlåter mig!

JEANNE.

Kom ska jag viska dig!

MAURICE nalkas.

JEANNE kysser honom på kinden.

MAURICE.

Jag hörde inte.

JEANNE kysser honom på munnen.

MAURICE.

Nu hörde jag! — Nå! — Du vet ju att i denna dag skall mitt öde avgöras; min pjäs skall spelas och har alla utsikter att lyckas, eller misslyckas...

JEANNE.

Jag skall bedja för dig, så lyckas du!

MAURICE.

Tack, om det icke gagnar, så skadar det icke. — Ser du där nere i dalen där solröken står; där ligger Paris! I dag vet icke Paris vem Maurice är, men om tjugufyra timmar skall den veta det. Rökmolnet, som dolt mig i trettio år skall skingras, när jag blåser på det, och jag skall synas, jag skall ta gestalt och börja vara någon. Fienderna, det vill säga alla som vilja göra det jag gjort, skola vrida sig i smärta, som skall vara min vällust, ty de skola lida mina lidanden.

JEANNE.

Säg icke så! icke så!

MAURICE.

Jo, emedan det är så.

JEANNE.

Ja, men säg det icke! — Och sedan?

MAURICE.

Sedan äro vi under tak, och du och Marion skola bära det namn, som jag gjort ryktbart.

JEANNE.

Du älskar mig då?

MAURICE.

Jag älskar er båda, lika mycket, kanske dock mest Marion...

JEANNE.

Det gläder mig, ty mig kan du ledsna på, men ej på henne!

MAURICE.

Du litar icke på mina känslor gentemot dig?

JEANNE.

Jag vet icke, men jag fruktar något, fruktar något förfärligt...

MAURICE.

Du är trött och utledsen av den långa väntan, som jag än en gång ber dig förlåta. Vad har du att frukta?

JEANNE.

Det oförutsedda; det man kan ana, utan att man har bestämda skäl...

MAURICE.

Men jag anar endast framgång och på bestämda grunder: teaterfolkets säkra instinkt och deras erfarenhet av publiken, för att icke tala om deras personliga kännedom om kritiken! Så, nu skall du lugna dig...

JEANNE.

Jag kan icke, jag kan icke! Vet du att det var en abbé här nyss, som talte vackert vid oss; min tro som du, icke utplånat, men strukit över som när man kritar fönster, fann jag följaktligen icke till hands, men den gamle for med handen över kritningen, ljuset föll in och man kan åter se att herrskapet är hemma. — Jag skall bedja för dig i afton i Saint-Germain!

MAURICE.

Nu blir jag rädd!

JEANNE.

Fruktan för Gud är vishetens begynnelse.

MAURICE.

Gud? Vad är det? Vem är han?

JEANNE.

Det är han, som skänkte glädje åt din ungdom och kraft åt din mannaålder! Och det är han, som skall stödja oss i det förfärliga som förestår.

MAURICE.

Vad förestår oss? Vad vet du? Var har du fått veta det? Det som inte jag vet?

JEANNE.

Det kan jag icke säga; jag har icke drömt något, icke sett, icke hört; men under dessa två förskräckliga timmar har jag genomlevat så oändligt mycket smärtsamt att jag är beredd på det allra värsta.

MARION.

Nu vill jag gå hem, mamma, för jag är hungrig.

MAURICE.

Du skall få gå hem, mitt älskade barn.

Tar henne i famnen.

MARION ömmar.

O! Du gör mig illa, pappa.

JEANNE.

Vi måste hem till middagen! Alltså, farväl Maurice! Och lycka till!

MAURICE till Marion.

Var gjorde jag dig illa; mitt lilla barn vet väl att jag icke vill dig annat än gott!

MARION.

Följ med oss hem då, om du är snäll!

MAURICE till Jeanne.

Tänk dig, att när jag hör barnet säga så, är det som om jag borde lyda henne; men så kommer förnuftet och plikten... Farväl, min dotter!

Kysser barnet, som lägger armarne om hans hals.

JEANNE.

När råkas vi igen?

MAURICE.

I morgon min vän, råkas vi! Och då för att aldrig mer skiljas.

JEANNE omfamnar honom.

Aldrig, aldrig skiljas mer.

Hon gör korstecknet på hans panna.

Gud skydde dig!

MAURICE mot sin vilja rörd.

Min älskade, dyra Jeanne!

Jeanne och Marion gå åt höger; Maurice åt vänster. Därpå vända de sig om på samma gång och kasta slängkyssar åt varann.

MAURICE tillbaka.

Jeanne! Jag skäms! Alltid skall jag glömma dig, och du är den sista som gör dig påmind. Här är ju biljetten till aftonen!

JEANNE.

Tack, min vän, men — du skall vara på din post ensam; och jag skall vara på min — hos Marion.

MAURICE.

Ditt förstånd är lika stort som ditt hjärtas godhet; ja, jag bedyrar att icke en annan kvinna skulle ha offrat ett nöje för att göra sin man en tjänst... Jag behöver röra mig fritt i afton, och på slagfältet tar man icke med sig kvinnor och barn — och det förstod du!

JEANNE.

Maurice! Tänk icke för högt om en obetydlig kvinna som jag är, ty det bespar dig illusioner! — Men nu skall du se att jag är lika glömsk som du var. — Här har jag ju köpt en halsduk och ett par handskar, som jag tänkt du skulle till min ära bära på din hedersdag...

MAURICE kysser hennes hand.

Tack, mitt barn!

JEANNE.

Och så, Maurice! glöm inte, som du så ofta gör... att gå till frisören — jag vill du skall vara vacker, så att andra också tycka om dig...

MAURICE.

Du är icke svartsjuk, du!

JEANNE.

Nämn icke det ordet, ty det väcker onda tankar.

MAURICE.

Vet du, att i denna stund skulle jag kunna avstå från aftonens seger — ja, jag skall segra!...

JEANNE.

Tyst! tyst! tyst!

MAURICE.

Och följa er hem!

JEANNE.

Men det skall du icke! — Gå; ditt öde väntar på dig!

MAURICE.

Farväl då! Och må det ske som skall ske!

JEANNE ensam med Marion.

O crux! Ave spes unica!

*

Crêmeriet. Till höger en buffet med ett akvarium med guldfiskar, grönsaker, frukter, konserver etc. Längre bort ingångsdörren. Fonden: dörr ut till köket, där arbetare hållas; köket har synlig utgång till trädgården. Till vänster i fonden är disken upphöjd över golvet och skänkhyllor med allehanda buteljer. Till höger ett långt bord med marmorskiva utmed väggen och ett parallelt med detsamma fram på golvet; halmstolar vid borden. Väggarne äro fyllda med målningar.

FRU CATHÉRINE sitter vid disken. MAURICE står lutad mot disken med hatten på huvudet, röker en cigarett.

FRU CATHÉRINE.

Det är alltså i afton det smäller för er, herr Maurice?

MAURICE.

Ja, i afton!

FRU CATHÉRINE.

Är ni orolig då?

MAURICE.

Kav lugn!

FRU CATHÉRINE.

Jag önskar er lycka i alla fall, och ni förtjänar det, herr Maurice, efter att ha kämpat med svårigheter som edra.

MAURICE.

Tack, fru Cathérine! Ni har varit mycket god mot mig, och utan er hjälp skulle jag varit under isen vid detta laget.

FRU CATHÉRINE.

Det ska vi inte tala om nu; jag hjälper där jag ser arbete och god vilja, men jag tycker inte om att bli exploaterad. — Kan vi lita på att ni kommer hit efter teaterns slut och låter oss dricka ett glas med er?

MAURICE.

Det kan ni lita på; naturligtvis, efter som jag lovat er först!

HENRIETTE in från höger.

MAURICE

vänder sig om; lyfter hatten; fixerar Henriette, som betraktar honom noga.

HENRIETTE till fru Cathérine.

Herr Adolphe är icke kommen?

FRU CATHÉRINE.

Nej, min fru! Men han kommer straxt. Var god och sitt ner.

HENRIETTE.

Tack! Men jag väntar honom hellre utanför.

Går.

MAURICE.

Vem... var... det?

FRU CATHÉRINE.

Det var ju herr Adolphes väninna!

MAURICE.

Var... det... hon?

FRU CATHÉRINE.

Har ni inte sett henne?

MAURICE.

Nej; han har ju gått och gömt henne för mig, alldeles som om han vore rädd att jag skulle ta henne från honom.

FRU CATHÉRINE.

Haha! — Hur tyckte ni hon såg ut då?

MAURICE.

Såg ut? Låt se; det kan jag inte säga. — Jag såg henne inte, för det var som om hon flög mig i famnen med ens, kom mig så nära att jag icke fick synhåll. Och hon lämnade märke efter sig i luften; jag ser henne ju ännu som hon står där.

Han går framåt dörren och gör en gest som om han lade armen om livet på någon.

... Aj!

Gör en gest som om han stack sig i fingret.

Hon har ju nålar i klädningslivet. Det är en sån där som sticks!

FRU CATHÉRINE ler.

Ni är för galen med era damer!

MAURICE.

Ja, det är galet, det är galet! Men vet ni vad, fru Cathérine! Jag går innan hon kommer igen, för annars, annars... Det var en förfärlig kvinna!

FRU CATHÉRINE.

Ni är rädd?

MAURICE.

Ja, jag är rädd för mig, och rädd om några andra...

FRU CATHÉRINE.

Nå, så gå då!

MAURICE.

Tänk, att när hon sög sig ut genom dörren så uppstod en liten virvelvind, som drog mig med... skratta ni... men ni kan se hur palmen där på buffeten rör sig ännu! Det var en satans kvinna!

FRU CATHÉRINE.

Men så gå då, människa, innan ni blir splitt galen!

MAURICE.

Jag vill gå, men jag kan inte... Tror ni på ödet, fru Cathérine?

FRU CATHÉRINE.

Nej, jag tror på den gode Guden, som hjälper oss mot onda makter, om vi be honom vackert.

MAURICE.

Alltså, onda makter i alla fall! — Är det inte de, som höras i farstun nu?

FRU CATHÉRINE.

Jovisst, det frasar ju om henne som när lärftskrämarn river av tygstycket. Gå! ut! ut! genom köket!

MAURICE
störtar mot köksdörren, men törnar mot Emile.

EMILE.

Tusen gånger om ursäkt! Retirerar.

ADOLPHE först; efter Henriette.

Nej, se Maurice! God dag, god dag? Får jag presentera min väninna för min bäste och äldste vän. Fröken Henriette för herr Maurice.

MAURICE hälsar stelt.

Särdeles angenämt!

HENRIETTE.

Vi ha sett varann förr.

ADOLPHE.

Såå? när då, om jag får fråga?

MAURICE.

Alldeles nyss! Här inne.

ADOLPHE.

Jaså! — Nå, nu får du inte gå förrän vi pratats vid lite.

MAURICE
efter en avsides vink från fru Cathérine.

Ack, om jag bara hade tid!

ADOLPHE.

Tag dig! Vi ska inte sitta länge.

HENRIETTE.

Jag ska inte störa, om herrarne ha affärer att tala om.

MAURICE.

Vi ha bara dåliga affärer, som man inte talar om.

HENRIETTE.

Då tala vi om annat då!

Tar hans hatt och hänger upp.

Så, var nu snäll, så får jag göra den store författarens bekantskap!

FRU CATHÉRINE
ger en vink åt Maurice, som denne ej märker.

ADOLPHE.

Det är rätt, Henriette, fånga in honom du!

De sätta sig vid ett bord.

HENRIETTE till Maurice.

Ni *har* en god vän i Adolphe, herr Maurice; han talar aldrig om annat än er, och så, att jag ofta känt mig tillbakasatt...

ADOLPHE.

Ja, säg det! Henriette har å sin sida aldrig lämnat mig någon ro för dig, Maurice. Hon har läst dina skrifter och vill veta var du fått *det* ifrån och *det*; hon har frågat mig hur du såg ut, hur gam-

mal du var, vad du mest tyckte om, med ett ord: jag har haft dig till morgon, middag och kväll, så att vi liksom levat ihop vi tre.

MAURICE till Henriette.

Kära hjärtans, varför kom ni inte hit och besåg underverket, så hade er nyfikenhet blivit stillad i rappet?

HENRIETTE.

Adolphe ville inte!

ADOLPHE generad min.

HENRIETTE.

Inte för att han var svartsjuk...

MAURICE.

Varför skulle han vara det, då han visste att mina känslor voro bundna på annat håll...

HENRIETTE.

Han måtte inte ha litat på era känslors varaktighet.

MAURICE.

Det förstår jag inte; ty jag är ökänd för mina böjelsers beständighet...

ADOLPHE.

Det var icke heller...

HENRIETTE avbryter honom.

Därför kanske; att ni icke varit utsatt för eldproven...

ADOLPHE.

Å, då känner du...

HENRIETTE avbryter.

... ty en trogen man har världen ännu icke sett.

MAURICE.

Då skall den få se en!

HENRIETTE.

Var?

MAURICE.

Här!

HENRIETTE skrattar.

ADOLPHE.

Ja, det låter ju...

HENRIETTE
avbryter; vänder sig fortfarande och alltjämt till Maurice.

Tror ni, att jag litar på min gode Adolphe längre än ett kvartal?

MAURICE.

Jag har ingen grund att jäva er brist på förtroende, men för Adolphes trofasthet går jag i borgen!

HENRIETTE.

Det behöver ni icke... jag pratar bredvid munnen, och jag tar tillbaka... icke blott för att jag skall känna mig mindre dålig än ni, utan därför att det är så... Det är en ovana jag fått att bara se dåligheter och jag fortsätter mot bättre vetande. Men, om jag skulle umgås med er två en längre tid, blev jag god igen i ert sällskap. Förlåt, Adolphe!

Hon lägger handen på hans kind.

ADOLPHE.

Du talar alltid så ont och handlar alltid rätt; vad du tänker — det vet jag inte.

HENRIETTE.

Vem vet sådant?

MAURICE.

Skulle man stå till svars för sina tankar, vem kunde då äga bestånd?

HENRIETTE.

Har ni också onda tankar?

MAURICE.

Ja, naturligtvis, liksom jag i drömmen begår de grymmaste gärningar...

HENRIETTE.

I drömmen; ja! Tänk, att jag... nej, jag skäms att tala om det...

MAURICE.

Gå på! Gå på!

HENRIETTE.

Jag drömde i natt, att jag helt lugnt dissekerade upp bröstmusklerna på Adolphe — jag är nämligen bildhuggare — och han, som alltid är snäll, gjorde intet motstånd utan hjälpte mig med svårigheterna, ty han kan mer anatomi än jag.

MAURICE.

Var han som död då?

HENRIETTE.

Nej, han levde.

MAURICE.

Det var otäckt. Och ni led inte av det?

HENRIETTE.

Inte alls, och det är just vad som förvånar mig, ty jag är ganska känslig för andras lidanden — är det sant, Adolphe?

ADOLPHE.

Fullkomligt sant; och i ovanlig grad till och med, ja, mot djur icke minst.

MAURICE.

Jag är däremot tämligen okänslig såväl för egna som för andras lidanden...

ADOLPHE.

Nu ljuger han på sig själv! Madame Cathérine, är det inte så?

FRU CATHÉRINE.

Herr Maurice är den beskedligaste tok jag känner. Kan man tänka sig, att han höll på att hämta polisen därför att jag inte bytte vatten åt guldfiskarne... just de där som stå på bordet... Se, se, det är som de hörde vad jag sa...

MAURICE.

Hör nu, vi sitter här och tvår oss vita som änglar, och ändå äro vi i stort taget färdiga till varje städat nidingsdåd bara det gäller äran, guldet eller kvinnan. — Ni är skulptör alltså, min fröken?

HENRIETTE.

Något litet! — Tillräckligt dock för att göra en byst; och för att göra er, som länge varit min dröm, tror jag mig fullt kapabel.

MAURICE.

Var så god! Den drömmen kan ju besannas i hast åtminstone!

Men jag vill börja se er efter denna aftons succès, då ni först är den ni skulle bli.

MAURICE.

Så segerviss ni är.

HENRIETTE.

Ja! Det står skrivet i ert ansikte, att ni skall segra i detta slag, och ni måtte känna det på er själv...

MAURICE.

Hur så?

HENRIETTE.

Då jag känner det! Vet ni, att jag var sjuk denna morgon, och nu är jag frisk.

ADOLPHE börjar bli förstämd.

MAURICE förlägen.

Hör nu, jag har en teaterbiljett över — men blott en. Jag ställer den till Adolphes förfogande.

ADOLPHE.

Tack, min vän, men jag avstår den åt Henriette.

HENRIETTE.

Nå, men skall det gå an?

ADOLPHE.

Varför skulle det icke det? — Jag går ju för övrigt aldrig på teatern emedan jag ej fördrager hettan.

HENRIETTE.

Kommer du och hämtar mig åtminstone efter spektaklets slut?

ADOLPHE.

Om du håller strängt på det. Eljes återvänder Maurice hit, där vi vänta honom.

MAURICE.

Du kan gärna göra dig omak att komma, jag ber dig därom, jag bönfaller, hör du... och om du icke vill utanför teatern, så i Auberge des Adrets, där du väntar oss... Är det avgjort?

ADOLPHE.

Vänta nu; du har en förmåga att avgöra frågor till din förmån, innan man hunnit reflektera över saken.

MAURICE.

Vad är det att reflektera över, om du skall hämta din dam eller icke.

ADOLPHE.

Du vet icke vad den obetydliga handlingen kan innebära, men jag anar det.

HENRIETTE.

Schy — schy — schy! Inte skrocka i solskenet! Må han komma eller icke, alltid hitta vi tillbaka!

ADOLPHE har rest sig.

Nu måste jag i alla fall gå — jag har modell. Farväl med er! — Lycka till, Maurice! I morgon är du över på andra sidan! Farväl Henriette!

HENRIETTE.

Ska du verkligen gå?

ADOLPHE.

Måste!

MAURICE.

Farväl då! Vi ses igen!

ADOLPHE
går; hälsande fru Cathérine.

HENRIETTE.

Tänk att vi fingo råkas slutligen!

MAURICE.

Finner ni det så märkvärdigt?

HENRIETTE.

Det ser ut som om det måste ske, då Adolphe gjort allt för att hindra det!

MAURICE.

Har han det?

HENRIETTE.

Det har ni väl märkt!

MAURICE.

Jag har märkt det, men varför skall ni säga det?

HENRIETTE.

Jag måste!

MAURICE.

Inte måste jag säga er att jag nyss ämnade springa ut köksvägen för att slippa möta er, men att jag hindrades av en gäst, som stängde dörren.

HENRIETTE.

Varför skulle ni tala om det nu?

MAURICE.

Vet inte!

FRU CATHÉRINE
slår ikull glas och buteljer.

MAURICE.

Var lugn, fru Cathérine, det är ingen fara.

HENRIETTE.

Skulle det vara en signal, eller en varning?

MAURICE.

Sannolikt båda delarne!

HENRIETTE.

Är jag som ett lokomotiv, efter som jag skall ha banvakter...

MAURICE.

Och spårväxlare! Det är farligast vid växeln!

HENRIETTE.

Så elak ni kan vara!

FRU CATHÉRINE.

Herr Maurice är inte alls elak; hittills har han varit den snällaste och plikttrognaste mot de sina och mot dem han haft förbindelser till...

MAURICE.

Tyst, tst, tst!

HENRIETTE till Maurice.

Gumman är närgången...

MAURICE.

Vi kan ju gå ner till boulevarden, om ni vill.

HENRIETTE.

Gärna! ty här är icke mitt ställe; jag känner hur hatet klöser mig... Går.

MAURICE går efter.

Farväl, fru Cathérine.

FRU CATHÉRINE.

Ett ögonblick! Får jag säga ett ord? Herr Maurice!

MAURICE stannar motvilligt.

Vad är det?

FRU CATHÉRINE.

Gör inte det! gör inte det!

MAURICE.

Vad?

FRU CATHÉRINE.

Gör inte det!

MAURICE.

Frukta intet! Denna dam är icke i min genre, men hon intresserar mig. Knappt det.

FRU CATHÉRINE.

Lita icke på er!

MAURICE.

Jo, jag litar på mig. — Farväl! Går.

AKT II.

Auberge des Adrets. Ett kafé i teatralisk 1600-talsstil. Bord och länstolar här och där i vråar och prång. Väggarne dekorerade med vapen och rustningar; panelerna med glas och krus etc.

MAURICE i frackdräkt och HENRIETTE i teaterdräkt vid ett bord med en champagnebutelj och tre glas islagna. De båda sitta mitt emot varandra. Det tredje glaset står vid bordets fjärde sida inåt scenen där en tredje länstol synes vänta på den frånvarande »tredje man».

MAURICE
lägger sin klocka på bordet.

Är han icke här om fem minuter, kommer han icke. — Ska vi emellertid dricka med hans vålnad?

Stöter sitt glas mot det obegagnade tredje.

HENRIETTE likaledes.

Skål, Adolphe!

MAURICE.

Han kommer icke!

HENRIETTE.

Han kommer!

MAURICE.

Icke!

HENRIETTE.

Kommer!

MAURICE.

Vilken kväll, vilken underbar dag! Jag kan ännu icke fatta att ett nytt liv har börjat! Tänk, hundra tusen francs anser direktören säkert vara mina... Jag köper en villa för tjugo tusen utanför stan, så har jag åttiotusen kvar! Jag kan icke fatta detta förrän i morgon, ty jag är trött, trött, trött.

Sjunker ner i stolen.

Har ni varit lycklig någon gång?

HENRIETTE.

Aldrig! — Hur är det?

MAURICE.

Ja, vad skall jag säga! Jag kan inte säga det; men jag tänker mest på mina ovänners grämelse... Det är ju otäckt, men så är det!

HENRIETTE.

Är det lyckan att tänka på sina ovänner?

MAURICE.

Segraren räknar ju döda och sårade fiender för att få ett begrepp om sin seger.

HENRIETTE.

Är ni så blodtörstig?

MAURICE.

Egentligen icke; men när man känt andras klackar trampa en på bröstet under åratal, så är det ju skönt att få kasta av fienden och andas!

HENRIETTE.

Tycker ni icke det är underligt att ni sitter här ensam med mig, en främmande obetydlig flicka,

en kväll sådan som denna, då ni skulle haft ett behov att visa er som triumfator inför allt folket, på boulevarderna, på de stora restauranterna...

MAURICE.

Egentligen är det ju litet konstigt, men jag finner mig väl här, och ert sällskap är mig tillfyllest.

HENRIETTE.

Ni är icke glad?

MAURICE.

Nej, jag är snarare trist, och skulle ha lust att gråta ett tag.

HENRIETTE.

Vad är det då?

MAURICE.

Det är lyckan, som känner sin intighet eller som väntar på olyckan.

HENRIETTE.

Så sorgsen, så sorgsen; vad fattas er?

MAURICE.

Mig fattas det som ensamt ger livet värde...

HENRIETTE.

Ni älskar henne icke längre alltså?

MAURICE.

Nej, icke på det sättet jag förstår kärlek. Tror ni att hon har läst min dram, eller att hon vill se den? Ack! hon är så god, så uppoffrande och finkänslig, men att gå ut med mig och rusta om som i natt skulle hon anse syndigt! Jag bjöd henne en gång på champagne vet ni; och i stället för att bli

glad tog hon vinlistan och läste ut hur mycket den kostade. Och när hon fick se priset, så grät hon! Hon grät därför att Marion behövde nya strumpor!

Det är ju vackert, om man så vill, det är rörande; men jag kan icke njuta av det! Och jag vill njuta förrän livet förrinner! Hittills har jag levat i umbäranden, men nu, nu — — — börjar livet för mig!

Klockan slår tolv.

Nu börjar en ny dag, en ny tideräkning!

HENRIETTE.

Adolphe kommer icke!

MAURICE.

Nej, nu kommer han icke! Och nu är det för sent att fara till Crêmeriet.

HENRIETTE.

Men man väntar er.

MAURICE.

Så får man vänta! Man har tagit ett löfte av mig att komma, och jag tar tillbaka. — Längtar ni dit!

HENRIETTE.

Nej, för ingen del!

MAURICE.

Vill ni hålla mig sällskap då?

HENRIETTE.

Gärna! om ni håller till godo med mitt!

MAURICE.

Eftersom jag ber om det! — Tänk att segerkransen är värdelös om man icke får lägga den för en kvinnas fötter; tänk att allting är värdelöst om man icke har en kvinna...

HENRIETTE.

Behöver ni vara utan kvinna? Ni?

MAURICE.

En fråga!

HENRIETTE.

Vet ni ej att en man i framgångens och ryktbarhetens ögonblick är oemotståndlig?

MAURICE.

Det vet jag ej, ty jag har icke prövat det.

HENRIETTE.

Ni är en underlig människa; i denna stund den mest avundade i Paris, sitter ni här och grubblar, kanske har ont samvete över att ni försummat inbjudningen på cicoria-kaffe hos gumman på mjölkmagasinet...

MAURICE.

Ja, samvetet plågar mig i den punkten och jag känner ända hit deras ovilja, deras kränkta känslor, deras berättigade harm. Mina olyckskamrater hade rätt att fordra min person denna afton; den goda fru Cathérine hade förmånsrätt i min framgång, som skulle kasta ett sken av hopp över de arme, som icke lyckats än... Och jag har bedragit dem på deras goda tro om mig. Jag hör dem svära: »Maurice kommer, ty han är en god själ; han föraktar oss icke; och han sviker icke sitt ord.» Nu ha de svurit bort sig!

Under denna replik har man i rummet intill börjat spela Beethovens D-moll-sonat (op. 31 n:o 2) Finalen. Allegrettot först piano, sedan allt mer forte, passionerat, upprört, slutligen vilt.

Vem är det som spelar här i natten?

HENRIETTE.

Det är väl några nattfåglar som vi. — Men hör! Er framställning av saken är icke rätt. Kom ihåg, att Adolphe lovat hämta oss; vi väntade, och han svek sitt löfte. Ni är således oskyldig...

MAURICE.

Säger ni det! Jag tror er när ni talar, men när ni upphör, börjar mitt samvete igen. Vad har ni i paketet där?

HENRIETTE.

Ack, det var endast en lagerkrans, jag ville sända upp på scenen, men jag fann intet tillfälle. Låt mig ge er den nu, den lär svalka heta pannor.

Hon reser sig och lägger kransen om hans huvud; kysser honom på pannan.

Hell, segrare!

MAURICE.

Nej, icke så!

HENRIETTE på knä.

Hell, konung!

MAURICE reser sig.

Nej! Jag blir rädd!

HENRIETTE.

Du räddhågade? Du klenmodige, som fruktar till och med lyckan; vem tog din självkänsla och gjorde dig till dvärgen?

MAURICE.

Dvärgen? Ja, du har rätt; jag arbetar icke som jätten i molnen med buller och brak, men jag smider mina svärd nere i bergens tysta djup! Tror du jag är blyg för segerkransen; nej, men jag ringaktar den,

ty det är för litet för mig; tror du jag fruktar vålnaden där, som sitter med svartsjukans gröna ögon och bevakar mina känslor, om vilkas styrka du icke har en aning. — Bort! vålnad!

Han stryker ner det tredje orörda champagneglaset.

Bort, obehöriga tredje man, du frånvarande som förlorat din rätt, om du haft någon ens! Du uteblev från slagfältet emedan du redan kände dig slagen! Så som jag krossar detta glas under mina fötter, så skall jag smula sönder den bild du rest dig i ett litet tempel, som ej mer skall vara ditt!

HENRIETTE.

Bra! Så skall det vara! Bra, min hjälte!

MAURICE.

Nu har jag offrat min bästa vän, min trognaste hjälpare, på ditt altare, Astarte! Är du nöjd?

HENRIETTE.

Astarte, det är ett vackert namn, och jag behåller det. — Du måtte älska mig, Maurice.

MAURICE.

Naturligtvis! — Ofärdskvinna, som väcker mannamod och vädrar blod, varifrån kommer du och vart vill du föra mig? Jag älskade dig innan jag såg dig, ty när man talte om dig, så ryste jag, och när jag såg dig i dörren, flög din ande in i min; när du gick, så hade jag dig kvar i mina armar. Jag ville fly dig, men någon hindrade mig, och i afton drevos vi ihop som villebråd i jaktnätet. Vems är skulden? Din väns, som kopplade åt oss!

HENRIETTE.

Skuld eller icke skuld! Vad hör det hit? Och vad är det? — Adolphe har skulden att han icke förde oss tillsammans förr; han har begått brottet, att ha berövat oss två veckors liv av sällhet, dem han ej hade rätt till: jag är svartsjuk på honom på dina vägnar; jag hatar honom, emedan han bedragit dig på din älskarinna, jag skulle vilja stryka ut honom ur de levandes tal med hans minne, utplåna honom ur det förflutna, göra honom ogjord, ofödd!

MAURICE.

Nåväl, vi ska jorda honom under våra egna minnen, vi ska risa ner honom i vilda skogen och trava sten på kumlet, så att han aldrig skall titta upp mer!

Lyfter sitt glas.

Vårt öde är beseglat. Ve oss! Vad vill nu komma?

HENRIETTE.

Nu kommer en ny tideräkning! — Vad har du där i paketet?

MAURICE.

Jag minns inte!

HENRIETTE

öppnar paketet och får fram en halsduk och ett par handskar.

Det var en ryslig halsduk! Den har väl kostat femtio öre!

MAURICE rycker åt sig föremålen.

Rör icke!

HENRIETTE.

Det är från henne?

MAURICE.

Ja, det är det.

HENRIETTE.

Giv mig dem!

MAURICE.

Nej! Hon är bättre än vi, än alla andra!

HENRIETTE.

Det tror jag inte; hon är bara enfaldigare och snålare! En som gråter därför att det dricks champagne...

MAURICE.

När det fattas strumpor åt barnet. Ja, den är en god människa!

HENRIETTE.

Borgare! Du blir aldrig artist! Men jag är artist och jag skall göra din byst med en butikägares kachett... i stället för lagerkrans. — Hon heter Jeanne...?

MAURICE.

Ja, hur vet du det?

HENRIETTE.

Så heter ju alla hushållerskor!

MAURICE.

Henriette!

HENRIETTE
tar handskar och halsduk och kastar i cheminén.

MAURICE slappt.

Astarte! Nu vill du ha kvinnooffer! Du skall få't, men vill du ha oskyldiga barn, då får du gå!

HENRIETTE.

Kan du säga mig vad det är, som binder dig vid mig?

MAURICE.

Om jag visste det, skulle jag slita mig lös! Men jag tror det är de dåliga egenskaper du äger och dem jag saknar; jag tror det är det onda hos dig, som lockar mig med det nyas oemotståndliga behag...

HENRIETTE.

Har du aldrig begått något brott?

MAURICE.

Nej, inte något riktigt! Har du?

HENRIETTE.

Ja.

MAURICE.

Nå! Hur var det?

HENRIETTE.

Det var större än att begå en god handling, ty en sådan gör oss till de andres jämlike; det var större än en bragd, ty den ställer oss över de andra och den belönas; brottet flyttade mig utom, på andra sidan om liv, samhälle och medmänniskor. Sedan den stunden lever jag endast ett halvt liv, ett drömliv, och därför får aldrig verkligheten fatt i mig.

MAURICE.

Vad gjorde du då?

HENRIETTE.

Det vill jag inte säga, för då blir du rädd igen!

MAURICE.

Kan du aldrig bli upptäckt?

HENRIETTE.

Aldrig! Men det hindrar icke, att jag ofta ser de fem stenarne på Roquetteplatsen, där schavotten

brukar stå, och därför vågar jag aldrig ta i kort, för då kommer ruter femman opp...

MAURICE.

Var det ett sådant brott?

HENRIETTE.

Det var ett sådant!

MAURICE.

Det är ju rysligt, men det är intressant! Har du aldrig samvete?

HENRIETTE.

Aldrig; men få vi tala om något annat, så är jag tacksam.

MAURICE.

Ska vi tala om — kärleken?

HENRIETTE.

Den talar man inte om, förrän den är slut!

MAURICE.

Har du älskat Adolphe?

HENRIETTE.

Jag vet inte! Hans naturliga godhet lockade mig som ett vackert, försvunnet barndomsminne. Men det fanns så mycket som stötte mitt öga i hans person, så att jag behövde lång tid att radera, ändra, lägga till, ta ifrån, för att göra en skaplig figur av honom. När han talade, kunde jag märka att han hade lärt av dig, och ofta illa förstått och klumpigt applicerat. Tänk dig då, när jag får se originalet, hur ömklig kopian skall förefalla. — Det var därför han var rädd att vi två skulle råkas; och när det var skett, förstod han genast att hans tid var ute!

MAURICE.

Arme Adolphe!

HENRIETTE.

Mig gör det också ont om honom, ty han lider gränslöst...

MAURICE.

Tyst! Det kommer någon!

HENRIETTE.

Tänk, om det vore han.

MAURICE.

Det vore outhärdligt!

HENRIETTE.

Det är icke han, men om det hade varit, hur skulle du ha tänkt dig situationen?

MAURICE.

Först skulle han vara lite förargad på dig, därför att han misstagit sig på kaféet — sökt oss förgäves på orätta ställen — men förargelsen skulle straxt upplösa sig i förnöjelsen att se oss; se att vi icke narrat honom. Och i glädjen över att han gjort oss orätt med sina misstankar skulle han älska oss båda två; och så skulle han bli förtjust över att vi voro så goda vänner. Det hade alltid varit hans dröm — hm! han håller tal nu! — hans dröm att vi tre skulle bilda ett triumvirat och visa världen det stora exemplet på en vänskap som intet fordrade — »ja, jag litar på dig, Maurice, dels därför att du är min vän, dels därför att dina känslor äro bundna på annat håll!»

HENRIETTE.

Bravo! Har du varit i en sådan situation efter som du så kunde på pricken återge den? Vet du,

att Adolphe är en sådan där tredje man, som aldrig kan ha nöje med sin älskarinna, utan att en vän är med!

MAURICE.

Det var därför jag skulle inkallas för att förströ dig! — Tyst; det är någon därute! — Det är han!

HENRIETTE.

Nej; du ska veta att spöktimmarne äro inne; och då hör man så mycket, och ser ibland. Att vaka om natten då man skulle sova, har samma charme för mig som brottet; man har ställt sig över och utom naturlagen...

MAURICE.

Men straffet är ohyggligt... jag fryser eller ryser, vilketdera det är.

HENRIETTE

tar sin teaterpelisse och lägger över honom.

Tag på dig då; den värmer.

MAURICE.

Det var skönt; det är som om jag vore i din hud, som om min av vakan upplösta kropp götes i din form; jag känner hur jag stöpes om; men jag får även en ny själ, nya tankar, och här, där ditt bröst har gjort en böjning, börjar det häva sig.

Pianisten i rummet invid har under hela denna scen pianissimo ibland, ursinnigt fortissimo ibland övat sig på D-moll-sonaten; stundom har det varit tyst; stundom har man hört takterna 96—107 ur Finalen ensamma.

Vilket vidunder som sitter i natten och övar sig på pianot! Jag blir sjuk av detta! Vet du vad: vi åka ut i Boulogneskogen och frukostera i paviljongen för att se solen gå upp över sjöarne.

HENRIETTE.

Bra!

MAURICE.

Men först skall jag sända bud hem, att min post och morgontidningar med mera sändas ut med stafetter till frukostställets. Hör, Henriette: ska vi bjuda Adolphe?

HENRIETTE.

Ja, det är för galet, men låt gå! Åsnan kan ju också spännas för triumfvagnen! Låt honom komma!

De resa sig.

MAURICE lägger av pelissen.

Då ringer jag alltså!

HENRIETTE.

Vänta ett ögonblick!

Hon rusar i hans famn.

*

Ett stort, praktfullt restaurantrum i Boulogneskogen; mattor, speglar, chaiselonger, divaner. Fonden med glasdörrar och fönster utåt sjöarne. Framför står ett dukat bord med blomställ, fruktskålar, vinkaraffiner, ostronfat, många slags vinglas och två tända kandelabrar. Till höger ett divansbord med tidningar och telegram.

MAURICE och HENRIETTE sitta på var sida om detta bord.

Utanför är solen i uppgående.

MAURICE.

Det finns ju inga tvivel mer: tidningarne ha sagt att det är så, och telegrammen ha lyckönskat till framgången! Det är nytt liv som börjar, och mitt öde är vigt vid ditt genom denna natt, då du ensam

delade mina förhoppningar och min triumf. Jag fick lagern av din hand och jag tycker jag fått alltsammans av dig!

HENRIETTE.

Vilken underbar natt! Ha vi drömt detta eller är det upplevat?

MAURICE reser sig.

Och vilken morgon på denna natt! Jag tycker, att det är världens första dag, som den uppgående solen belyser; nu först blev jorden skapad och slet sig lös ur dessa vita hinnor som flyta bort; där ligger Edens parker i morgonrodnadens rosenljus; och här är det första människoparet... Vet du, jag är så lycklig, att jag ville gråta vid tanken på att icke hela mänskligheten är lika lycklig som jag... Hör du hur det brusar i fjärran, som havsvågor mot stenstrand, som vind i skog; vet du vad det är? Det är Paris, som viskar mitt namn! Ser du rökarne, som stiga mot skyn, tusenden, tiotusenden! Det är mina altareldar, och om det icke är, så måste det vara, ty jag vill det! Alla Europas telegrafapparater knacka mitt namn i detta ögonblick; Orientexpressen förer tidningen till fjärran östern mot solens uppgång, och oceanångaren bär den mot längstbortersta västern! — Jorden är min, och därför är han skön! Nu skulle jag vilja ha vingar för oss två, lyfta härifrån och flyga långt, långt bort, innan man solkat min lycka, innan avunden väckt mig ur min dröm — ty det är sannolikt en dröm!

HENRIETTE räcker honom handen.

Känn här, att du icke drömmer!

MAURICE.

Det är icke en dröm, men det har varit! Vet du, när jag som fattig, ung man gick här nedanför i skogen och såg upp till denna paviljong, föreföll den mig som ett sagoslott och jag tänkte mig alltid upp till detta rum med balkongen och de tjocka gardinerna som den högsta sällhet! Att få sitta där med en älskad kvinna och se solen gå upp medan kandelabrarne brunno ännu; det var min djärvaste ungdomsdröm. Nu är den besannad; och nu har jag intet mer att önska i livet! — Vill du dö nu, med mig?

HENRIETTE.

Nej; dåre, nu vill jag börja leva!

MAURICE reser sig.

Leva: det är lida! — Nu kommer verkligheten; jag hör hans steg i trapporna, han flåsar av oro, hans hjärta bultar av ångest att ha förlorat det dyraste. Vill du tro, att Adolphe är under detta tak. Om en minut står han här mitt på golvet.

HENRIETTE orolig.

Det var ett dumt påhitt att bjuda honom hit, och jag ångrar mig redan. — Få se för övrigt om din analys kommer att visa sig riktig?

MAURICE.

Man kan ju misstaga sig på människors känslor!

HOVMÄSTAREN in, lämnar ett kort.

MAURICE.

Låt herrn stiga in! Till Henriette. Detta få vi ångra, tror jag!

HENRIETTE.

För sent påtänkt! — Tyst!

ADOLPHE

in; ytterligt blek och hålögd.

MAURICE

försöker tala ogenerat.

Se där! Var höll du hus i går afton?

ADOLPHE.

Jag sökte er på Hôtel des Arrêts och väntade en timme...

MAURICE.

Alltså på orätt ställe. Vi väntade dig på Auberge des Adrets i ett par timmar och vänta dig än som du ser.

ADOLPHE lättad.

Å Gud!

HENRIETTE.

God morgon, min vän! Du är en olycksfågel och skall alltid plåga dig själv i onödan. Nu har du väl inbillat dig, att vi ville undvika ditt sällskap, och fastän du ser att vi skickat efter dig, tror du ännu att du är överflödig.

ADOLPHE.

Förlåt mig; jag har orätt, men denna natt var förfärlig.

De sätta sig. Besvärlig tystnad.

HENRIETTE till Adolphe.

Nå, skall du icke gratulera Maurice till hans stora framgång?

ADOLPHE.

Ack, jo! — Du har haft en solid succès, som ej avunden själv kan förneka. Allt böjer sig för dig och jag känner mig själv helt liten i din närvaro.

MAURICE.

Så du talar! — Henriette, bjud Adolphe ett glas vin!

ADOLPHE.

Tack, intet för mig! Intet!

HENRIETTE till Adolphe.

Vad är det åt dig? Är du sjuk?

ADOLPHE.

Nej, men jag är på väg att bli.

HENRIETTE.

Dina ögon...

ADOLPHE.

Vad så?

MAURICE.

Hur var det på Crêmeriet i går afton? Man är väl ond på mig?

ADOLPHE.

Ond är ingen på dig; men din frånvaro verkade en förstämning, som smärtade mig att se. Men ond var ingen, tro mig; förstående vänner fattade dig och ditt uteblivande med hela sympatiens överseende. Fru Cathérine själv tog dig i försvar och utbragte din skål. Vi fröjdades alla åt din framgång, som om den varit vår egen.

HENRIETTE.

Tänk, sådana snälla människor! Tänk, sådana goda vänner du har, Maurice.

ADOLPHE.

Ja, bättre än jag förtjänar!

HENRIETTE.

Ingen har andra vänner än han förtjänar; och du är en vänsäll man... Känner du icke hur mjuk luften är mot dig i dag av idel välvilliga tankar och hälsningar, som sändas dig ur tusen bröst.

MAURICE
reser sig för att dölja sin rörelse.

ADOLPHE.

... ur de tusen bröst, som du befriat från den mara, vilken tryckt dem i en mansålder. Mänskligheten har varit förtalad... och du har rehabiliterat den; därför äro människorna tacksamma mot dig. I dag resa de sina huven igen och säga: Se, vi äro en bit bättre än vårt rykte, och den tanken gör dem bättre. — — —

HENRIETTE söker dölja sin rörelse.

ADOLPHE.

Stör jag er? Låt mig bara värma mig i ditt solsken, Maurice, en liten stund, så skall jag gå.

MAURICE.

Varför skulle du gå, då du nyss är kommen?

ADOLPHE.

Varför? Därför att jag sett vad jag aldrig behövt se; därför att jag nu vet, att min tid är ute.

Tystnad.

Att ni sände efter mig, fattar jag som en handling av försynthet, ett tillkännagivande av vad som ägt rum, en uppriktighet som sårar mindre än ett be-

drägeri. Du hör, att jag tänker väl om människorna, Maurice, och det har du lärt mig, Maurice!

Tystnad.

Men, min vän, jag gick nyss igenom kyrkan Saint-Germain, och jag såg där en kvinna och ett barn. Jag önskar icke att du sett dem, ty det som skett kan icke ändras, men om du gav dem en tanke och ett ord innan du släppte dem i den stora stadens öppna sjö, skulle du kunna njuta din lycka ogrumlat. Och nu säger jag farväl!

HENRIETTE.

Varför skall du gå?

ADOLPHE.

Det frågar du! Vill du jag skall säga't?

HENRIETTE.

Nej, det vill jag inte.

ADOLPHE.

Farväl då. Går.

MAURICE.

Syndafallet: och se, de blevo varse sin nakenhet!

HENRIETTE.

Hur annorlunda blev icke den scenen än vi tänkte oss den! — Han är bättre än vi!

MAURICE.

Nu tycker jag alla människor äro bättre än vi.

HENRIETTE.

Ser du, att solen har gått bakom moln och skogen har mistat sin rosenfärg!

MAURICE.

Jag ser det; och den blåa sjön är svart. Låt oss fly dit ner, där himlen alltid är klar och träden alltid gröna.

HENRIETTE.

Ja, låt oss göra det! — Men utan avsked!

MAURICE.

Nej, med avsked!

HENRIETTE.

Vi skulle flyga. Du bjöd på vingar — men har bly om foten. — Jag är icke svartsjuk, men går du på avskedsbesök och får två par armar om halsen, så kan du icke riva dig lös.

MAURICE.

Du har nog rätt, men det behövs blott ett par små armar, så är jag fast.

HENRIETTE.

Det är barnet således som binder dig, ej kvinnan.

MAURICE.

Det är barnet!

HENRIETTE.

Barnet! En annans barn! Och därför skall jag lida! Varför skall det barnet finnas där på min väg, där jag skall fram, och måste fram?

MAURICE.

Ja, varför! Bättre om det aldrig hade funnits!

HENRIETTE

går upprörd fram och åter.

Säkert! Men nu finns det! Likt en sten på vägen, en jordfast, orörlig sten som vagnen måste stjälpa på!

MAURICE.

Triumfvagnen! — Åsnan är ihjälkörd, men stenen ligger kvar! Förbannelse!

Tystnad.

HENRIETTE.

Detta är ohjälpligt!

MAURICE.

Nej! Vi måste gifta oss, så skall vårt barn komma oss att glömma det andra.

HENRIETTE.

Detta skall döda detta!

MAURICE.

Döda! Vad är det för ett ord?

HENRIETTE turnerar.

Ditt barn skall döda vår kärlek!

MAURICE.

Nej, du, vår kärlek dödar allt som står den i vägen, men den dödas ej!

HENRIETTE

lyfter av en kortlek, som ligger på cheminén.

Ser du! Ruter fem! Schavotten! — Är det möjligt, att ens öde är bestämt förut? Att ens tankar ledas som i rör dit de skola, utan att man kan hindra det! Nej, jag vill inte dit! jag vill icke dit! Vet du, att jag tillhör schavotten, om mitt brott upptäcktes?

MAURICE.

Tala om ditt brott; nu är ögonblicket inne!

HENRIETTE.

Nej, jag får ångra det sedan; och du skulle avsky mig! — Nej, nej, nej! — — —

Har du någonsin hört sägas, att man kan hata ihjäl en människa. — Nåväl, min far råkade i hatet hos mor och syskon, och han smälte ner som vax inför elden. Fy nej! Låt oss tala om annat! — Och låt oss framför allt resa! Här är luften förgiftad, i morgon är lagern vissnad, triumfen glömd, och om åtta dagar har en annan triumfator uppmärksamheten på sig. Bort härifrån, att arbeta på nya segrar! Men först, Maurice, går du och omfamnar ditt barn och sörjer för dess närmaste framtid! Modren behöver du icke råka!

MAURICE.

Tack! Ditt hjärta hedrar dig, och du är mig dubbelt kär, när du visar den godhet du eljes döljer!

HENRIETTE.

Och så går du in på Crêmeriet och säger farväl till gumman och dina vänner! Lämna inga ouppgjorda affärer bakom dig, så att du blir tungsint på resan!

MAURICE.

Jag skall göra allt klart; och i afton råkas vi på bangården!

HENRIETTE.

Överenskommet! Alltså! Ut härifrån, och så i väg nedåt mot havet, till solen!

AKT III.

Crêmeriet. Gasen är tänd. FRU CATHÉRINE sitter vid buffeten. ADOLPHE vid bordet.

FRU CATHÉRINE.

Kära herr Adolphe; sådant är livet, men ni unga gå och begära för mycket och så sitter ni där och lipar efteråt.

ADOLPHE.

Nej, det är inte det; jag förebrår ingen och jag håller av bägge lika mycket ännu. Men det är något som gör mig sjuk. Ser ni, jag var mer fästad vid Maurice, ja så, att jag unnade honom allt som kunde göra honom glädje, men nu har jag förlorat honom, och det plågar mig mer än förlusten av henne. Jag har förlorat båda två, och ensamheten känns därför dubbelt smärtsam. Men det är något annat också, som jag icke har fullt klart ännu.

FRU CATHÉRINE.

Inte grubbla så mycket; arbeta och förströ sig. Går han aldrig i kyrkan till exempel?

ADOLPHE.

Vad skulle jag där att göra?

FRU CATHÉRINE.

Å, där är så mycket att se på, och så är det musik. Där är åtminstone inte banalt!

ADOLPHE.

Möjligt! Men jag hör visst inte till det fårahuset, ty jag får ingen andakt. Och ser fru Cathérine, tron skall ju vara en gåva, och jag har icke fått den ännu.

FRU CATHÉRINE.

Vänta då, tills han får den. — Men vad är detta för historier jag hör i dag. Är det sant att han fått sälja sin tavla i London för ett mycket högt pris och att han fått första medaljen!

ADOLPHE.

Ja, det är sant!

FRU CATHÉRINE.

Nej, men du store, och han talar inte om det?

ADOLPHE.

Jag är rädd för lyckan, och för övrigt är den mig nästan värdelös i denna stund; jag är rädd som för ett spöke: man får inte tala om att man sett det, ty då går det illa.

FRU CATHÉRINE.

Ja, han var då alltid en konstig människa!

ADOLPHE.

Nej, fru, men jag har sett så mycket olyckor åtfölja lyckan, och jag har sett att i motgången har man alltid trogna vänner, men i framgången bara falska. Ni frågade mig om jag gick in i kyrkan och jag svarade undvikande. Vet ni att i morgse gick jag in i

Saint-Germain; utan att egentligen veta varför. Jag tyckte att jag sökte någon därinne som jag i tysthet kunde tacka; men jag fann ingen. — Då lade jag ett guldmynt i de fattiges bössa; det var allt jag kunde få ut ur mitt kyrkobesök: och det var ganska banalt!

FRU CATHÉRINE.

Det var ju ändå något, och det var vackert att tänka på de fattige när han haft en glad dag.

ADOLPHE.

Det var varken vackert eller icke, det var bara något som jag gjorde, emedan jag icke kunde annat. Men så hände mig något annat i kyrkan: jag såg nämligen Maurice' väninna Jeanne och hans barn. Överkörda, krossade av hans triumfvagn, syntes de fatta hela vidden av sin olycka.

FRU CATHÉRINE.

Ja, barn, hur ni har det ställt med era samveten, det vet jag inte. Men att en god människa, en samvetsgrann, finkänslig man som herr Maurice kan i en handvändning överge kvinna och barn, förklara mig det!

ADOLPHE.

Det kan jag icke förklara; och det synes han själv icke förstå. Jag råkade dem i morse och allt föreföll dem så naturligt, så riktigt, att de icke kunde tänka sig något annat. Det var som om de njöto tillfredsställelsen av en god handling eller uppfyllandet av en dyr plikt. Fru Cathérine, det finns saker, som vi icke kunna förklara, och därför tillhör det icke oss att döma. För övrigt: ni såg ju hela förloppet. Maurice kände faran i luften; jag anade den; jag sökte avstyra deras

möte; Maurice ville fly, men intet halp. Det är ju som om en intrig spunnits av en osynlig och drivit dem med svek i armarne på varann. Jag är visserligen jävig i saken, men jag tvekar ej uttala ordet: icke skyldig.

FRU CATHÉRINE.

Ja, ser han, att kunna förlåta så, som han gör: det är religion det!

ADOLPHE.

Å kors, skulle jag vara religiös utan att veta det!

FRU CATHÉRINE.

Men se, att låta sig driva eller locka till det onda som herr Maurice, det är svaghet eller dålighet; och känner man att krafterna svika, så ber man om hjälp, och då får man. Men det gjorde inte han, ty han var för stursk! — Vem kommer där? — Det är abbén, tror jag!

ADOLPHE.

Vad söker han här?

ABBÉN in.

God afton, min fru! God afton, min herre!

FRU CATHÉRINE.

Varmed kan jag tjäna, herr abbé!

ABBÉN.

Har herr Maurice, skriftställaren, varit synlig här i dag?

FRU CATHÉRINE.

Nej, icke i dag; han har sin pjäs på teatern och är troligen sysselsatt däruppe.

ABBÉN.

Jag har en — sorglig nyhet att framföra till honom; sorglig i flera avseenden.

FRU CATHÉRINE.

Vågar jag be er att få veta av vad art...

ABBÉN.

Jaa, det är ju ingen hemlighet. Hans dotter med ogifta Jeanne är död.

FRU CATHÉRINE.

Död!

ADOLPHE.

Marion död!

ABBÉN.

Ja! Hon avled hastigt i förmiddags utan föregående sjukdom.

FRU CATHÉRINE.

O Gud! Vem fattar dina vägar?

ABBÉN.

Modrens förtvivlan påkallar herr Maurice' närvaro och vi måste söka få rätt på honom! — En fråga dock i förtroende; var det bekant om herr Maurice älskade sitt barn eller om det var honom likgiltigt?

FRU CATHÉRINE.

Om han älskade sin Marion? Herr abbé, det veta vi alla huru kär hon var honom.

ADOLPHE.

Därom finnas inga tvivel, herr abbé.

ABBÉN.

Det gläder mig att höra; och därmed är saken klar för mig.

FRU CATHÉRINE.

Har det funnits några tvivel?

ABBÉN.

Tyvärr, ja! Det löper till och med ett ont rykte i kvarteret, att han övergivit barnet och modren för att resa med en främmande kvinna. Detta rykte har på några timmar vuxit ut till bestämda anklagelser, och samtidigt har förbittringen stigit så att man hotar hans liv och kallar honom mördare.

FRU CATHÉRINE.

O Gud, vad är d e t t a? Vad ä r det?

ABBÉN.

Nu vill jag säga som min mening, att jag är övertygad om mannens oskuld i denna punkten, och modren är lika viss som jag. Men herr Maurice har skenet emot sig, och han får nog svårt att reda sig, då polisen kommer för att förhöra honom.

ADOLPHE.

Har polisen fått fatt i saken?

ABBÉN.

Ja, polisen måste inskrida för att skydda honom mot de onda ryktena och folkhopens raseri. Sannolikt är kommissarien straxt här.

FRU CATHÉRINE till Adolphe.

Ser han där, hur det går när man icke kan skilja gott och ont, och när man kelar med lasten. Gud straffar, han!

ADOLPHE.

Då är han obarmhärtigare än människorna.

ABBÉN.

Vad vet han om det?

ADOLPHE.

Icke vidare mycket, men jag ser ju vad som händer...

ABBÉN.

Och förstår det också?

ADOLPHE.

Kanske inte ännu.

ABBÉN.

Låt oss se litet närmare på saken; — — — Där är kommissarien!

KOMMISSARIEN **in.**

Mina herrar, fru Cathérine. Jag måste störa er ett ögonblick, med några frågor rörande herr Maurice, som, efter vad ni torde veta, är utsatt för ett ohyggligt rykte, vilket jag i parentes icke tror på.

FRU CATHÉRINE.

Ingen av oss tror det heller.

KOMMISSARIEN.

Det stärker min övertygelse, men jag måste för hans egen skull ge honom tillfälle att försvara sig.

ABBÉN.

Det är bra; och han skall nog få rättvisa fastän det blir svårt.

KOMMISSARIEN.

Skenet ligger förfärligt emot honom, men jag har sett oskyldiga på schavotten, innan deras oskuld blev uppdagad. Hör på nu vad som talar emot honom. Barnet Marion, lämnat ensamt av modren, besökes i hemlighet av fadren, som synes ha utletat

timman då barnet var allena. En kvart efter besöket kommer modren hem, och då är barnet dött! Det är en tråkig omständighet för den anklagade. — Liköppningen visar intet yttre våld och inga spår av gift; men läkarne förklara att det finnes nyuppfunna gifter, som ej lämna spår efter sig! — För mig är detta ett sammanträffande och sådana är jag van vid! Men nu kommer värre saker. — I går afton syntes herr Maurice på Auberge des Adrets med en främmande dam. Samtalet rörde sig, enligt kyparens utsago, om brott. Ordet Roquetteplatsen och schavotten nämndes. Ett ovanligt samtalsämne mellan två älskande av god uppfostran och i en god ställning!

Det kan nu ännu vara, och erfarenheten lär att personer efter nattvak och libationer liksom gräva upp det sämsta, som ligger på själarnes botten. Värre blir hovmästarens vittnesmål från champagnefrukosten i Boulogneskogen denna morgon. Han uppger sig ha hört hur man önskade livet ur ett barn. Mannen skall ha sagt: »Bättre om det aldrig funnits», varpå kvinnan svarat: »Säkert! Men nu finns det.» Och senare i samtalet föllo dessa ord: »Detta skall döda detta», vartill svarades: »Döda! Vad är det för ett ord?» och »Vår kärlek dödar allt som står den i vägen»! Och så: »Ruter fem, schavotten, Roquetteplatsen!» — Se det är svårt att komma ifrån, liksom slutligen den utländska resan, som beramades till denna afton! Det är svåra saker!

ADOLPHE.

Han är förlorad!

FRU CATHÉRINE.

Det var en ryslig historia! Vad skall man tro?

ABBÉN.

Detta är icke människors verk! Gud vare honom nådig!

ADOLPHE.

Han är i nätet och kommer aldrig ut!

FRU CATHÉRINE.

Vad hade han där att göra?

ADOLPHE.

Börjar ni misstänka honom, fru Cathérine?

FRU CATHÉRINE.

Ja och nej! Jag kan icke ha någon mening mer i denna sak! — Har man icke sett änglar bli djävlar i en handvändning och så tillbaks igen bli änglar!

KOMMISSARIEN.

Underligt ser det ut! Nu få vi emellertid vänta och höra hans förklaringar. Ingen dömes ohörd! God afton, mina herrar och fru Cathérine.

ABBÉN.

Detta är icke människors verk!

ADOLPHE.

Det liknar sannerligen demoners arbete på människors undergång.

ABBÉN.

Antingen är det ett straff för okända fel, eller är det en fruktansvärd prövning.

JEANNE in, sorgklädd.

God afton! — Förlåt jag frågar, men har herr Maurice varit synlig här?

FRU CATHÉRINE.

Nej, min fru, men han kan väntas hit när som hälst... Ni har således icke råkat honom sedan...

JEANNE.

Icke sedan i går morse...

FRU CATHÉRINE.

Tillåt mig deltaga i er stora sorg...

JEANNE.

Tack min fru! — Till Abbén. — Ni är här, min fader!

ABBÉN.

Ja, mitt barn; jag trodde mig kunna vara er till nytta; och en lycka var att jag nyss fick tala vid kommissarien här.

JEANNE.

Kommissarien! Han misstänker väl icke Maurice, han också?

ABBÉN.

Nej, det gör han icke, och det gör ingen av oss här. Men skenet ligger emot honom på ett förfärande sätt.

JEANNE.

Ni menar för det samtal, som betjäningen lyssnat till... det betyder intet för mig som hört dylikt förut, när Maurice har druckit något. Då är hans vanliga att fantisera om brott och straff. För övrigt synes det ha varit hans kvinnliga sällskap som fällt de farligaste uttrycken, och jag skulle ha lust att se den kvinnan i ögat.

ADOLPHE.

Min bästa Jeanne, den kvinnan, hur mycket ont hon än ofrivilligt synes ha gjort er, har icke haft

någon ond avsikt, icke haft någon avsikt alls, utan endast följt sitt hjärtas bud. Jag känner henne som en god själ och som tål att ses i vitögat!

JEANNE.

Ert omdöme, Adolphe, i denna sak har stort värde för mig, och jag tror er. Jag kan således icke söka skulden till vad som skett annorstädes än hos mig själv. Ja, det är mitt lättsinne, som nu fått sitt straff. Hon gråter.

ABBÉN.

Inga orättvisa anklagelser emot er själv; jag känner er och ert allvarliga sinnelag, varmed ni tog moderskapet; och att ert kall icke hann helgas av religionen och den borgerliga lagen är icke ert fel. Nej, här stå vi inför något annat!

ADOLPHE.

Vad?

ABBÉN.

Ja, säg det!

HENRIETTE in, reskládd.

ADOLPHE

reser sig beslutsamt och går emot Henriette.

Du här?

HENRIETTE.

Ja, var är Maurice?

ADOLPHE.

Vet du... eller vet du inte?

HENRIETTE.

Jag vet alltsammans! Ursäkta, fru Cathérine! men jag var resfärdig och måste in här ett ögonblick! Till Adolphe. Vem är den damen? — Ah!

Henriette och Jeanne fixera varandra.

EMILE synes i köksdörren.

HENRIETTE till Jeanne.

Jag skulle säga något, men det är likgiltigt, ty vad jag än säger kan det låta som en råhet eller ett hån. Men, min fru, om jag ber er helt enkelt tro, att jag deltager i er djupa sorg lika mycket som någon, vilken står er närmare, så får ni icke stöta mig tillbaka... Ni får icke, ty jag förtjänar ert medlidande om icke ert överseende.

Räcker handen.

JEANNE fixerar henne.

Nu tror jag er, men i nästa ögonblick tror jag er icke!

Fattar Henriettes hand.

HENRIETTE
kysser Jeannes hand.

Tack!

JEANNE drar tillbaka sin hand.

Icke så! Jag förtjänar det icke! jag förtjänar det icke!

ABBÉN.

Förlåt, men medan vi äro samlade här och endräkt synes råda för ögonblicket, skulle icke fröken Henriette vilja skingra den ovisshet och det mörker, som finnes i anklagelsens huvudpunkt? Jag ber er som mellan vänner säga oss vad ni menade med ert tal om att döda, om brott och om Roquette-platsen? Att dessa ord icke hade något sammanhang med det lilla barnets död, det tro vi oss veta, men det skulle lugna oss få höra, vad det talet rörde sig om! Vill ni säga oss det?

HENRIETTE efter en paus.

Det kan jag icke säga! Jag kan icke!

ADOLPHE.

Henriette! Säg det; säg det ord, som skall befria oss alla!

HENRIETTE.

Jag kan icke! Bed mig icke!

ABBÉN.

Detta är icke människors verk!

HENRIETTE.

Tänk, att stunden skulle komma! Och så; så! Till Jeanne. Min fru! Jag svär, att jag är utan skuld i ert barns död. Är det nog?

JEANNE.

Nog för oss är det; men ej för rättvisan!

HENRIETTE.

Rättvisan! Om ni visste, hur sant ni sade.

ABBÉN till Henriette.

Och om ni förstod, vad ni sade just nu!

HENRIETTE.

Vet ni det bättre än jag?

ABBÉN.

Ja!

HENRIETTE betraktar abbén.

ABBÉN.

Frukta intet, ty även om jag gissar er hemlighet, röjer jag den icke. För övrigt är den mänskliga rättvisan icke min angelägenhet. Men väl den gudomliga nåden.

MAURICE
in hastigt, resklädd; ser ej åt det övriga sällskapet, som är i förgrunden, utan går rakt mot disken, där fru Cathérine sitter.

Fru Cathérine, ni är icke ond på mig för att jag uteblev! Nu kommer jag för övrigt att be er om förlåtelse innan jag reser till Södern i afton klockan åtta!

FRU CATHÉRINE stum, häpen.

MAURICE.

Ni är då ond på mig!

Ser sig omkring.

Vad är detta? — Är det en dröm, eller är det icke? — Jag ser ju att det är verkligt, men det ser ut som i ett panoramaglas... Där står Jeanne som en bildstod och är svartklädd... Och Henriette som ett lik... Vad betyder detta?

Allmän tystnad.

Ingen svarar! — Det betyder då något förfärligt! Tystnad. Men svara då! — Adolphe, min vän, vad är detta? — Och — Antyder Emile. — där står en detektiv!

ADOLPHE fram.

Du tyckes intet veta!

MAURICE.

Intet! Men jag måste vetat!

ADOLPHE.

Nåväl! Marion är död!

MAURICE.

Marion... död!?

ADOLPHE.

Ja, hon dog i morse.

MAURICE till Jeanne.

Och därför är du sorgklädd! Jeanne, Jeanne, vem har gjort oss detta?

JEANNE.

Den som har liv och död i sin hand!

MAURICE.

Men jag såg ju henne frisk och röd denna morgon! Hur har det gått till! Vem har gjort det? Det är någon, som har gjort oss detta!

Söker Henriette med ögonen.

ADOLPHE.

Sök icke någon skyldig här, ty det finns ingen. Tyvärr har dock polisen kastat sina misstankar åt ett håll, där inga borde vara.

MAURICE.

Vad är det?

ADOLPHE.

Ja. Du måste veta, att ditt oförsiktiga tal i natt och i morse har ådragit dig ett sken, som icke är fördelaktigt.

MAURICE.

Har man lyssnat på oss? — Låt mig tänka efter vad som pratades! — — — Det är sant! — ja, då är jag förlorad!

ADOLPHE.

Men så förklara dina obetänksamma ord! Och vi tro dig!

MAURICE.

Jag kan inte! Jag vill inte! Jag kommer i fängelse, men det gör ingenting! Marion är död! död! Och jag har dödat henne!

Allmän uppståndelse.

ADOLPHE.

Betänk vad du säger, väg dina ord! Vet du vad du sade?

MAURICE.

Vad sade jag?

ADOLPHE.

Du sade, att du dödat Marion.

MAURICE.

Finns här någon varelse, som kan tro, att jag är en mördare och att jag kunnat döda mitt eget barn? Fru Cathérine, ni som känner mig, säg, tror ni, tror ni...

FRU CATHÉRINE.

Numera vet jag inte vad jag skall tro. Därav hjärtat fullt är talar munnen; och han har talat onda ord...

MAURICE.

Hon tror mig icke!

ADOLPHE.

Nå, men så förklara dig; förklara vad du menade med att »din kärlek dödar allt som står den i vägen»!

MAURICE.

Jaså, det vet de också! — Vill Henriette förklara det?

HENRIETTE.

Det kan jag icke!

ABBÉN.

Ja, här är något dåligt med i spelet, och ni har förlorat sympatierna, mina vänner! Jag ville nyss svära på att ni voro oskyldiga, men nu vill jag det icke mera!

MAURICE till Jeanne.

Vad du säger, betyder för mig mer än allt annat.

JEANNE kallt.

Svara först på denna fråga: Över vem uttalade du ordet förbannelse vid orgien ute i skogen?

MAURICE.

Har jag gjort det? Kanske! Ja, ja, jag är skyldig, och lika fullt oskyldig! Låt mig gå härifrån, ty jag blyges och min missgärning är större än att jag kunde förlåta mig den!

HENRIETTE till Adolphe.

Följ honom, eljes gör han sig illa!

ADOLPHE.

Skall jag?

HENRIETTE.

Vem eljes?

ADOLPHE utan bitterhet.

Du vore närmast. — Tyst, där stannar en vagn.

FRU CATHÉRINE.

Det är kommissarien! Mycket hade jag sett av livet förr. Men aldrig hade jag trott att framgång och ryktbarhet voro så bräckliga ting.

MAURICE till Henriette.

Från triumfvagnen till polisdroskan!...

JEANNE enkelt.

Och åsnan framför; vem var det?

ADOLPHE.

Det var nog jag!

KOMMISSARIEN
in; med ett papper i handen.

Kallelse till polisprefekturen, omedelbart i afton, av herr Maurice Gérard... och fröken Henriette Mauclerc... närvarande?

MAURICE och HENRIETTE.

Ja!

MAURICE.

Är det häktning?

KOMMISSARIEN.

Nej, icke ännu. Detta är blott inställelse.

MAURICE.

Och sedan?

KOMMISSARIEN.

Det vet man inte.

MAURICE och HENRIETTE gå mot dörren.

MAURICE.

Farväl, alla!

ALLA rörelse.

KOMMISSARIEN, MAURICE, HENRIETTE gå.

EMILE in, mot Jeanne.

Nu, syster, följer jag dig hem!

JEANNE.

Nå, vad menar du om allt detta?

EMILE.

Mannen är oskyldig!

ABBÉN.

Ja, men från min ståndpunkt är det och förblir en avskyvärd handling att bryta sitt löfte, och en oförlåtlig, då det gäller en kvinna och ett barn.

EMILE.

Jag skulle nog vara böjd att tycka detsamma nu, då det gäller min syster, men jag är tyvärr förhindrad att kasta sten emedan jag begått samma fel själv.

ABBÉN.

Fastän jag är ren i den punkten kastar jag ändå ingen sten, men handlingen dömer sig själv och straffar sig genom sina följder.

JEANNE.

Bed för honom! För dem!

ABBÉN.

Nej, det gör jag inte; ty det är oförsynt vilja ändra Guds rådslag. Och det som hänt är sannerligen icke människors verk.

*

Auberge des Adrets. ADOLPHE och HENRIETTE sitta vid samma bord, där Maurice och Henriette sutto i andra akten. Adolphe har en kopp kaffe framför sig, Henriette intet.

ADOLPHE.

Du tror således, att han kommer hit?

HENRIETTE.

Alldeles bestämt. Han lösgavs ur häktet på grund av bristande bevisning redan i middags, men ville icke visa sig ute förrän skymningen fallit!

ADOLPHE.

Arme man! — Vet du, att livet är mig hemskt sedan i går.

HENRIETTE.

Och för mig då? Jag är rädd för att leva, törs knappt andas, vågar knappt tänka sedan jag vet att någon spionerar icke blott på mina ord, utan på mina tankar!

ADOLPHE.

Det var således här ni satt om natten, då jag ej kunde finna er!

HENRIETTE.

Ja, men tala icke om'et; jag vill dö av blygsel, när jag tänker på det; Adolphe, du är av ett annat och bättre stoff än jag och han...

ADOLPHE.

Schy — schy — schy...

HENRIETTE.

Jo, jo! Och vad som förmådde mig stanna? Jag var lat, jag var trött; hans segerrus bedårade mig; jag kan icke förklara det. Men hade du kommit, skulle det aldrig ha skett! — Men i dag är du den store, och han den lille, mindre än de minsta. I går var han ägare av hundra tusen francs, och i dag utfattig, då hans pjäs är inställd. Han kan aldrig rentvås av opinionen, ty den dömer honom för otrohetsbrott lika strängt som om han vore

mördaren, och de skarpsinnigste mena att barnet dött av sorg och att han vållat hennes död.

ADOLPHE.

Henriette, du vet mina tankar i frågan, men jag ville ha er fullkomligt rena. Vill du icke säga mig, vad dina förfärliga ord betydde? Det kan icke vara slump, att edra samtal under en feststämning rörde sig så omkring döda och schavotten!

HENRIETTE.

Det var ingen slump; det var något som måste sägas och något som jag ej kan tala om, sannolikt därför att jag icke har rätt att stå ren inför dig, emedan jag icke är ren!

ADOLPHE.

Detta förstår jag inte!

HENRIETTE.

Låt oss då tala om annat. — Tror du icke, att ibland oss gå många ostraffade brottslingar lösa och äro våra intima vänner?

ADOLPHE orolig.

Hur så; vad menar du?

HENRIETTE.

Tror du icke att varje människa någon gång i sitt liv begått en eller annan handling, som fallit under lagen om den upptäckts?

ADOLPHE.

Jo, det tror jag, men ingen ond handling blir ostraffad av samvetet åtminstone.

Reser sig, knäpper upp rocken.

Och... ingen är en riktigt god människa som icke brutit. *Andas tungt.* Ty, för att kunna förlåta, måste man själv ha behövt förlåtelse... Jag hade en vän, som vi kallade idealmänniskan; han begagnade aldrig ett hårt ord om någon, förlät allt och alla, och tog emot skymfar med en underbar tillfredsställelse som vi ej kunde förklara. Slutligen, långt fram i livet, sade han mig sin hemlighet i ett ord: jag är en botgörare! *Sätter sig ned.*

HENRIETTE
tyst; betraktar honom med undran.

ADOLPHE *liksom för sig själv.*

Det finns brott, som icke upptas i lagboken, och de äro de värsta, ty dem måste vi straffa själva, och ingen domare är så sträng som vi.

HENRIETTE *efter en paus.*

Nå, din vän, kom han till frid?

ADOLPHE.

Efter långa självplågerier kom han till en viss grad av lugn, men livet hade aldrig någon glädje för honom, och han vågade icke mottaga någon utmärkelse, kunde aldrig känna sig värd ett gott ord eller ett rättmätigt beröm; med ett ord han kunde aldrig förlåta sig!

HENRIETTE.

Aldrig? Vad hade han gjort?

ADOLPHE.

Han hade önskat livet ur sin far; och när fadren hastigt dog, inbillade sig sonen att han mördat honom. Dessa inbillningar ansågos sjukliga och sonen sattes

in på en anstalt, varifrån han efter en tid kom ut frisk — som det hette. Men skuldkänslan hade han kvar, och därför fortsatte han straffa sig för sina onda tankar.

HENRIETTE.

Är du säker att icke den onda viljan kan döda?

ADOLPHE.

Du menar på ett mystiskt sätt?

HENRIETTE.

Som du vill! Låt gå för mystiskt! I min familj är jag säker att mor och syskon hatade ihjäl vår far. Han hade nämligen den rysliga idén att konsekvent motsätta sig allas våra tycken och önskningar; och där det fanns en verklig kallelse sökte han utrota den. Därmed väckte han motstånd, som samlade sig till ett batteri av hat-element; och det blev slutligen så starkt att han tvinade bort, neutraliserades, förlorade viljan och önskade sig själv slutligen döden.

ADOLPHE.

Och du fick aldrig ont samvete?

HENRIETTE.

Nej! Jag vet för övrigt inte vad samvete är.

ADOLPHE.

Inte? Då får du snart veta det! Tystnad. Hur tror du Maurice kommer att se ut när han träder in här; vad tror du han skall säga?

HENRIETTE.

Vet du vad: i går morse försökte han och jag gissa detsamma om dig när du väntades.

ADOLPHE.

Nåå?

HENRIETTE.

Vi gissade alldeles galet.

ADOLPHE.

Kan du säga, varför ni skickade bud på mig?

HENRIETTE.

Elakhet, övermod, ren grymhet!

ADOLPHE.

Tänk att du erkänner dina fel, men ångrar dem icke.

HENRIETTE.

Det är väl därför att jag icke fullt känner mig ansvarig för dem. De äro som den smuts beröringen med dagligen hanterade föremål måste lämna efter sig och som man tvättar bort på aftonen. — Men säg mig du en sak: tänker du verkligen så högt om mänskligheten som du påstår?

ADOLPHE.

Jo, vi äro litet bättre än vårt rykte — och lite sämre.

HENRIETTE.

Det var inte ett rent svar.

ADOLPHE.

Nej, det var det inte! — Men vill du svara mig rent ut när jag frågar: älskar du Maurice ännu?

HENRIETTE.

Jag vet inte förrän jag får se honom. Men i detta ögonblick känner jag ingen längtan efter honom, och jag tycker mig mycket väl kunna leva honom förutan.

ADOLPHE.

Det håller jag sannolikt. Men du är nog fastsmidd vid hans öde!... Tyst; nu kommer han.

HENRIETTE.

Tänk att allting kommer igen. Precis samma situation och samma ord som i går, när du väntades — — —

MAURICE

in; dödsblek, hålögd och med skäggbotten på hakan.

Här är jag, go vänner, om det nu är jag, ty den förflutna natten i fängelset har gjort mig till en annan människa.

Observerar Henriette och Adolphe.

ADOLPHE.

Sitt ner och samla dig! så få vi rådgöra.

MAURICE till Henriette.

Kanske jag är överflödig?

ADOLPHE.

Inte vara bitter mot oss.

MAURICE.

Jag har blivit ond på dessa tjugofyra timmar, och misstänksam så att jag snart nog får gå ensam! Vem vill för övrigt gå i sällskap med en mördare.

HENRIETTE.

Du är ju frikänd!

MAURICE tar upp en tidning.

Av polisen ja, men icke av opinionen. Här ser ni mördaren Maurice Gérard, före detta dramatisk författare och hans älskarinna Henriette Mauclerc...

HENRIETTE.

O, min mor och mina syskon! Min mor! Herre Jesus hjälp oss!

MAURICE.

Kan ni se att jag liknar en mördare också? Och så framkastas att jag stulit min pjäs. Det finns således icke ett grand kvar av segraren från i går! Och i dess ställe intager min fiende Octave affischen! och han skall inkassera mina hundra tusen francs! O Solon, Solon! Det är lyckan, och det är äran! Du är lycklig du Adolphe, som icke lyckats än.

HENRIETTE.

Jaså, du vet inte att Adolphe haft en stor succès i London och fått första medaljen.

MAURICE mörk.

Nej, det visste jag inte! Är det sant Adolphe?

ADOLPHE.

Det är nog sant, men medaljen har jag lämnat igen.

HENRIETTE accentuerar.

Det visste inte jag! Är du också förhindrad mottaga utmärkelser, som din vän?

ADOLPHE.

Min vän? Generad. Ah, ja! ja!

MAURICE.

Din framgång gläder mig, men den avlägsnar oss från varandra.

ADOLPHE.

Det hade jag väntat mig, och jag får nog gå lika ensam med min framgång som du med din

motgång. Tänk att man sårar människorna med sin lycka; det är hemskt att leva!

MAURICE.

Det säger du! Vad skall jag då säga! Det är som om ett svart flor lagt sig över mina ögon och förändrat hela livets form och färg. Detta rum är likt rummet från i går, men är helt annorlunda! jag känner nog igen er båda, men ni har nya ansikten; jag sitter och letar ord, emedan jag icke vet vad jag skall säga er; jag borde urskulda mig, men jag kan icke. Och jag nästan saknar fängelset, som åtminstone skyddade mig mot dessa nyfikna blickar, vilka gå mitt igenom mig. Mördaren Maurice och hans älskarinna! Icke älskar du mig längre, Henriette, lika litet som jag bryr mig om dig. Du är ful i dag, klumpig, innehållslös och avskräckande!

Två civila män ha oförmärkt slagit sig ned vid ett bord i bakgrunden.

ADOLPHE.

Vänta lite nu och samla dina tankar! Att du är frikänd och rentvådd från alla misstankar måste ju stå i någon aftontidning. Därmed förfaller ju hela anklagelsen; din pjäs måste komma upp igen, och i värsta fall kan du skriva en ny. Lämna Paris på ett år och låt saken glömmas; du som rehabiliterat mänskligheten skall själv bli återupprättad!

MAURICE.

Haha! Mänskligheten! — Haha!

ADOLPHE.

Du har förlorat tron på det goda!

MAURICE.

Ja, om jag någonsin trott! Det var kanske bara en stämning, ett sätt att se, en artighet mot vilddjuren. När jag, som ansågs vara bland de bättre, kan vara så genomusel, hur eländiga ska inte de andra vara då? —

ADOLPHE.

Nu går jag ut och köper alla aftontidningar, så få vi säkert en utgångspunkt för nya betraktelser!

MAURICE vänder sig åt fonden.

Två detektiver! — Det betyder att jag är lössläppt under bevakning för att röja mig själv med oförsiktigt tal!

ADOLPHE.

Det är inga detektiver; det inbillar du dig bara! Jag känner ju igen dem! Går.

MAURICE.

Lämna oss icke ensamma, Adolphe; jag fruktar att Henriette och jag komma till öppna förklaringar.

ADOLPHE.

Var förnuftig, Maurice; och tänk på din framtid. Henriette, sök lugna honom; jag är straxt igen. Går ut.

HENRIETTE.

Maurice, vad tror du nu om vår skuld eller icke skuld?

MAURICE.

Jag har icke dödat; jag har endast pratat bredvid mun, då jag drack. Men det är ditt brott, som går igen, och det har du ympat på mig!

HENRIETTE.

Talar du ur den ton? — Var det icke du som utslungade förbannelsen över ditt barn, som önskade

livet ur det, och ville resa utan avsked. Och var det icke jag som bad dig besöka Marion, och visa dig hos fru Cathérine?

MAURICE.

Jo, du har rätt; förlåt mig! Du var mänskligare än jag; och jag har all skulden. Förlåt mig! Men lika fullt har jag ingen skuld! Vem har bundit detta nät, ur vilket jag aldrig kommer ut? Skyldig och icke skyldig; icke skyldig och skyldig. Jag blir vansinnig av detta! — Se, nu sitter de och lyssnar där borta! — Och ingen kypare bryr sig om att servera oss! Jag skall gå ut och beställa mig en kopp té; önskar du något?

HENRIETTE.

Intet!

MAURICE går ut.

DETEKTIV I fram till Henriette.

Får jag lov att se dina papper!

HENRIETTE.

Dina? Skäms!

DETEKTIV I.

Skäms! Jag skall lära dig kåna!

HENRIETTE.

Var är frågan om?

DETEKTIV I.

Jo, jag har uppsikt över strykande damer, och i går var du här med en herre, i dag med en annan; det kallas för att stryka. Och här serveras icke ensamma damer; alltså ut, och följ mig.

HENRIETTE.

Mitt sällskap kommer straxt igen...

DETEKTIV I.

Skönt sällskap, som icke utgör något skydd för en dam.

HENRIETTE.

O Gud! Min mor, mina syskon! — Vet ni icke att jag är av god familj!

DETEKTIV I.

Den måtte vara fin! För övrigt är du alltför känd genom aftontidningarne. Kom!

HENRIETTE.

Vart? vart skall jag?

DETEKTIV I.

Till byrån naturligtvis att få ett litet kort; ett tillståndsbevis som förpliktar till fri läkarvård!

HENRIETTE.

Å, Herre Jesus Kristus, det är icke allvar!

DETEKTIV I tar Henriette i armen.

Är det inte allvar?

HENRIETTE på knä.

Fräls mig! — Maurice! Hjälp!

DETEKTIV I.

Håll truten! för fan i våld!

MAURICE in, följd av kyparen.

KYPAREN.

Sådana där herrar serveras inte! Betala och gå! Och tag kånan med er.

MAURICE

förkrossad; letar i sin portmonnä.

Henriette, lägg ut för mig och låt oss gå! Jag har icke en sou på mig!

KYPAREN.

Jaså, det är damen som betalar för sin Alphonse! Alphonse! vet du vad det är?

HENRIETTE letar i sin portmonnä.

Min Gud! Jag har inga pengar heller! Kommer då icke Adolphe?

DETEKTIV I.

Ett sådant förbannat patrask! Laga er ut; och lämna något i pant. Sådana där luder bruka ha fingrarna fulla med ringar.

MAURICE.

Kan detta vara möjligt; att vi äro så djupt sjunkna?

HENRIETTE
stryker av sig en ring och lämnar kyparen.

Abbén har rätt: detta är icke människors verk!

MAURICE.

Det är djävulens! — Men om vi gå innan Adolphe kommer, så tror han att vi bedragit honom och smugit bort!

HENRIETTE.

Det vore i stil med resten! — För övrigt gå vi väl i floden nu, icke sant?

MAURICE
räcker Henriette sin hand och de gå ut.

I floden, ja!

AKT IV.

I Luxembourgträdgården. Vid Adam och Evas staty. Det blåser i träden och på marken röras löv, halm och papperslappar.

MAURICE och HENRIETTE sitta på en bänk.

HENRIETTE.

Du vill icke dö?

MAURICE.

Nej, jag törs inte! Jag föreställer mig att jag kommer att frysa nere i graven; med bara ett lakan över mig och litet hyvelspån inunder. För övrigt förefaller det mig som om jag hade något outrättat, men jag vet icke vad det är.

HENRIETTE.

Jag gissar vad det är!

MAURICE.

Säg det!

HENRIETTE.

Det är hämnden! — Du liksom jag misstänker Jeanne och Emile att ha skickat detektiverna på mig i går! En sådan hämnd på en rival kan endast en kvinna uppfinna.

MAURICE.

Alldeles mina tankar! Men vet du att mina misstankar gå ändå längre, och det förefaller mig som om

de sista dagarnes lidanden gjort mig skarpsinnigare. Kan du till exempel förklara varför icke kyparen på Auberge des Adrets och hovmästaren på Paviljongen kallats till förhöret att vittna?

HENRIETTE.

Nu först tänker jag på det; jo, jag vet varför! — De hade intet att vittna, emedan de aldrig lyssnat!

MAURICE.

Men hur kunde kommissarien veta våra ord?

HENRIETTE.

Han visste dem icke, men han räknade ut dem; han gissade, och gissade rätt; han hade kanske haft ett liknande fall förut!

MAURICE.

Eller så här: han såg på oss vad vi sagt! Det finns ju folk, som kunna läsa andras tankar. — Att vi kallat den bedragne Adolphe för åsna fann han helt naturligt, och det lär vara regel, med den nyansen att han brukar kallas idioten; men efter som det var tal om vagnen, triumfvagnen, så låg åsnan närmare. Det är ju enkelt som att finna den fjärde, när man känner tre.

HENRIETTE.

Tänk, att vi låtit lura oss så kapitalt!

MAURICE.

Det är därför, att man tror människor om gott; det har man för det! Men ser du, bakom denna kommissarie, som i parentes måtte vara en ryslig skurk, anar jag någon annan!

HENRIETTE.

Du menar abbén, vilken uppträder som privatdetektiv.

MAURICE.

Ja, det gör jag! Denne man får höra så mångas bikt; och lägg nu märke till detta: att Adolphe själv berättade att han varit i Saint-Germain om morgonen. Vad gjorde han där? Han skvallrade naturligtvis och beklagade sig; och så komponerade prästen ihop sina frågor åt kommissarien!

HENRIETTE.

Säg mig en sak: tror du på Adolphe?

MAURICE.

Jag tror icke på någon människa mer!

HENRIETTE.

Inte en gång på Adolphe?

MAURICE.

Den aldra minst! Hur skall jag kunna lita på en fiende, en man vars älskarinna jag tagit!

HENRIETTE.

Efter du säger det först, skall jag ge dig några detaljer om vår vän. Du hörde att han återlämnade sin första medalj från London. Kan du tänka ut något skäl?

MAURICE.

Nej!

HENRIETTE.

Jo, han känner sig ovärdig, och han har en gång givit ett penitenslöfte att icke mottaga några utmärkelser.

MAURICE.

Är det möjligt! Vad har han gjort då?

HENRIETTE.

Han har begått ett brott, som ej straffas av lagen! Så berättade han mig i förtäckta ordalag!

MAURICE.

Han också! Han, den bäste, idealmänniskan, som aldrig säger ont om någon och alltid förlåter!

HENRIETTE.

Ja, där ser du, att vi icke äro sämre än de andra; och ändå jagas vi som av djävlar natt och dag.

MAURICE.

Även han! Då är mänskligheten icke förtalad! — Men har han varit i stånd att begå ett brott, så kan man ju tro honom om allt! Det var kanske han, som sände polisen på dig i går. När jag nu tänker rätt efter, så var det ju han som smög sig ut ifrån oss, när han fick se oss i tidningen, och han ljög, då han påstod att det icke var poliser! En bedragen älskare kan man tro om vad som helst!

HENRIETTE.

Skulle han kunna vara så gemen? Nej, det är omöjligt! Omöjligt!

MAURICE.

Varför det? Då han är en skurk? — Vad talte ni om i går innan jag kom?

HENRIETTE.

Han talade endast väl om dig.

MAURICE.

Det ljuger du!

HENRIETTE samlar sig; ändrar ton.

Hör du! — Det finns ännu en person, som du icke kastat någon misstanke på, av vad grund vet jag inte! — Har du icke tänkt på fru Cathérines vacklande hållning i denna sak. Sade hon icke slutligen rent ut, att hon trodde dig om vad som helst?

MAURICE.

Jo visst sa hon det; och det visar vad hon är för en person. Ty den, som utan grund kan tänka så illa om andra, den måste vara en ryslig skurk själv!

HENRIETTE fixerar honom.

Tystnad.

HENRIETTE.

Den, som kan tänka så illa om andra, den måste vara en ryslig skurk själv!

MAURICE.

Vad menar du?

HENRIETTE.

Det jag sa.

MAURICE.

Menar du att jag?...

HENRIETTE.

Ja, nu menar jag det! Hör du: råkade du någon annan än Marion vid ditt besök om morgonen!

MAURICE.

Varför frågar du det?

HENRIETTE.

Gissa!

MAURICE.

Efter du tycks veta det: nå väl, jag råkade även Jeanne.

HENRIETTE.

Varför ljög du då för mig?

MAURICE.

Jag ville skona dig.

HENRIETTE.

Och nu vill du jag skall tro den som ljugit för mig! Nej, du, nu tror jag att du begått mordet!

MAURICE.

Vänta nu! Har vi kommit dit, dit mina tankar ville slinka in, men där jag gjorde motstånd i det längsta. — Det är märkvärdigt, att det som ligger för nära ser man sist, och det man icke vill tro, tror man inte. — Säg mig en sak: var var du i går morse sedan vi skildes i skogen?

HENRIETTE orolig.

Hur så?

MAURICE.

Då var du antingen hos Adolphe, men det kunde du inte, ty han var på lektion; eller var du hos — Marion!

HENRIETTE.

Nu är jag övertygad om, att du är mördaren!

MAURICE.

Och jag, att du är mörderskan! Ty du hade ensamt intresset av att barnet kom undan — att stenen röjdes ur vägen, som du så juste uttryckte dig!...

HENRIETTE.

Det var ditt uttryck!

MAURICE.

Och den, som har intresset, har begått brottet.

HENRIETTE.

Maurice! Nu ha vi lupit runt i trampkvarnen och gisslat varandra; låt oss nu vila ett ögonblick, ty eljes komma vi till rena galenskapen.

MAURICE.

Där är du redan!

HENRIETTE.

Tycker du ej det är på tiden att vi skiljas, innan vi göra varandra vansinniga?

MAURICE.

Jo, det tycker jag!

HENRIETTE reser sig.

Farväl då!

Två civilklädda synas i bakgrunden.

HENRIETTE
vänder om, går tillbaka mot Maurice.

Där äro de igen!

MAURICE.

De svarta änglarna, som vilja driva oss ut ur trädgården.

HENRIETTE.

Och fösa oss tillsammans, som om vi skulle smidas ihop.

MAURICE.

Eller som om vi voro dömda att vigas för livet. Ska vi verkligen gifta oss; sätta oss ner i samma bo; kunna stänga dörren för världen och kanske slutligen få frid?

HENRIETTE.

Stänga in oss för att pina ihjäl varandra; låsa in oss med var sitt spöke i hemgift; du torterande mig med Adolphes minne, och jag plågande dig med Jeanne — och Marion.

MAURICE.

Nämn icke Marions namn mer; du vet att hon begraves i dag, i denna stund kanske.

HENRIETTE.

Och du är icke med? Vad betyder det?

MAURICE.

Det betyder, att både Jeanne och polisen ha varnat mig för folkhopens raseri.

HENRIETTE.

Feg också?

MAURICE.

Alla laster! Hur kunde du tycka om mig?

HENRIETTE.

Därför att i förgår var du en annan människa, som var värd att älskas...

MAURICE.

Och nu så djupt sjunken.

HENRIETTE.

Inte så! Men du börjar pynta dig med dåligheter, som icke äro dina!

MAURICE.

Men dina?

HENRIETTE.

Kanske, ty när du skenbart blir sämre, känner jag mig genast litet bättre.

MAURICE.

Det är som att gå och sätta bort vissa sjukdomar.

HENRIETTE.

Och rå har du också blivit!

MAURICE.

Jag märker allt detta själv, och jag kännes icke vid mig sedan den natten i fängelset. De satte in en människa och släppte ut en annan, genom den porten som skiljer oss från samhället. Vet du, att jag känner mig numera som mänsklighetens fiende och jag skulle vilja sätta eld på jorden, torrlägga havet, ty endast i en världsbrand kan min vanära utplånas.

HENRIETTE.

Jag fick ett brev från min mor i dag. Min mor är änka efter en major och har uppfostran, gammaldags begrepp om heder och sådant. Vill du läsa det brevet? Nej, det vill du inte! — Vet du, att jag är biltog! Mitt anständiga umgänge vill ej kännas vid mig; och om jag går ensam, tar polisen mig! Förstår du, att vi måste gifta oss?

MAURICE.

Vi avsky varandra och vi måste ändå gifta oss; det är ju helvetet! Men, Henriette, innan vi knyta våra öden, måste du säga mig din hemlighet, så bli vi mera jämnspelta.

HENRIETTE.

Nåväl, jag skall säga dig den! — Jag hade en väninna som råkade i olycka — du förstår mig. Jag ville hjälpa henne, ty hennes framtid stod på spel; och som jag bar mig klumpigt åt, satte hon livet till!

MAURICE.

Det var obetänksamt, men det var nästan vackert handlat.

HENRIETTE.

Så säger du nu; men nästa gång du blir ond, anklagar du mig.

MAURICE.

Nej, det gör jag icke, men jag kan icke neka att mitt förtroende till dig minskats och att jag fruktar din närhet. Säg mig: älskaren lever och vet om att du var den vållande.

HENRIETTE.

Han var medbrottslig!

MAURICE.

Tänk då, om hans samvete skulle vakna — sådant händer ofta — och om han skulle känna behovet att ange sig; då vore du förlorad.

HENRIETTE.

Jag vet nog av det, och denna ständiga ångest driver mig till att leva i sus och dus, att jag aldrig får tid att vakna till full besinning.

MAURICE.

Och nu vill du att jag skall ha min giftorätt i din ångest; det är för mycket begärt.

HENRIETTE.

Men när jag delade mördaren Maurice's vanära...

MAURICE.

Låt oss sluta...

HENRIETTE.

Nej, det är icke slut ännu, och jag släpper icke taget förrän jag har dig på det klara. Ty du skall icke gå och tro dig vara bättre än jag!

MAURICE.

Du vill strida med mig, alltså? Gott, det skall du få!

HENRIETTE.

På liv och död!

En trumvirvel i fjärran.

MAURICE.

Trädgården skall stängas! — »Förbannad vare marken för din skull, törne och tistel skall hon bära.»

HENRIETTE.

»Och till kvinnan sade Herren...» — — —

EN VAKT i uniform, artigt.

Trädgården skall stängas, mitt herrskap!

*

Crêmeriet. FRU CATHÉRINE vid disken; skriver i en bok. ADOLPHE och HENRIETTE vid ett bord.

ADOLPHE lugnt, vänligt.

När jag för sista gången bedyrar, att jag icke smög mig bort, utan tvärtom trodde att ni svikit mig, så måste det övertyga dig.

HENRIETTE.

Men varför narrade du oss att det icke var poliser?

ADOLPHE.

Jag trodde själv det inga var, och då sade jag det även för att lugna er.

HENRIETTE.

Jag tror dig när du säger det; men du skall nu också tro mig när jag yppar för dig mina hemligaste tankar.

ADOLPHE.

Tala!

HENRIETTE.

Men du får icke komma med ditt vanliga om fantasier och inbillningar.

ADOLPHE.

Du tycks ha anledning att frukta något sådant.

HENRIETTE.

Jag fruktar icke något, men jag känner dig och din klentrogenhet. — Nåväl, men du får icke tala om det för någon — lova mig det!

ADOLPHE.

Jag lovar det!

HENRIETTE.

Jo, kan du tänka dig, fastän det är förskräckligt: jag äger halv bevisning på att Maurice är skyldig, eller åtminstone grundade misstankar...

ADOLPHE.

Vad du säger!

HENRIETTE.

Hör på, får du döma. — När Maurice skildes från mig i skogen, sade han sig vilja se Marion ensam, medan modren var ute. Nu uppdagas efteråt att han råkat modren! Han har således ljugit för mig!

ADOLPHE.

Det sista är möjligt och motivet kan ju vara gott, men hur kan man därav sluta till att han begått mordet?

HENRIETTE.

Förstår du inte det? — Förstår du inte?

ADOLPHE.

Inte ett grand!

HENRIETTE.

Därför att du inte vill! — Men då återstår mig endast angiva honom, så få vi se om han kan konstatera alibi.

ADOLPHE.

Henriette! Låt mig säga dig hela den bittra sanningen. Du, liksom han, är på gränsen — av sinnessjuka. Ni äro gripna av misstänksamhetens demoner och sarga varandra med de till hälften onda samvetena.

Få höra om jag nu gissar rätt: han misstänker också dig för att ha dödat hans barn?

HENRIETTE.

Ja, så vanvettig är han!

ADOLPHE.

Du kallar hans misstankar vanvettiga, men dina egna ej!

HENRIETTE.

Bevisa du först motsatsen, eller att jag misstänker honom orättvist.

ADOLPHE.

Ja, och det är lätt gjort! — Förnyad obduktion har ådagalagt att Marion dött i en känd sjukdom, vars konstiga namn jag glömt.

HENRIETTE.

Är det sant?

ADOLPHE.

Protokollet står tryckt i dagens tidning.

HENRIETTE.

Det tror jag inte på; det kan vara förfalskat.

ADOLPHE.

Henriette! Akta dig, eller har du utan att veta det överskridit gränsen. Akta dig framför allt att utslunga beskyllningar som kunna föra dig i fängelset. Akta dig!

Han lägger handen på hennes huvud.

Du hatar Maurice?

HENRIETTE.

Gränslöst.

ADOLPHE.

När kärlek blir hat, då var kärleken redan ankommen!

HENRIETTE lugnare.

Vad skall jag göra? Tala du, som ensam av alla förstår mig!

ADOLPHE.

Men du vill inte ha några predikningar.

HENRIETTE.

Har du inte annat att bjuda på?

ADOLPHE.

Inte annat. Men de ha hjälpt mig.

HENRIETTE.

Predika då!

ADOLPHE.

Försök att vända ditt hat mot dig själv. Sätt kniven i din egen böld, ty det är där ditt onda sitter!

HENRIETTE.

Förklara dig!

ADOLPHE.

Skiljs först från Maurice, att ni icke får tillfälle odla ert samvete tillsammans. Avbryt din artistbana, som icke var betingad av någon annan kallelse än att komma ut, som det heter, till friheten och glada livet — du ser hur pass glatt det var. Res hem till din mor...

HENRIETTE.

Aldrig!

ADOLPHE.

Någon annorstädes då!

HENRIETTE.

Adolphe, jag antager du vet att jag gissat din hemlighet och att jag vet varför du icke mottog utmärkelsen!

ADOLPHE.

Förmodar du förstod halvkväden visa?

HENRIETTE.

Nåja! — Men hur gjorde du för att få lugn?

ADOLPHE.

Som jag antytt: jag blev medveten om min skuld, fick ånger, beslöt att bättra mig, och inrättade mitt liv som en botgörares.

HENRIETTE.

Hur skall man få ånger, då man saknar samvete som jag? Är ångern en nåd man får liksom tron?

ADOLPHE.

Allt är nåd; men du vet man får den icke utan att den sökes. — Sök!

HENRIETTE tyst.

ADOLPHE.

Men låt icke ansökningstiden gå ut, ty då kan du hårdna och ramla ner i det ohjälpliga.

HENRIETTE efter en tystnad.

Är samvete fruktan för straffet?

ADOLPHE.

Nej, det är vår bättre människas avsky för vår sämres ogärningar.

HENRIETTE.

Då har jag bestämt samvete också?

ADOLPHE.

Visst har du det; men...

HENRIETTE.

Säg Adolphe, är du vad man kallar religiös?

ADOLPHE.

Inte ett spår.

HENRIETTE.

Det är så underligt alltsammans. — Vad är religion för något?

ADOLPHE.

Ja ser du, det vet jag inte! och jag tror ingen kan säga det. Det förefaller mig ibland vara ett straff, ty ingen får religion som icke har ett ont samvete...

HENRIETTE.

Ja, det är ett straff... Nu vet jag vad jag skall göra. Farväl Adolphe!

ADOLPHE.

Du reser?

HENRIETTE.

Ja, jag reser. Dit du sade. — Farväl min vän! Farväl fru Cathérine!

FRU CATHÉRINE.

Ska det bära av så hastigt?

HENRIETTE.

Ja.

ADOLPHE.

Vill du att jag skall följa dig?

HENRIETTE.

Det ska vi inte göra! Jag vill gå ensam, ensam som jag kom hit in, en vårdag, troende mig höra hit, dit jag icke hörde; troende att det fanns något som kallades frihet, som icke finns! Farväl! Går.

FRU CATHÉRINE.

Jag önskade att aldrig denna dam kom igen, och att hon aldrig kommit hit!

ADOLPHE.

Vem vet, om icke hon har haft någon uppgift här? Och i alla fall förtjänar hon medlidande, obegränsat medlidande!

FRU CATHÉRINE.

Det förnekar jag inte, ty det förtjäna vi alla...

ADOLPHE.

Hon har till och med gjort mindre ont än vi...

FRU CATHÉRINE.

Möjligt, men icke troligt.

ADOLPHE.

Alltid är ni sträng, fru Cathérine; säg en sak: har ni aldrig gjort något ont?

FRU CATHÉRINE häpen.

Jo visst, efter som jag är en syndig människa. Men den, som har gått ner sig på svag is, har rättighet och skyldighet säga åt andra: gå inte dit! Och utan att därför behöva anses sträng eller obarmhärtig. Sa jag inte åt herr Maurice med samma damen trädde in: akta er, gå inte dit! Så gick han dit, och så blev han där. Det är som okynniga och självkloka barn, och den som bär sig åt så, han skall ha bas som en olydig pojke!

ADOLPHE.

Har han inte fått bas då?

FRU CATHÉRINE.

Jo, men det tycks inte vara tillräckligt, för han går och beklagar sig ännu.

ADOLPHE.

Det är en mycket populär tolkning på den invecklade frågan.

FRU CATHÉRINE.

Basch, ni går och filosoferar över era dåligheter och medan ni håller på ännu, så har polisen kommit och löst gåtan. Låt mig nu vara i fred och räkna!

ADOLPHE.

Där ha vi Maurice!

FRU CATHÉRINE.

Ja, Gud välsigne honom!

MAURICE

in, upphettad; sätter sig hos Adolphe.

God afton!

FRU CATHÉRINE

nickar och fortsätter räkna.

ADOLPHE.

Hur är det med dig?

MAURICE.

Jo, nu börjar det reda ut sig!

ADOLPHE

lämnar en tidning, som Maurice ej tar emot.

Du har således läst tidningen?

MAURICE.

Nej, jag läser icke tidningar mer; där står bara infamier!

ADOLPHE.

Nå, men så läs den då först...

MAURICE.

Nej, jag vill inte! — Det är bara lögner. Men här skall du få höra ett nytt uppslag. — Kan du gissa vem som har begått mordet?

ADOLPHE.

Ingen! Ingen!

MAURICE.

Vet du var Henriette uppehöll sig den kvart, som barnet var ensamt? — Jo, hon var där! Och det är hon, som har gjort det!

ADOLPHE.

Du är galen, människa!

MAURICE.

Icke jag, men Henriette är galen, ty hon misstänker mig, och hon har hotat med angivelse!

ADOLPHE.

Henriette var nyss här och sade samma ord som du! Ni äro galna båda två, ty det är nu bevisat av ny läkareundersökning, att barnet dött i en känd sjukdom, vars namn jag glömt.

MAURICE.

Det är osant!

ADOLPHE.

Så sa hon också. Men protokollet står tryckt i tidningen.

MAURICE.

Protokollet! Ja, då är det förfalskat!

ADOLPHE.

Det sa hon också. — Ni ha samma sinnessjukdom båda två; men med henne kom jag så långt, att hon insåg sitt vansinne.

MAURICE.

Vart gick hon?

ADOLPHE.

Hon reste långt bort för att börja ett nytt liv.

MAURICE.

Hm, hm! — Var du på begravningen?

ADOLPHE.

Ja, jag var där.

MAURICE.

Nåå?

ADOLPHE.

Jo, Jeanne var resignerad och hade inte ett hårt ord för dig.

MAURICE.

Det var en god kvinna.

ADOLPHE.

Varför övergav du henne, då?

MAURICE.

Jag var galen, övermodig i synnerhet, och så drack vi champagne...

ADOLPHE.

Förstår du nu varför Jeanne grät, när du drack champagne?

MAURICE.

Ja, nu förstår jag! — — — Och därför har jag redan skrivit till henne och bett om förlåtelse. — — — Tror du, att hon förlåter mig?

ADOLPHE.

Det tror jag hon gör, ty hon kan ej hata.

MAURICE.

Tror du att hon förlåter mig riktigt, så att hon skulle vilja återknyta?

ADOLPHE.

Det vet jag däremot inte! Du har ju givit sådana bevis på din trolöshet, att hon svårligen kan anförtro sitt öde åt dig längre!

MAURICE.

Ja, men jag känner att hennes tycke ej slocknat än; jag vet, att hon skall komma igen.

ADOLPHE.

Hur vet du det; hur kan du tro det? Du misstänkte ju henne och hennes hederlige bror för att av hämnd ha skickat polisen att prostituera Henriette.

MAURICE.

Det tror jag inte längre; det vill säga, den där Emile är nog en gök.

FRU CATHÉRINE.

Hör nu, vad säger ni om herr Emile, han är visserligen bara arbetare, men om alla voro så korrekta som han! Där finns inte en skavank, men där finns förstånd och takt!...

EMILE in.

Herr Gérard?

MAURICE.

Det är jag.

EMILE.

Förlåt, men jag hade något att säga enskilt.

MAURICE.

Var så god och tala, vi äro bara vänner här...

ABBÉN in; sätter sig.

EMILE med en blick åt Abbén.

Kanske i alla fall...

MAURICE.

Gör ingenting; abbén är också en vän, fastän vi ha olika meningar.

EMILE.

Herr Gérard vet vem jag är; min syster har endast bett mig lämna detta paket som svar på ert brev.

MAURICE
mottager paketet och öppnar det.

EMILE.

Nu vill jag endast tillägga, då jag ju är liksom målsman för min syster, att jag på hennes och egna vägnar erkänner herr Gérard fri från alla förpliktelser, då det naturliga bandet upphört existera.

MAURICE.

Men ni måste bära agg till mig!

EMILE.

Måste jag? Nej, det förstår jag inte. Däremot skulle det vara mig kärt få en förklaring från er, herr Gérard, här i era vänners närvaro, att ni varken tror mig eller syster om en sådan låghet, att ha skickat polisen på fröken Henriette.

MAURICE.

Jag ber att få återtaga det yttrandet, och erbjuder min ursäkt, om den godkännes.

EMILE.

Den godkännes. Och jag önskar alla en god afton. Går.

ALLA.

God afton.

MAURICE.

Halsduken och handskarne, som Jeanne gav mig till aftonens föreställning, och som jag tillät Henriette kasta i kakelugnen. Vem har snappat opp det? Allt grävs opp, allt går igen! — Och när hon gav mig det på kyrkogården, sa hon att jag skulle vara fin och vacker, så de andra tyckte om mig också. — Själv stannade hon hemma. — Detta kränkte henne för djupt, och med rätta! Jag kan icke vara i hederliga människors sällskap. Å! Har jag gjort detta? Spottat på en gåva av gott hjärta, hånat ett offer till min välfärd. Detta kastade jag bort för — en lagerkrans, som ligger på sopbacken och en byst, som skulle stått på skampålen! — Herr Abbé, nu går jag över till er.

ABBÉN.

Välkommen!

MAURICE.

Säg mig det ord jag behöver.

ABBÉN.

Menar ni, att jag skall motsäga era självförebråelser och upplysa er om, att ni intet ont gjort?

MAURICE.

Säg det rätta ordet!

ABBÉN.

Med ert tillstånd får jag då säga, att jag funnit ert beteende lika avskyvärt som ni själv funnit det.

MAURICE.

Vad skall jag göra, vad skall jag göra för att komma ur detta?

ABBÉN.

Det vet ni lika väl som jag.

MAURICE.

Nej, jag vet blott att jag är förlorad; att mitt liv är förstört, min bana stängd, mitt anseende för evigt förlorat i denna världen.

ABBÉN.

Och därför söker ni en ny existens i en annan bättre värld, som ni nu börjar tro på?

MAURICE.

Så är det.

ABBÉN.

Ni har levat efter köttet, och vill nu leva efter anden! Är ni då säker, att denna världen icke har några lockelser mer för er?

MAURICE.

Inga! Åran ett sken, guld torra löv, kvinnor rusdrycker! — Låt mig gömma mig bakom era vigda murar och glömma denna ohyggliga dröm, som varat i två dygn och räckt två evigheter.

ABBÉN.

Väl! Men här är icke platsen att ingå i närmare spörsmål. Låt oss stämma möte i Saint-Germain denna afton klockan nio! Jag predikar nämligen för Saint-Lazare's penitentiarier och det kan bli ert första steg på botgöringens hårda väg!

MAURICE.

Botgöringen?

ABBÉN.

Ja, ni önskade ju...

MAURICE.

Jo jo!

ABBÉN.

Sedan ha vi vigilier mellan klockan tolv och två!

MAURICE.

Det skall bli härligt!

ABBÉN.

Giv mig er hand! att ni icke ser er tillbaka!

MAURICE reser sig, ger handen.

Här min hand och hela mitt sinne!

PIGAN in från köket.

En telefon till herr Maurice!

MAURICE.

Från vem?

PIGAN.

Från teatern.

MAURICE

vill lös från Abbén, men denne håller fast handen.

ABBÉN till Pigan.

Fråga vad det är om?

PIGAN.

Jo, det frågades om icke herr Maurice kommer på föreställningen i afton.

ABBÉN

till Maurice, som vill slita sig lös.

Nej, jag släpper icke!

MAURICE.

Vad är det för en föreställning?

ADOLPHE.

Varför vill du icke läsa tidningen?

FRU CATHÉRINE och ABBÉN.

Han har inte läst tidningen!

MAURICE.

Det är bara lögner och förtal. Till Pigan. Svara teatern, att jag är upptagen i afton; jag ska gå i kyrkan!

PIGAN går ut i köket.

ADOLPHE.

Efter du inte vill läsa tidningen, skall jag säga dig, att teatern upptagit din pjäs sedan du blivit rehabiliterad, och att dina litterära vänner ha arrangerat en hyllning åt dig för öppen ridå denna afton, en hyllning åt din obestridliga talang.

MAURICE.

Det är inte sant.

ALLA.

Det är sant.

MAURICE efter en tystnad.

Det hade jag icke förtjänt.

ABBÉN.

Bra.

ADOLPHE.

Än vidare, Maurice!

MAURICE
med ansiktet dolt i händerna.

Vidare!

FRU CATHÉRINE.

Hundra tusen francs! Ser han att de kom igen, nu! Och villan utanför staden! Allt kommer igen, utom fröken Henriette!

ABBÉN ler.

Fru Cathérine ska ta den här saken lite allvarligare!

FRU CATHÉRINE.

Nej, vet ni, jag kan inte, jag kan inte hålla mig allvarsam.

Gapskrattar i näsduken.

ADOLPHE.

Du, Maurice, det är klockan åtta på teatern!

ABBÉN.

Men det är klockan nio i kyrkan!

ADOLPHE.

Maurice!

FRU CATHÉRINE.

Herr Maurice; få vi höra slutet nu!

MAURICE
lägger huvet på bordet och armarne omkring.

ADOLPHE.

Lös honom, herr Abbé!

ABBÉN.

Neej! Jag varken löser eller binder, det skall han göra själv!

MAURICE reser sig.

Nåväl, jag går med abbén.

ABBÉN.

Nej, min unge vän; jag har intet att ge er annat än de skrupenser, som ni kan ge er själv! Och ni har skyldigheter mot er själv och ert goda rykte. Att ni kommit ifrån denna saken så fort, är för mig ett tecken att ni lidit ut ert pensum så intensivt som om det varit evigheter. Och när Försynen givit er absolution, så har jag intet att tillägga.

MAURICE.

Varför straffades jag så hårt, då jag var oskyldig?

ABBÉN.

Hårt? Två dygn bara! Och oskyldig var ni icke, ty våra tankar, ord, begär äro också ansvariga, och ni mördade i tankarne, då er onda vilja önskade livet ur ert barn.

MAURICE.

Ni har rätt. — Men mitt beslut är fast; i afton möter jag er i kyrkan för att göra upp detta med mig själv — men i morgon går jag på teatern.

FRU CATHÉRINE.

Bra löst, herr Maurice!

ADOLPHE.

Ja, det var lösningen. Ouff!

ABBÉN.

Ja, det var det!

ANMÄRKNINGAR TILL TRETTIONDE DELEN.

VID HÖGRE RÄTT.

Vid högre rätt, Två dramer, utkom första gången 1899 på C. och E. Gernandts förlagsaktiebolag. En andra upplaga ingick i Samlade dramatiska arbeten I: 3, Hugo Gebers förlag 1904.

Advent är här tryckt efter första upplagan med iakttagande av Strindbergs egna ändringar i andra upplagan och med rättelser enligt manuskriptet av tryckfel i tidigare upplagor. Originalhandskriften till Advent äges av bokförläggaren Karl Börjesson. Originalhandskriften till Brott och brott tillhör borgmästaren Arvid Ulrich, men har ej varit tillgänglig för denna upplaga. Texten till Brott och brott är tryckt efter första upplagan med iakttagande av Strindbergs korrekturändringar för den andra; enstaka tryckfel i tidigare upplagor, dels av typisk art, dels antagligen beroende på felskrivning av författaren, ha aviägsnats.

Brott och brott har uppförts på K. dramatiska teatern 26 febr. 1900—11 mars 1906 42 gånger. Sedermera har stycket gått på Intima teatern 20 gånger från 25 sept. 1908 till 9 maj 1909.

Brev från Strindberg till Gustaf af Geijerstam om Advent och Brott och brott.

Advent författade Strindberg i Lund senhösten 1898. 24 nov. 1898 skriver han till G. af Geijerstam, syftande på detta stycke: "Du har redan slutat ditt Sagospel [Storklas och Lillklas. Utg. anm.]; jag började mitt i går! Får jag råd skall jag ej ha det färdigt förrän till maj!" 4 dec. nämner han det i förbigående med följande ord: "Jag skriver nu på mitt nya Swedenborgsdrama (Ett mysterium), som blir en Sagospelstragedi med mystik." 14 dec. skriver han: "Det kan hända att jag i nästa vecka kommer stickande upp till Stockholm medförande mitt Mysterium eller religiösa Sagospel." Någon Stockholmsresa blev dock ej av. En av dagarna före jul avsänder han det färdigskrivna dramat med ett odaterat brev av följande lydelse:

"Härmed Mysteriet i Swedenborgs anda!

Aldrig var jag så oviss som nu om jag lyckats eller missat. Anar ej om det är bra eller uselt.

Säg mig rent ut!

Och så: till Ranft! med den innan den kopieras!

Men nu ser du att överproduktion inträtt! Hur skall det botas? Vi skrinlägga det! och ingen tidningsnotis!

Min resa? Jag tror ej jag får lov! Fruktar 'gentagelsen' av så mycket ledsamt förflutet, att jag föredrar ensamheten! Få se dock!

I alla fall! Läs Adventet straxt; och giv mig *ett* ord per telegraf är du snäll, som så: Approbatur, Cum laude, Non sine, eller sådant. Ett ord bara! Men inga vänskapsomdömen. Kritik Sire!

I alla fall: God jul! åt dig och de dina!"

Geijerstam avsände ett telegram, vars mening, antagligen på grund av någon felskrivning, ej uppfattades av Strindberg, att döma av detta brev 29 dec. (anfört i sin helhet).

"Ännu är jag okunnig om din innersta mening rörande min nya pjäs såsom dramatiserat arbete, frånsett idéerna, som ju väl ej delas av dig.

Ditt telegram var nämligen dunkelt: stod 7 hälsningar! (sju?)

*

Nu har jag bundit mig vid Lund igen till juni 1899!

Känner det som om jag aldrig skulle få komma härifrån.

Börjar i morgon nytt dramatiskt arbete [Brott och brott. Utg. anm.].

Och väntar ett brev från dig om Advent och vad som med detsamma bör göras. (Ligga och sedan utföras mera?)"

Ännu 2 jan. 1899 har Strindberg ej fått höra något närmare från Geijerstam om pjäsen och visar sig på ett kortbrevsmeddelande orolig för hans omdöme. 3 jan. får han emellertid ett brev, vari Geijerstam tydligen uttalat sig i hög grad erkännande om pjäsen. Han skriver samma dag följande brev (anfört i sin helhet):

"Jag sitter ännu häpen efter ditt brev och frågar mig: har jag verkligen skrivit något bra, och så bra som Du säger? En misstanke hade jag visserligen då och då; men ensamhetens nedtryckande fasor berövade mig modet att hoppas!

Nu svar, på måfå, på dina frågor. Advent: varför? Jo jag ställde mig som Du ser på rent kristen barnslig grund, och fick fram Jesusbarnet (Du kallar honom orätt Ängeln) som försoningsoffret. Den Ende som kan göra allt vårt onda ogjort, vilket vi ej kunna själva med aldrig så

mycket ånger och penitens. (Tanken är din Bror Emanuels! och hedrar honom!)

Detta har jag accentuerat i Jesusbarnets replik — 'Skyll på mig!' Advent är även det glada budskapets ankomst att det onda genom Kristi nedstigande till 'helvetet' blev tvingat tjäna det goda och att Den Onde (legio) endast är Esprit correcteur (Swedenborgs tanke!) icke ond princip, varigenom dualismen 'ont och gott' häves. Advent är i sista Julaftonscenen i Helvetet förklarad som hoppet om eller nyheten att straffen ej äro eviga!

Lagmannen och Lagmanskan äro stora förbrytare, som tro sig kunna köpa 'himmelriket' och visa inbillningens oändliga förmåga narra människan tro sig vara rättfärdig. Denna inbillning är en strafform (enligt Swedenborg) varigenom människan hålles kvar i obotfärdigheten för att lida osällheten.

Med ett ord: Det Ondas, Den Ondes och De Ondas problem löst (?) från monistisk synpunkt.

Dina nya namnförslag synas mig för abstrakta! Om Du tar bort det nuvarande omslaget om manuskriptet får Du se en första annan titel! Se på den!

Låt gärna Stenhammar läsa, men jag gör ingen operatext! Entre-akter och musik ledsagande min prosa, samt slutsångerna, gärna! Vill han ha visor, får han säga var!

*

Du är trist Du också! Vad är det? Nytt eller gammalt? Min julafton tillbragte jag ensam på mitt rum med en kanna mjölk, och utan bitterhet, men med tacksamhet mediterande alla de sköna julaftnar Försynen skänkt mig! Jag har dock haft det bästa med egna barn kring egen julgran. Många ha aldrig fått det! Pretentionerna minskas med åren, min vän!

*

Till Stockholm ville jag och vill icke! Det är för tungt! Det förflutnas tittskåp! är hemskt. Än en gång! Tack för detta år som gått och hav lycka i dina företag."

7 jan. skriver han vidare om pjäsen i detta brev (anfört i sin helhet):

"Nu komma de ömma tonerna, nyårsmusiken från skrikande ungar som begära pängar.

Om vi för att abordera saken direkt skulle, denna gång, med reducerade illusioner, värdera 'Advent' till 500 kr. hos Gernandt, så ber jag att få 250 kronor straxt sända till

Karin Strindberg
7 Gräsviksgatan
Hälsingfors

så få de andra 250 kr. stå inne till nya skrik avhöras, från mig eller från barnen. Dock bör Gernandts veta att jag eventuellt vill lägga på pjäsen här och där, eventuellt. Tycker Du att den är tunn? Önskar man mera? inne i den?

*

Advent är namnet, även därför att det betyder ankomsten av det vi väntat så länge, det nya-nya, som är det evigt gamla i en högre form. Alltså låtom oss bliva därvid. Men har Du tid, så läs om den, och tag parenteserna med, så ser Du bland annat vem 'Ängelen' är.

Varför man icke straxt får pjäsen klar är ett kompositionsknep. Förr talade jag om i början allt, nu sparar jag hemligheterna och uppehåller därmed intresset alltigenom samt ger en surprise i femte akten.

Du minns kanske att mina 1:a akter förr voro berömda. Det var felet, ty jag var för het och brassade på i början så att allt krut var bortskjutet i tredje akten redan.

*

Men tror Du ej Molander och Hillberg förstå pjäsen? Är det skäl sätta bort ett år eller par med illusioner på operan?

Frid alltså! — Och pängar åt barnen!"

Planen att sammanföra Advent och Brott och brott framställes första gången på ett brevkort 17 febr.: "Beräkna i samma band den pjäs jag snart slutar."

24 febr. avsänder han den nya pjäsen och skriver samtidigt.

"Härmed avgår nu en ny pjäs, om vars valör jag i likheten med Starkodder icke vet något, annat än att 'det är teater', och psykologi!

Nu har jag velat behandla Den Onda Viljans problem och de onda tankarnes ansvar samt individens självbestraffningsrätt.

Därför har jag flera namn på förslag och ber dig välja, men välja rätt!

Vid Högre Rätt
eller
Brott och Brott.

Men är det icke klokare kachera trådarne och låta pjäsen gälla vad den är: En händelse som icke är människors verk?

Ja, kanske! isynnerhet som flera problem korsa varann i pjäsen.

*

Nu trycka vi ju den ihop med Advent!

— — —

Önskvärt vore att pjäserna kommo ur trycket så tidigt på våren att någon av dem kunde antagas på våren och sålunda nästa höstsäsong ej förloras för mig!

— — —

Gör ingen notis om pjäsen, den nya. Men, om tid är, Ranft lukta på den!"

I ett odaterat brev, som emellertid är skrivet 3 mars (i brevet omnämnes att "i går" var "Ernsts namnsdag"; denna namnsdag är 2 mars) bestämmer Strindberg volymens titelfråga och besvarar en anmärkning av Geijerstam rörande Brott och brott.

"Ja vad titeln angår! Vet inte men tror en övertitel vore bra! Låt gå då: Vid högre rätt och sedan inuti Advent och Brott och brott. (Denna senare titel vore då att betrakta som en ellips av satsen: Det finns ju brott, och brott.)

Din anmärkning om detektivernas häftiga ingripande, ja, jag är alltför benägen att upptaga andras kritik sedan jag på ett outransakligt sätt förlorat min egen. Men — denna gång — Detektivernas inträde observeras ju! och anmärkes. Åskslagen komma ju slag i släng: tidningen med 'Mördaren Maurice och hans älskarinna' bereder. Ordet luder håller jag inte på: kåna (med å) eller slinka kan vara nog!"

Emellertid framgår av följande brev att Strindberg även tänkt sig en annan titel på Brott och brott, nämligen Rus; vare sig nu denna titel var den ursprungliga eller förslag därom framställts i något förkommet brev mellan 2 och 12 mars. Det senare datum begär han nämligen "avskrift av Rus, nu!" I brev av 22 mars går skådespelet fortfarande under denna titel. Det framgår av brevet att stycket inlämnats till Albert Ranft, som synes haft invändningar att framställa mot det:

"Ja, Ranft och Rus! Slutet behagar inte därför att det är hederligt (= moraliskt) och därför att kvinnan icke får stuka mannen. För tio år sedan refuserades mina pjäser emedan de voro omoraliska fastän de icke voro det. Är det mitt fel?

Sista akten är Swedenborgsk med helvetet déjà på

jorden, och hjälten, intrigmakaren i pjäsen är den osynlige. Begriper — — R. det? Nej!

Och så anar jag han vill stryka prostitutionsscenen, som jag legat och lusat med i tio år! Kvinnans värdighet, förstås!

— — —

Jag är vredsk, och tänkte bli det på mig själv, men kan ingen anledning finna, denna gång! Men skall försöka en gång till!"

Vid högre rätt utkom våren 1899.

ADVENT.

Originalmanuskriptet till Advent, som ställts till utgivarens förfogande av hr Karl Börjesson, är en handskrift i stor kvart (Lessebopapper) avdelad i tio lägg med 240 paginerade sidor.

På första läggets titelblad har Strindberg skrivit titeln Advent. En barnpjäs av August Strindberg. Begynnelsebokstaven i Advent är textad med grön tusch, de övriga bokstäverna med röd; begynnelsebokstäverna E och B i En Barnpjäs äro textade med blå tusch. Begynnelsebokstäverna i personförteckningens namn äro fyllda med grön tusch och P i personförteckningens rubrik med röd. A i aktrubrikerna är textad med röd tusch och de romerska siffrorna med grön.

Texten är skriven inom färgade ramar på bladens bägge sidor. Ändringarna i handskriften äro fåtaliga.

På respektive blads ytterkanter har Strindberg med rött lack fastklistrat lappar av enklare gult papper, där han skrivit anvisningar på akter och tablåer: 5 akter och 11 tablåer.

—' skådespelet finnas två pärmar inlagda i pappers-

omslag på vilkas framsidor Strindberg skrivit tvenne varierande titlar. På det ena papperet har han textat: ”Mausolén. Mysterium av August Strindberg.” Versalen M är här särdeles vackert illuminerad. Själva bokstaven är målad i guld och innefattar ett i vitt målat kapell med rött tak, blå himmel över och gröna träd omkring. De övriga bokstäverna i Mausolén äro textade i svart med röda kanter. Mysterium är skrivet med röd tusch och författarnamnet med blå tusch. Titeln är omgiven av en med röd tusch skriven ram, kring vars vänstra och övre sida en grön bladranka slingrar sig. Titeln på den andra omslagssidan blev den definitiva: ”Advent. Ett mysterium.” Versalen A är skriven med röd tusch och ordets övriga bokstäver med svart tusch. Ett mysterium är skrivet med grön tusch. Kring titeln är upplinjerad en ram ritad med röd tusch.

Tryckfel eller tryckeriändringar i föregående uppl.

Sid. 7, (petit-)rad. 2—3: liten tegelbyggnad med dörr- [= dörröppning. Utg: s anm.] och fönsteröppning. Så hskr. Uppl. 1—2: — — med d ö r r och fönsteröppning.

Sid. 10, rad 16: ä. Så hskr. Uppl. 1—2: ä r.

Sid. 14, rad 11: Vad var det? Så hskr. och uppl. 2. Uppl. 1: V a r var det?

Sid. 15, rad 18—Sid. 16, rad 3: straxt före döden har deras [bovarnes] samvete vaknat, och jag har även hört berättas om brottslingar, vilkas samvete först vaknat efter döden. Uppl. 1—2: — — h a deras samvete vaknat etc. Så även hskr. Strindberg har antagligen först tänkt skriva: ha deras samv e t e n vaknat — — brottslingar vilkas samv e t e n; men sedan har han ändrat sig, varvid dock hjälpverbets pluralform omärkt fått kvarstå.

Sid. 16, rad 11: Hör du, min gosse, jag finner det etc. Så hskr. Uppl. 1—2 ha punkt efter ”gosse” samt ny mening från och med ”jag”.

Sid. 18, rad 8: det samma. Så hskr. Uppl. 1—2 (i ett ord): detsamma.

Sid. 19, rad 17: Jo visst är han [solen] nere? Så hskr. Uppl. 1—2 ha "hon" i stället för "han" om solen. Så ock sid. 27, rad 18, sid. 28, rad. 1, 4, 6, 7 och 8 samt sid. 40, rad 10. Däremot ha även uppl. 1—2 sid. 50, rad. 5—9, behållit "han" och "honom" om solen enligt hskr.: ERIK: Thyra får inte trampa på solen, det är synd! THYRA: Nej, jag trampar inte på honom med flit, jag vill bara ha honom hos mig; se nu har jag honom i famnen, och nu klappar jag honom... Nej, se han kysser mig på mun!

Sid. 20, rad 23: vad händer så? Så hskr. Uppl. 1—2: Vad händer då? Vanligt läsfel.

Sid. 23, rad. 11—12: Hur har ni kommit på den tanken att bygga er gravhus där galgbacken varit? Så hskr. Uppl. 1—2: — — att bygga ert gravhus där galgbacken varit?

Sid. 24, rad. 11—12: [Franciskanern till Lagmannen] ensam och vänlös skall du gå. Så hskr. Uppl. 1—2: ensam och värnlös skall du gå. Läsfel. Märk Lagmannens ord till Grannen, sid. 13, rad. 1—2: folket har sina egna tankar om den, som går ensam och vänlös som ni. Läsfel.

Sid. 26, rad. 16—17: Ack, jag ville tåla allt bara hon vore snäll mot mina barn! Så hskr. Uppl. 1—2: Och jag ville etc. Läsfel.

Sid. 27, rad 15: där komma barnen. Så hskr. Uppl. 1—2: där kommer barnen. Läsfel.

Sid. 30, rad 4: det jag hört och sett, det är full bevisning. Så hskr. Uppl. 1: det har jag hört och sett, det är full bevisning. Uppl. 2: det jag har hört etc.

— rad 8: Heldre. Så hskr. och uppl. 1. Uppl. 2: Hellre.

Sid. 37, rad 4: opp. Så hskr. Uppl. 1—2: upp. Så ock sid. 68, rad 9 samt sid. 75, (petit-)rad 4. På övriga ställen hskr:s skrivart "opp" eller "upp" följd även i uppl. 1.

Sid. 37, rad 6: Nå barnen! Utropstecken i hskr. och uppl. 1. I uppl. 2 frågetecken.

Sid. 38, rad. 7—9: GRANNEN till Amalia: — — Han tror ju inte vad man säger! Går. AMALIA: Här förmå vi intet! Så hskr. Uppl. 1—2 ha felaktigt scenanvisningen "går" efter AMALIA: — — vad man säger! AMALIA går: Här förmå vi intet! Felet uppkommet därigenom att Strindberg inskrivit "går" under Grannens replik och nästan bredvid AMALIA. Grannen uppträder ej mer i denna scen, men Amalia deltar i dialogen till och med sid. 41, rad 2, då hon "går" enligt uppl. 1—2 och hskr.

Sid. 38, rad 10: Amalia! Har du sett etc. Så hskr. Uppl. 1—2 ha kolon i stället för utropstecken. Vanligt läsfel; jfr närmast följande interpunktionsfel.

— rad 13: Jag såg på dina ögon att du visste det! Utropstecken enligt hskr. Uppl. 1—2 ha kolon.

— rad 18: Alldeles riktigt! Utropstecken enligt hskr. och uppl. 2. Uppl. 1 har semikolon.

Sid. 39, rad 2: Tolv! Utropstecken enligt hskr. och uppl. 2. Uppl. 1 har kolon.

Sid. 47, rad 9: E n är Den Ende. Spärrningen av "En" enligt hskr:s anvisning, ej iakttagen i uppl. 1—2.

Sid. 49, rad 7: Då ska jag inte säga så mera! Utropstecken enligt hskr. Uppl. 1 har punkt. Från och med denna sida är även i fortsättningen ett flertal utropstecken insatta enligt hskr. där uppl. 1 har punkt utan att här särskilt anmärkas. Intill denna sida har sättaren till uppl. 1 sökt följa Strindbergs interpunktering men sedermera på en mångfald ställen satt punkt i st. f. utropstecken godtyckligt.

Sid. 53, rad. 5—6: gör som han — du vet! — säger. Så hskr. I uppl. 1—2 är det sista tankstrecket uteglömt.

Sid. 55, rad 11: De tre punkterna vid meningens slut insatta enligt hskr. Uppl. 1—2 ha endast en punkt.

Sid. 57, (petit-)rad. 24—25: ERIK och THYRA in hållande LEK-KAMRATEN i hand. Så hskr. Uppl. 1—2: — — i hand e n.

Sid. 61, rad 14: förtjänat? Så hskr. Uppl. 1 har trasig rad: förtjen [resten bortfallen]. Uppl. 2: förtjä n t?

Sid. 63, rad 7: så slipper vi bannor! Så hskr. Uppl. 1—2: så slipper n i bannor! Jfr Lekkamratens replik rad 4 samma sida: kan jag inte få ta stryk för mina vänner?

— rad 8: ska. Så hskr. Uppl. 1—2: skall. Jfr sid. 65, rad 7 och följande: "ska" även i uppl. 1—2 enligt hskr.

Sid. 67, rad 7: Eljes. Så hskr. Uppl. 1—2: Elje s t.

Sid. 68, (petit-)rad 3: LAGMANSKAN in. Så hskr. I uppl. 1—2 är scenanvisningen "in" uteglömd.

Sid. 70, rad 8: De tre punkterna vid meningens slut insatta enligt hskr. Uppl. 1—2 ha endast en punkt.

Sid. 71, (petit-)rad. 16—17: alla figurerna hava ett tycke av dödsmask. Så hskr. Uppl. 1—2: alla figurerna hava ett s t y c k e av dödsmask. Läsfel.

Sid. 73, rad 18: Det är: att du etc. Kolon, insatt efter "är" enligt hskr., saknas i uppl. 1—2.

— (petit-)rad 21: LAGMANSKAN in: samma åldriga otympliga figur men sminkad. Så hskr. Uppl. 1—2 ha "i" i stället för kolon efter "in" (läsfel): LAGMANSKAN in i samma åldriga otympliga figur etc.

Sid. 76, (petit-)rad 6: CEREMONIMÄSTAREN till Prinsen. Så hskr. I uppl. 1—2 är scenanvisningen "till Prinsen" uteglömd.

Sid. 77, (petit-)rad 2: Går mot tronen. Så hskr. Uppl. 1—2: e m o t.

— rad 7: varann. Så hskr. Uppl. 1—2: var a n d r a.

— rad. 9—10: jag frågade varför de sju systrarne inte vill dansa. Så hskr. Uppl. 1—2: jag frågade varför de sju systrarne inte v i l l e dansa.

— rad 17: käringdjävel! Så hskr. Uppl. 1—2: käringdjä v u l!

Sid. 78, (petit-)rad. 5 och 9: huvet. Så hskr. Uppl. 1—2: huv u d e t.

Sid. 79, rad. 7—8: Har man ljugit för mig? Så hskr. Uppl. 1—2: Har man lju g i för mig?

Sid. 80, rad. 13—14: jag skall återvinna mitt barns kärlek och de förböner, som jag behöver. Så hskr. och uppl. 2. I uppl. 1 är "de" överhoppat: — — mitt barns kärlek och förböner etc.

Sid. 82, rad 2: efter som. Så hskr. Uppl. 1—2 (i ett ord): eftersom.

— (petit-)rad 16: stolarne. E-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1—2 ha a-ändelse.

Sid. 83, rad 4: Skramla ni! Utropstecken enligt hskr. Uppl. 1—2 ha semikolon.

Sid. 85, rad 6: den halshuggne. Så hskr. Uppl. 1—2: den halshugg n a.

Sid. 86, rad 12: Nåväl: denna kvinna. Så hskr. Uppl. 1—2: Nåväl! Denna kvinna.

Sid. 87, rad. 11—12: som om endast goda råd gått över dess läppar... Tre punkter enligt hskr. Uppl. 1—2 ha endast en punkt.

Sid. 88, (petit-)rad. 6—7: Han tar Lagmanskans porträtt och löser ramen; en akvarall av Modren synes. Semikolon efter "ramen" enligt hskr. Uppl. 1—2 ha utropstecken.

Sid. 89, rad 16: julafton är när! O vilken jul etc. Utropstecken enligt hskr. och uppl. 2. Uppl. 1: julafton är när; O vilken etc.

Sid. 91, (petit-)rad 13: mumlar, med knutna nävar. Punkt enligt hskr. Uppl. 1—2 ha kolon.

Sid. 93, rad. 15—16: Och så bultar det igen i taket, oupphörligt, oupphörligt... Så hskr. I uppl. 1—2 är "oupphörligt" ej upprepat: Och så bultar det igen i taket, oupphörligt... (Lik.)

Sid. 94, rad. 3—5: PRINSEN: Det är guden Pan. LAGMANNEN: Fan? PRINSEN: Densamme! Alldeles densamme! Så hskr. och uppl. 1. Uppl. 2 låter Lagmannen fråga: Pan?, varigenom följande repliks mening går förlorad.

Sid. 97, rad 16: Jaså; det är den odågan! Semikolon efter "Jaså" enligt hskr. Uppl. 1—2 ha kolon.

Sid. 98, rad 10: Hur länge! Utropstecken enligt hskr. Uppl. 1—2 ha frågetecken.

Sid. 99, rad. 14—15: alla befinnas för lätta! Utropstecken enligt hskr. Uppl. 1—2 ha frågetecken.

Sid. 100, rad 11: litet. Så hskr. Uppl. 1—2: lite

— rad 15: gamla menedare. Så hskr. Uppl. 1—2: gamle menedare.

Sid. 102, rad 11: Alla begären vakna; etc. Semikolon enligt hskr. Uppl. 1—2 ha kolon.

— rad 20: Med socker på! Utropstecken enligt hskr. Uppl. 1—2 ha frågetecken.

Sid. 103, rad 5: Jo, jag skall säga't. Det börjar med ... s. Så hskr. I uppl. 1 och 2 "s" överhoppat. Jfr Prinsens nästa replik, samma sida, rad 8: Andra bokstaven är v!

Sid. 105, rad 10: mänskorna. Så hskr. Uppl. 1—2: människorna.

Sid. 106, rad 1: Ser du: det etc. Kolon enligt hskr. Uppl. 1—2 ha semikolon.

— rad 3: Men: fortsättningen är lång och svår! Så hskr. I uppl. 1—2 är kolon efter "Men" uteglömt.

— rad 9: Nåväl: etc. Kolon enligt hskr. Uppl. 1—2 ha semikolon.

— rad. 13—14: Men stig nu upp; här skall firas jul. Så hskr. Uppl. 1—2 ha utropstecken i stället för semikolon.

— rad 17: härnerifrån. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): här nerifrån.

Ändringar av Strindberg i korrektur till uppl. 1.

Sid. 6. Sceneriet. — — Akt V: Förmaket; »Väntsalen». Hskr.: Sceneriet i sju dekorationer och elva tablåer. — — Akt V: Förmaket; »Väntsalen»; Förmaket. [Angående den elfte tablåns borttagande se anm. till sid. 107.]

Sid. 13, rad. 4—5: Jag har icke en vän; och det ser alltid illa ut. Hskr. interpunkterar: Jag har icke en vän! och det ser alltid illa ut.

Sid. 26, rad 9: inte. Hskr.: icke. Antagligen ändring av Strindberg för att undvika tautofoni: "icke" i följande replik. Likaså sid. 29, rad 3, där utbyte av "inte" i hskr. till "icke" i uppl. 1 kan ha skett med hänsyn till "inte" samma sid. rad 1. Givetvis kan även tryckeriändring föreligga.

Sid. 43, rad 3: Vad är det? Vem är där? Hskr.: — — Vem är d e t?

Sid. 44, rad 4: Du menar att det sitter ett porträtt av h e n n e bakom ditt? "Henne" ej understruket i hskr. Dessutom har hskr. utropstecken i st. f. frågetecken.

Sid. 45, (petit-)rad. 5—6: LAGMANSKAN sätter sig förskrämd vid bordet, tar harpan och spelar. Hskr.: LAGMANSKAN sätter sig förskrämd vid bordet o c h tar harpan och spelar.

Sid. 53, rad 2: de komma nog igen när de bli hungriga. Hskr.: de komm e r etc. Då -er här är tydligt skrivet, kan felläsning knappt ha förekommit; antagligen ändring av Strindberg.

— rad. 11—12: Det vart ju krig också. Hskr.: Det vart ju krig också å r e t d ä r p å!

Sid. 62, rad 3 och sid. 69, rad 7 har hskr.:s "icke" utbytts till "inte" i uppl. 1.

Sid. 70, (petit-)rad. 22—23: de synas stämma sina instrument, som ej ge någon ton. Hskr.: de synas stämma sina s t u m m a instrument, som ej ge någon ton.

Sid. 71, (petit-)rad. 8—9: Han är trist och synes lida av sin roll. Hskr.: — — av sin s t ä l l n i n g.

Sid. 73, rad 3: när slutligen kvinnan gav dig sin gunst. Hskr.: o c h när slutligen etc. [Se även "Här iakttagna ändringar i uppl. 2", anm. till sid. 72, rad. 20—21.]

Sid. 75, rad 10: Menar hon liklukt? Hskr. har tre punkter i st. f. frågetecken.

Sid. 76, rad 9 (Scenanvisningen): Eftertänksam. Hskr.: Eftertänksamt.

Sid. 77, rad 14: prinsen måste leda mig...! Hskr.: prinsen ska leda mig...! Prinsen svar är: Måste jag det?

Sid. 86, (petit-)rad 3: armstakar etc. "Etc." saknas i hskr., som i stället har ett par raders tomrum.

Sid. 89, rad. 12—13: det är vänligt av dig att fråga efter honom, innan du frågar efter din Adolf. Hskr.: — — att frågar efter honom innan etc; "du" uteglömt i hskr.; men ändringen torde vara gjord med hänsyn till den eljes uppkommande tautofonien.

Sid. 92, (petit-)rad 26: I fonden en stor våg, där nykomna vägas. Denna scenanvisning saknas i hskr.

Sid. 94, (petit-)rad 12: DEN ANDRE. Hskr. har här och i fortsättningen a-ändelse, förut e-ändelse.

Sid. 96, (petit-)rad. 19—20: På bergväggen synes i ljusbild: Hemmet med Adolf, Amalia, Erik, Thyra kring julgranen; i fonden Lek-kamraten. Denna scenanvisning saknas i hskr.

Sid. 98, rad 17: Piskar man kläder därute. Så även hskr. ursprungligen. Därefter detta struket med bläck och överskrivet: Tröskar man därute.

Sid. 99, rad. 1—2: extra förplägning över lag med käppen. Så även hskr. ursprungligen. Därefter "med käppen" struket med bläck.

Sid. 101, rad 24: fast. Hskr.: fastän.

Sid. 102, rad. 16—17: jag skulle vilja. Hskr.: jag skulle ville. (Felskrivning.)

Sid. 107. Efter det nuvarande slutet har hskr. följande scen, på sceneriförteckningen och i marginalen betecknad som Tablå 11:

Scenen mörknar, och allt och alla försvinna; under mörkret ombildas scenen till Lagmannens rum i 2:a akten ehuru berövat alla de saker, som utdelades vid auktionen.

Det är fortfarande mörkt på scenen. I mörkret höras två barnröster, Eriks och Thyras.

ERIK.

Thyra! Är Thyra där?

THYRA.

Här är jag!

ERIK.

Här! Var är här?

THYRA.

Här, vet ja' ju!

ERIK.

Där!

THYRA.

Här!

ERIK.

Där!

THYRA.

O, det är så mörkt! — — — Vet Erik varför det är så mörkt?

ERIK.

Det är för att det är julafton och att de håller på att klä julgran därinne!

THYRA.

Inte kan det vara mörkt för att de klär julgran!

ERIK.

Thyra är så dum, det är inte mörkt därför, utan därför att ... tyst! nu kommer ljus!

En ljusstråle faller in från höger; barnen ställa sig i ljuset.

Se ljuset, det snälla ljuset ...

THYRA.

Nu ska jag kyssa ljuset för det var snällt och kom igen.

Låtsas kyssa ljusstrålen.

ERIK.

Och jag med!

Dörren till höger slås upp; fullt ljus; AMALIA ut, omfamnar och kysser barnen.

AMALIA.

Och jag med, lilla ljusstråle!

ADOLF

ut; bärande den tända julgranen, som han ställer på bordet, vilket är belagt med gåvor.

Och jag med! — — —

AMALIA.

Säg barnen hur det är!

ADOLF.

Jo, små barn, det har varit ett dåligt år och ett sorgligt; därför har vi icke haft råd att köpa några julklappar, i synnerhet som vi ha så många fattiga att bespisa! Vad säger ni om det?

ERIK.

Vi ha fått den bästa julklappen redan!

ADOLF.

Vad är det?

ERIK.

Det är du, far!

ADOLF.

Å, så artigt!

THYRA.

Men det är sanning!

AMALIA.

Vem har lärt barnen säga så vackert? Var det den lilla lek-kamraten?

THYRA.

Ja, det var det! — Och han lovade komma igen var julafton — — — men han kom inte!

AMALIA.

Han håller vad han lovar om ock alla andra svika!

ERIK.

Ja, men när det är så kallt i kväll, så kanske han inte kan gå ut.

THYRA.

Han kan ju ta en päls på sig, förstår Erik!

Det knackar.

ADOLF.

Tänk, om det är han!

Allmän förväntan.

ADOLF går till dörren.

Om det inte är han? — — — Stig in!

TIGGARGOSSEN i dörröppningen.

Får jag stiga in och värma mig lite?

ADOLF.

Vad säger barnen?

ERIK.

Det är inte han, men han får stiga in ändå!

THYRA.

Stig in lilla gosse!

TIGGARGOSSEN.

Men jag är så snöig om fötterna!

THYRA.

Torka av dig lite först då!

TIGGARGOSSEN torkar fötterna.

ADOLF
synar honom och säger vänligt.

Min lilla vän, om man också är fattig kan man tvätta händerna!

TIGGARGOSSEN tyst, förstämd.

THYRA.

Ja, men om han inte har råd att köpa någon tvål, då.

ERIK.

Och om man får tjära på fingrarna så kan man inte heller bli ren genast.

AMALIA till Tiggargossen.

Vad har du för dig, min lilla vän; arbetar du?

TIGGARGOSSEN.

Jag hjälper far att koka beck för han är skomakare och så skall jag borsta stövlor och då går inte det svarta bort!

ERIK.

Se nu det!

ADOLF.

Du är snäll gosse, hör jag; kom nu och sitt vid bordet; och förlåt mig att jag var tanklös! så gammal jag är!

TIGGARGOSSEN stannar vid dörren.

Det står två fattiga pilgrimer därute, som bättre behöva än jag. Får de komma in?

ADOLF.

Må de komma, de arma!

TIGGARGOSSEN öppnar dörren.

LAGMANNEN och LAGMANSKAN inträda klädda som pilgrimer. De äro vita i ansiktet men se lugna, värdiga och tåliga ut.

LAGMANNEN.

Frid och välsignelse i detta julehus!

LAGMANSKAN.

Frid och välsignelse i detta julehus!

ADOLF.

Tack och Guds frid! — — —

AMALIA.

Stigen fram, pilgrimer, och fröjden er åt barnens fest!

LAGMANNEN.

Tack, goda fru, vår plats är vid dörren ... endast en blick på ett renskurat rum där goda människor bo, — Halvhögt. — numera! — Högt. — skall värma oss på den långa färden.

AMALIA.

Varifrån komma pilgrimerna denna kalla afton?

LAGMANSKAN dröjande.

Vi komma från ...

AMALIA.

Säg, pilgrim, här är endast vänner ...

LAGMANSKAN.

Vi äro ... frigivna fångar, som göra botfärd ... för att försona ... fel, som lagen icke straffar ... Se, nu ryggar I!

AMALIA.

Jag ryggar icke! — — — Här min hand!

LAGMANNEN.

Icke ännu! — — — Vi skola gå till den heliga graven först ... Om vi gamle hinna fram ... eljes ... Tack för värmen, och ljuset ...

ADOLF.

Stigen fram, pilgrimer, och njuten en täring!

LAGMANSKAN.

Stor tack, men vi hade det gott en gång med orätt fånget, nu ta vi det onda med tålamod!

Bjällerklang och pisksmällar utanför.

ADOLF.

Mera främmande! Öppna dörren.

GRANNEN

in, åtföljd av en kusk med paketer och korgar.

Guds frid och god jul, alla i huset innevarande.

ADOLF och AMALIA.

Välkommen granne! Kära granne! Och god jul!

Hälsningar och omfamningar.

AMALIA.

Vad har du med dig?

GRANNEN.

Det är bara lite åt barnen!

ADOLF till barnen.

Se nu fick ni julklappar ändå! — — — Nu tända vi granen, så får tjänarne komma in!

Går och öppnar höger dörr: Tjänarne in högtidsklädda, i folkdräkter från södra Europa.

AMALIA tänder granen.

TIGGARGOSSEN.

Men det står så många fattiga därute!

ADOLF bekymrad.

Men vi kan inte få rum... åt alla, och fägnaden räcker inte.

TIGGARGOSSEN.

Få vi icke rum, så skall vi göra rum; och räcker inte fägnaden skall vi göra att den räcker.

Nu går han till fonddörren, låter förklädnaden falla och står som en vitklädd gosse. Fondväggen går helt upp och man ser en granskog i snö. Utanför folk av alla slag och åldrar. Genom golvet stiger upp ett bord belastat med alla slags fägnad och gåvor, grenljus o. s. v.

THYRA.

Se, gossen, lek-kamraten.

TIGGARGOSSEN.

Nej, jag är en av hans ringaste och minsta tjänare! som han sänt till er, barn, för att önska er en god jul! Försvinner.

Fonden oppe i luften visar Herdarnes tillbedjan. Alla på knä. Körsång av sopraner och altar:

Gloria in excelcis Deo
Et in terra pax
Hominibus bonæ voluntatis.

Ändringar i hskr. av Strindberg.

Sid. 20, rad. 20—23: LAGMANSKAN: Ditt överlägsna förstånd har icke förnekat sig denna gång heller och jag delar din mening. Men antaget nu att expropriationen kommer till stånd... vad händer så? Härefter har Strindberg först skrivit följande fortsättning, som han strukit med blyerts:

LAGMANNEN.

Låt mig se! Jo, då förlorar klostret sin rätt och pängarna stanna i huset.

LAGMANSKAN.

Hihihihi!

LAGMANNEN.

Vad skrattar du åt? Är inte affären klar och honett?

LAGMANSKAN.

Jo, jo!

Härpå följer i hskr. den nuvarande repliken, sid. 21, rad 1: LAGMANNEN: Det blir tids nog tänka ut då. etc.

Sid. 26, rad. 13—17: GRANNEN: Nåväl, efter ni har lidit av d e t, så skall ni snart när vedergällningens stund kommit, få veta ert livs stora hemlighet. AMALIA: Ack, jag ville tåla allt bara hon vore snäll mot mina barn! Denna del av Grannens och Amalias dialog har i hskr. först haft följande lydelse:

GRANNEN.

Nåväl, efter ni har lidit av d e t och vedergällningens stund kommit, så skall jag säga er ert livs stora hemlighet.

Denna kvinna är er styvmor. Och er far gifte sig med henne då ni var ett år. Varför ni aldrig sett er mor beror därav att hon dog då ni föddes.

AMALIA.

Det var detta alltså! Tänk så underligt att ha haft en mor, men aldrig ha sett henne! Säg mig, har ni sett henne?

GRANNEN.

Jag har känt henne.

AMALIA.

Hur såg hon ut?

GRANNEN.

Ja, hur såg hon ut? Som linets blomma voro hennes ögon blå, och som vetehalm hennes hår så gult...

AMALIA.

Och högväxt och smärt; och hennes hand så liten och vit som om den endast sytt silke i all sin dar, och hennes mun som om endast goda ord gått över dess läppar...

GRANNEN.

Hur vet ni allt det där?

AMALIA.

Jo, det är den kvinnan jag brukar drömma om när jag varit ond... och då lyfter hon handen varnande, och handen bär en ring med en grön ädelsten, som kastar ut ljus! Det är hon! — Säg, granne, finns ingen bild av henne här på gården?

GRANNEN.

Det fanns förr i stora förmaket, men om den är kvar vet jag ej!

AMALIA.

Detta är således min styvmor! Gud är god, som lät mig få behålla min mors minne oskärat, och jag skall hädanefter finna det i sin ordning att den gamla är stygg mot mig! — Om hon bara var snäll mot mina barn!

Strindberg har med bläck ändrat den första delen av grannens replik till dess nuvarande avfattning, med blyerts överkorsat det följande, samt inskrivit Amalias nuvarande replik (rad. 16—17) i marginalen. Det överstrukna har han sedan med några smärre ändringar nyskrivit i början av Akt V (sid. 86, rad 12—sid. 88, rad 2 i denna uppl.).

Sid. 45, rad 11: låta var och en få sitt igen. ”Igen” inskrivet med blyerts i hskr., som förut haft tre punkter efter ”sitt”.

Sid. 47, rad. 4—5: Den Allgode kan icke göra ont. Hskr. först: Den Allgode kan icke göra ont själv. Själv överstruket med blyerts.

Sid. 65, rad 12: glöm icke vad jag sagt er att ni inte få röra trät! Därefter i hskr. följande struket med blyerts: och inte ta några av dess blommor från marken!

Sid. 107, (petit-)rad 8: Kör av sopran, alt, tenor och bas. ”Och bas” överstruket med blyerts i hskr.

Här iakttagna ändringar i uppl. 2.

Sid. 7, (petit-)rad 11: huvet. Uppl. 1: huvut.

Sid. 9, rad 16: morse. Uppl. 1: morgse. Den förra stavningen här konsekvent genomförd. Strindberg skrev bäggedera. Där ordet förekommer sid. 11, rad 19 och sid. 33, rad 2 har även hskr. stavningen ”morse” liksom uppl. 1 och 2. Däremot sid. 41, rad 10 har också i uppl. 2 av förbiseende stavningen ”morgse” fått kvarstå enligt hskr. och uppl. 1.

Sid. 11, rad 8: det ena bär god frukt och det andra bär dålig ... Uppl. 1: — — dåligt.

Sid. 21, rad. 1—2: låt oss först och snarast inviga mausolén ... Uppl. 1: låt oss först och snarast låta inviga mausolén ...

Sid. 23, rad 13: Djävulen har väl givit mig den idén! Uppl. 1: — — givit mig idén.

Sid. 54, rad. 21—22: Skilsmässa beviljas väl ej. Uppl. 1: beviljas n o g ej. "Nog" i föregående rad.

Sid. 70, rad. 9—10: vet frun att det var min ungdomsdröm. Uppl. 1: vet frun d e t att det var etc.

Sid. 71, (petit-)rad 17: gå ljudlöst. Uppl. 1: gå ljudlöst (på filtsulor).

Sid. 72, rad. 20—21: men du tog deras nåd som en skyldig tribut, deras uppmuntrande ord som beundran etc. Uppl. 1: o c h deras uppmuntrande ord etc.

Sid. 73, rad. 9—10: du skall straxt få uppfylla samma grymma plikt. Uppl. 1: — — samma d i n grymma plikt.

Sid. 100, rad. 16—17: Titta i skåpet där får du s e den stora tablån. Uppl. 1 (liksom hskr.): får du den stora tablån.

Sid. 102, rad 21: LAGMANSKAN: Detta råa språk plågar mig mer än allt annat! Uppl. 1 tilldelar denna replik LAGMANNEN.

Sid. 103, rad. 1—2: Det är därför att du inte vet hur det andra kommer att plåga dig. I uppl. 1 (liksom i hskr.) bröllop: andra andra.

— rad 14: Får jag tala med lagmanskan lite! Uppl. 1: — — v i d lagmanskan lite!

BROTT OCH BROTT.

Ägaren av originalmanuskriptet till Brott och Brott, hr Ulrich, har vägrat undersökning därav. Nedanstående skrivfel, interpunktionsfel, vanliga läsfel eller tryckeriändringar ha emellertid likväl ansetts böra rättas.

Tryckfel eller skrivfel i föregående uppl.

Sid. 110. I scenanvisningen mellan "Kyrkogården" och "Crêmeriet" har i föreg. upplagor stått en rad med fem tankstreck, här borttagen, då ingen scen eller över

huvud något som motiverar dessa tankstreck finnes mellan första och andra scenen i skådespelet.

Sid. 111, (petit-)rad 10: breviarium. Uppl. 1—2: brev a rium.

Sid. 112, rad. 17—18: O crux! Ave spes unica! I uppl. 1—2 här komma i st. f. utropstecken efter crux, men på andra ställen, sid. 111, (petit-)rad 3, sid. 123, rad 10, även i föreg. uppl. utropstecken. Denna interpunktering här konsekvent genomförd.

Sid. 114, rad. 10—11 och rad 15: Saint-Germains och Saint-Germain-des-Prés. Här med bindestreck enligt den brukliga moderna stavningen. Uppl. 1—2 saknar här och sid. 157, rad 4 divis. Sid 120, rad 8, sid. 163, rad 1 och sid. 194, rad 5 även i uppl. 1—2: Saint-Germain.

Sid. 142, (petit-)rad 23: Beethovens D-moll-sonat (op. 31 n:o 2). Uppl. 1—2: op. 31 n:o 3. Tryckfel eller minnesfel av författaren. Ifrågavarande D-moll-sonat är op. 31, n:o 2, ej n:o 3, som går i Ess-dur.

Sid. 160, rad 11: Modren. Uppl. 1—2: modern. Sid. 165, rad 9, sid. 166, rad 10, sid. 167, rad 19 och följ.: modr e n, även i uppl. 1—2. Sid. 166, rad 2: modern i uppl. 1—2. Ändring till "modren" här konsekvent gjord enligt Strindbergs vanliga skrivsätt.

Sid. 164, rad. 11—12: känner man att krafterna svika, så ber man om hjälp, och då får man. Uppl. 1—2: — — och s å får man. Vanligt läsfel.

Sid. 181, rad. 13—15: Tror du icke, att ibland oss gå många ostraffade brottslingar lösa och äro våra intima vänner? I uppl. 1—2 punkt vid meningens slut i st. f. frågetecken.

Sid. 214, rad. 8—9: på hennes och egna vägnar. Uppl. 1—2 på hennes och egna v ä g a r.

Sid. 219, (petit-)rad 13: MAURICE lägger huvet på bordet och armarne omkring. I uppl. 1—2 är »MAURICE» uteglömt, så att scenanvisningen tyckes gälla Fru

Cathérine. Jfr sid. 218, (petit-)rad 18: MAURICE med ansiktet dolt i händerna och sid. 219, (petit-)rad 17: MAURICE reser sig.

Här iakttagna ändringar i uppl. 2.

Sid. 120, rad. 15—16: Var har du fått veta det? Uppl. 1: V a d har du fått veta det?

Sid. 127, rad 14: Såå? när då om jag får fråga. Uppl. 1: Se så! etc.

Sid. 144, rad. 9—10: så skall jag smula sönder den bild du rest dig i ett litet tempel, som etc. Uppl. 1: — — d i n bild, s o m du etc.

Sid. 145, rad. 14—15: Vad vill nu komma? Uppl. 1 har punkt i stället för frågetecken.

Sid. 154, rad 3: Hôtel des Arrêts. Uppl. 1: Hôtel d e s s Arrêts.

Sid. 158, rad. 18—20: Likt en sten på vägen — — som vagnen måste stjälpa på! Uppl. 1: S o m en sten på vägen — — som vagnen etc.

Sid. 170, rad 3: morse. Uppl. 1: morgse. Så ock sid. 175 rad. 1 och 13, sid. 183, rad 21 samt sid. 197, rad 12. Sid. 163 rad 20 morgse även i uppl. 2, ändrat till morse i denna uppl. i konsekvens med ändringen på övriga ställen.

Sid. 172, (petit-)rad 12: HENRIETTE kysser Jeannes hand. Uppl. 1: kysser Jeanne på handen.

Sid. 180, rad 23—Sid. 181, rad 1: ty den dömer honom för otrohetsbrott lika strängt som om han vore mördaren. Uppl. 1: otrohetsbrot t e t.

Sid. 188, rad 14: ADOLPHE: Var förnuftig, Maurice. Uppl. 1 har felaktigt "MAURICE" i st. för "ADOLPHE".

— rad. 21—22: Var det icke du som utslungade förbannelsen. Uppl. 1: Var det icke du som u t t a l a d e förbannelsen. Förut i samma dialog: T a l a r du ur den ton?

Sid. 190, rad 9: som förpliktar. Uppl. 1: förplik t i g ar.

Sid. 197, rad. 18—21: Ty du hade ensamt intresset av att barnet kom undan — att stenen röjdes ur vägen, som du så juste uttryckte dig!... Uppl. 1: — — ty du hade e n s a m intresset — — som du så juste uttryckte o c h!...

Sid. 198, rad 3: Nu ha vi lupit runt i trampkvarnen. Uppl. 1: Nu h a r vi.

Sid. 205, rad 4: ådagalagt. Så uppl. 2. Uppl. 1: å d a-l a g t.

Sid. 210, rad 13: jag läser icke tidningar mer; där står bara infamier! Uppl. 1: — — d e t står bara etc.

Sid. 213, rad. 8—11: Du misstänkte ju henne och hennes hederlige bror för att av hämnd ha skickat polisen att prostituera Henriette. Uppl. 1: — — för att h a av hämnd skickat polisen f ö r att prostituera Henriette.

Sid. 219, (petit-)rad 13: huvet. Uppl. 1: huvut. Strindberg skrev huvet.

Tryckfel och tryckeriändringar i uppl. 2.

Sid. 113, rad 15: straxt. Så uppl. 1. Uppl. 2: str a x. Så ock sid. 149, rad 12, sid. 166, rad 16, sid. 188, rad 15 samt sid. 189, rad 22. Sid. 125, rad 2 har däremot även uppl. 2 "straxt" enligt uppl. 1. Strindberg skrev regelbundet straxt.

Sid. 150, rad 6: ska. Så uppl. 1. Uppl. 2: ska l l. Jfr sid. 148, rad 9: S k a, även i uppl. 2.

Sid. 156, rad 10: huven. Så uppl. 1. Uppl. 2: huv u d e n. Strindberg skrev huven.

Sid. 163, rad. 22—24: Det var som om de njöto tillfredsställelsen av en god handling eller uppfyllandet av en dyr plikt. Så uppl. 1. Uppl. 2: Det var som om de njöto tillfredsställ e l s e av en god handling.

JOHN LANDQUIST.

